

Theme 2 – Макроикономчески измерители

МВБУ, Ботевград, 2012-2013,
Макроикономика

Theme 2 – Макроикономчески измерители

- БНП/БВП
- БНП – два метода на измерване
- БНП – компоненти
- Други измерители:
 - ННП
 - НД
 - ЛД
 - РД
- Реален и номинален БНП
- Примери
- БНП на човек от населението
- Примери
- Скрита икономика

Theme 2 – Макроикономчески измерители

□ Брутен национален продукт (БНП) Определение

Брутният национален продукт (БНП), е стойността на всички крайни продукти и услуги произведени за определен период от време в дадена област или страна

Theme 2 – Макроикономически измерители

- Брутен национален продукт (БНП)

Критерии за
разграничаване от БВП
- *собственост*

- Брутен вътрешен продукт (БВП)

Критерий за
разграничаване от БНП
- *местоположение*

Theme 2 – Макроикономчески измерители

- **Simon Smith Kuznets**; /April 30, 1901 – July 8, 1985/
- 1971 [Nobel Memorial Prize in Economic Sciences](#)
- *National Income and Its Composition, 1919–1938*. Published in 1941.
- Work on the [business cycle](#) ("[Kuznets swings](#)")
- Disequilibrium aspects of economic growth. He also studied inequality over time, and his results formed the [Kuznets Curve](#) (*inequality – income per capita*).

Theme 2 – Макроикономчески измерители

□ Брутен национален продукт - Определение

От пресмятането на БНП се изключват:

- Междинни стоки и услуги (автомобилни гуми, брашно...).
- Всяка стока продадена през настоящата година, но произведена през предходна година (автомобили втора употреба, недвижим имот/жилище).
- Транзакции нямащи непосредствена връзка с производството (здравни осигуровки, закупуване на акции и облигации).
- Стоки и услуги, които трудно може да бъдат измерени (напр. когато сами ремонтираме собствената си кола...домакински дейности) или избираме да не бъдат измервани (нелегални продукти или дейности) /”скрита”; “сива” икономика/.

Theme 2 – Макроикономчески измерители

□ Брутен национален продукт – Определение

Пресмятане чрез т.н. разходен метод, БНП:

$$C + I + G + X$$

C /Потребление/ + I /Инвестиции/ + G /Правителство/ +
 X /Нетен експорт/

Пресмятане чрез т.н. подоходен метод, БНП:

$$W + I + R + P + IBT + CCA$$

W /работни заплати/+ i /лихвен процент/+ r /рента/+ p /печалба/+
 IBT /косвени данъци/ + CCA /амортизация/

Theme 2 – Макроикономически измерители

Пресмятане чрез т.н. разходен метод, БНП:

C/Потребление/

I/Инвестиции/ - Брутни вътрешни частни
инвестиции /Ново строителство +
Оборудване/

G/Правителство/

X/Нетен експорт/

БВП – крайно потребление, България 1995-2011

Година	Брутен вътрешен продукт	Крайно потребление					
		Общо	Индивидуално потребление	На домакинствата	На НТО, обслужващи домакинствата	Индивидуално потребление на правителството	Колективно
1	2=3+9+12-15+18	3=4+8	4=5+6+7	5	6	7	8
1995	878	722	651	572	3	76	71
1996	1.581	1.398	1.292	1.175	6	111	105
1997	16.909	14.290	13.229	11.993	60	1.177	1.061
1998**	22.992	18.888	16.906	14.937	80	1.889	1.982
1999	24.309	21.110	18.861	16.683	94	2.084	2.249
2000	27.399	23.935	20.985	18.620	110	2.256	2.949
2001	30.299	27.022	24.025	21.181	131	2.713	2.997
2002	33.189	29.342	26.094	22.934	139	3.021	3.248
2003	35.812	31.935	28.283	24.641	169	3.473	3.652
2004	39.824	35.330	31.261	27.425	184	3.653	4.068
2005***	45.484	39.816	35.290	31.309	175	3.806	4.526
2006	51.783	44.247	39.247	34.762	177	4.308	5.000
2007	60.185	51.532	46.112	41.301	207	4.604	5.420
2008	69.295	57.496	51.277	45.766	232	5.279	6.219
2009	68.322	54.293	48.264	42.942	213	5.108	6.030
2010	70.511	55.709	49.918	43.990	272	5.655	5.791
2011*	75.265	57.392	51.636	45.386	303	5.947	5.756

БВП – Бруто капиталобразуване, България 1995-2011

Година	Брутен вътрешен продукт	Бруто капиталобразуване		
		Общо	Бруто образуване на основен капитал	Изменение на запасите
1	2=3+9+12-15+18	9=10+11	10	11
1995	878	138	134	4
1996	1.581	143	238	-95
1997	16.909	1.727	1.919	-191
1998**	22.992	3.871	3.006	865
1999	24.309	4.316	3.654	662
2000	27.399	4.926	4.325	602
2001	30.299	6.132	5.537	595
2002	33.189	6.532	6.060	472
2003	35.812	7.576	6.807	769
2004	39.824	9.058	8.109	949
2005***	45.484	12.532	11.711	820
2006	51.783	16.644	14.297	2.346
2007	60.185	20.519	17.264	3.255
2008	69.295	26.015	23.283	2.732
2009	68.322	20.063	19.724	339
2010	70.511	16.138	16.077	61
2011*	75.265	17.364	15.743	1.621

БВП – Външен сектор, България 1995-2011

Година	Брутен вътрешен продукт	Износ на стоки и услуги			Внос на стоки и услуги		
		Общо	Стоки	Услуги	Общо	Стоки	Услуги
1	2=3+9+12-15+18	12=13+14	13	14	15=16+17	16	17
1995	878	456	360	96	438	352	86
1996	1.581	939	747	192	898	670	228
1997	16.909	9.922	7.656	2.267	9.031	7.054	1.978
1998**	22.992	13.587	10.422	3.165	13.354	10.881	2.474
1999	24.309	13.609	10.308	3.301	14.726	12.008	2.718
2000	27.399	13.826	9.195	4.631	15.288	11.707	3.581
2001	30.299	14.762	10.004	4.758	17.617	13.492	4.125
2002	33.189	15.746	10.938	4.808	18.431	14.622	3.809
2003	35.812	17.378	12.031	5.347	21.078	16.788	4.290
2004	39.824	20.681	14.285	6.396	25.245	20.076	5.169
2005***	45.484	18.438	10.256	8.181	25.301	21.258	4.043
2006	51.783	31.696	23.493	8.203	40.803	34.395	6.408
2007	60.185	35.790	26.427	9.363	47.656	40.624	7.032
2008	69.295	40.342	29.736	10.606	54.557	46.581	7.976
2009	68.322	32.458	22.882	9.576	38.493	31.066	7.427
2010	70.511	40.481	30.435	10.046	41.817	35.878	5.939
2011*	75.265	50.061	39.560	10.501	49.552	43.422	6.130

Theme 2 – Макроикономически измерители – Нетен национален продукт (ННП)

- Нетен НП = БНП - амортизации
- Нетен НП
 - C/Потребление/
 - I/Инвестиции/ - Нетни вътрешни частни инвестиции [(Ново строителство + Оборудване) – Амортизации]
 - G/Правителство/
 - X/Нетен экспорт/

Theme 2 – Макроикономчески измерители

Пресмятане чрез т.н. подоходен метод, БНП:

w /работни заплати/

i /лихвен процент/

r /рента/

p /печалба/

$I V T$ /косвени данъци/

$C S A$ /амортизация/

БВП – метод на доходите – национално ниво (млн.лв.)

Години	Брутна добавена стойност по базисни цени	Компенсация на наетите лица	Други данъци върху производств ото	Други субсидии върху производств ото	Брутен опериращ излишък /брутен смесен доход	Потребление на основен капитал	Нетен опериращ излишък /нетен смесен доход
1995	779,916	379,896	1,269	0,836	399,587	76,829	322,758
1996	1399,810	657,986	2,323	1,285	740,786	143,258	597,528
1997	15248,262	5969,211	3,713	19,997	9295,335	1157,507	8137,828
1998**	20225,801	9233,440	33,112	66,106	11025,355	2651,502	8373,853
1999	21509,077	9325,946	141,483	99,351	12140,999	2950,686	9190,313
2000	23982,591	9943,234	146,092	60,805	13954,070	3176,191	10777,879
2001	26601,835	11018,164	154,911	73,036	15501,796	3586,429	11915,367
2002	29459,287	11716,860	211,329	51,878	17582,976	4217,425	13365,551
2003	31119,087	12655,555	242,522	86,790	18307,800	4958,507	13349,293
2004	33880,950	13816,196	287,949	115,037	19891,842	5430,696	14461,146
2005	38494,403	15671,957	326,728	102,502	22598,220	6376,675	16221,545
2006	43423,610	17374,161	301,748	109,859	25857,560	6989,353	18868,207
2007	50574,737	20397,543	275,460	601,143	30502,877	8368,100	22134,777
2008	57732,834	24396,143	369,748	908,294	33875,237	8300,225	25575,012
2009	58695,489	25810,328	383,940	922,737	33423,958	9446,462	23977,496
2010	60716,130	27129,924	392,931	992,013	34185,288	10346,804	23838,484
2011*	64830,544	27965,954	433,513	889,181	37320,258	x	x

Theme 2 – Макроикономически измерители – Национален продукт (НД)

Пресмятане на
Национален доход:
БНП – Косвени данъци
- Амортизация

Пресмятане на
Национален доход:
w/работни заплати/
i/лихвен процент/
r/рента/
p/печалба/

Theme 2 – Макроикономчески измерители

Личен доход =
Национален доход
– вноски за
социално осигуряване
– данък печалба
– неразпределена
печалба
+ трансферни
плащания

Разполагаем доход =
Личен доход –
персонални данъци

Theme 2 – Макроикономчески измерители

- Брутен национален продукт
- Нетен национален продукт
- Национален доход
- Личен доход
- Разполагаем доход

Theme 2 – Макроикономически измерители

□ Брутен национален продукт – Определение

Поради обстоятелството, че всички междинни стоки и услуги се изключват от БНП показателят не отразява коректно цялото производство в дадена страна.

По определение $\frac{2}{3}$ от БНП се пада на стоки за потребление. В действителност тези стоки са значително по-малко в производството на дадена страна.

Theme 2 – Макроикономчески измерители

□ Брутен национален продукт – Определение

Пример 1

Да приемем че произвеждаме 5,000 кофички с кисело мляко по цена 1 лев.

Нека приемем също така, че в нашата въображаема икономика се произвеждат и 100 телефонни апарата за 40 лева всеки.

Какъв би бил БВП?

Theme 2 – Макроикономически измерители

□ БНП пресмятане

Пример 1 - отговор:

Стойността на кофичките кисело мляко е:

$5,000 \times 1 \text{ лв.} = 5,000 \text{ лв.}$

А стойността на телефонните апарати:

$100 \times 40 \text{ лв.} = 4,000 \text{ лв.}$

$\text{БНП} = 5,000 \text{ лв.} + 4,000 \text{ лв.} = 9,000 \text{ лв.}$

Theme 2 – Макроикономчески измерители

□ БНП пресмятане

Пример 2

Нека приемем че в дадена икономика се произвеждат 5,000 кофички с кисело мляко на цена 2 лв. за бройката.

Да приемем освен това, че в същата икономика се произвеждат 100 телефонни апарата на цена 80 лв.

Колко би бил БНП?

Theme 2 – Макроикономически измерители

□ БНП пресмятане

Пример 2 - отговор:

Стойността на киселото мляко е:

$5,000 \times 2 \text{ лв.} = 10,000 \text{ лв.}$

Стойността на телефонните апарати:

$100 \times 80 \text{ лв.} = 8,000 \text{ лв.}$

БВП в този случай възлиза на $10,000 + 8,000 = 18,000 \text{ лв.}$

БНП е два пъти по-висок в сравнение с първия пример – за какво говори това - подобрила ли се е икономическата среда в страната...?

Theme 2 – Макроикономически измерители

□ Номинален и реален БНП

Номиналният БНП през годината X използва цени година X х количества – същата година X

Реалният БНП през година X използва цени базова година по количество от година X

Сравнение между реален БНП през различни години – т.е. при неизменни цени – има промяна единствено при наблюдаваните количества

Theme 2 – Макроикономически измерители

□ Номинален и реален БНП Пресмятане

Пример 1

Да приемем че през година X се произвеждат 20 автомобила и 10 компютъра на цени 100 лв. за автомобил и 30 лв. за компютър.

А през година Y , се произвеждат 22 автомобила и 9 компютъра по цена 120 лв. за автомобил и 25 лв. за компютър.

Какви са номиналният и реалният БНП през година X и през година Y ?

При предишния въпрос номиналният
БНП за година 1 е _____ и за година 2

1. 2,250; 2,856

2. 2,250; 2,478

3. 2,856; 2,200

 4. 2,300; 2,865

5. 2,300; 2,450

6. 4,040; 5,359

Theme 2 – Макроикономически измерители

□ Номинален и реален БНП Пресмятане

Пример 1 - отговор

Номиналният БНП през година X е

$$(20 \times 100 \text{ лв.}) + (10 \times 30 \text{ лв.}) = 2,000 + 300 = 2,300 \text{ лв.}$$

Номиналният БНП през година Y е

$$(22 \times 120 \text{ лв.}) + (9 \times 25 \text{ лв.}) = 2,640 + 225 = 2,865 \text{ лв.}$$

Номиналният БНП е нарастнал в случая.

При предишния въпрос реалният БНП през година 1 е _____ а през година 2 е _____ (като се използват цени на година 1)

1. 2,250; 2,856

2. 2,856; 2,250

3. 2,250; 3,298

4. 2,250; 2,490

 5. 2,300; 2,470

6. 2,300; 2,610

7. 2,300; 3,298

Theme 2 – Макроикономически измерители

□ Номинален и реален БНП Пресмятане

Пример 1 - отговор за реалния БНП

Реалният БНП през година X (използваме цени за година X) е $(20 \times 100 \text{ лв.}) + (10 \times 30 \text{ лв.}) = 2,000 + 300 = 2,300 \text{ лв.}$

Реалният БНП през настоящата година (използваме цени година X):

$(22 \times 100 \text{ лв.}) + (9 \times 30 \text{ лв.}) = 2,200 + 270 = 2,470 \text{ лв.}$

Реалният БНП също се е увеличил.

Theme 2 – Макроикономически измерители

□ Номинален и реален БНП Пресмятане

Пример 2

Нека приемем, че през година X се произвеждат 30 фотоапарата и 50 пици на цени съответно 80 лв. / за фотоапарат и 5 лв. / за пица.

И нека през година Y се произвеждат 25 фотоапарата и 60 пици. Цените са 100 лв. за фотоапарат и 8 лв. за пица.

Какъв е номиналният и реалният БНП за година X и за година Y ?

Theme 2 – Макроикономически измерители

□ Номинален и реален БНП Пресмятане

Пример 2 отговор за номиналния БНП

Номиналният БНП през година X е

$$(30 \times 80 \text{ лв.}) + (50 \times 5 \text{ лв.}) = 2,400 + 250 = 2,650 \text{ лв.}$$

Номиналният БНП през година Y е

$$(25 \times 100 \text{ лв.}) + (60 \times 8 \text{ лв.}) = 2,500 + 480 = 2,980 \text{ лв.}$$

Номиналният БНП се е увеличил.

Theme 2 – Макроикономчески измерители

□ Номинален и реален БНП Пресмятане

Пример 2 отговор за реалния БНП

Реалният БНП през година X (използваме цени година X) е

$$(30 \times 80\text{лв.}) + (50 \times 5\text{лв.}) = 2,400 + 250 = 2,650\text{лв.}$$

Реалният БНП през година Y (използваме цени година X) е

$$(25 \times 80\text{лв.}) + (60 \times 5\text{лв.}) = 2,000 + 300 = 2,300 \text{ лв.}$$

Реалният БНП е намалял.

Theme 2 – Макроикономчески измерители

□ БНП на глава от населението

БНП на глава от населението (БНП разделен на броя на населението).

За данни - БНП на глава от населението може да консултирате

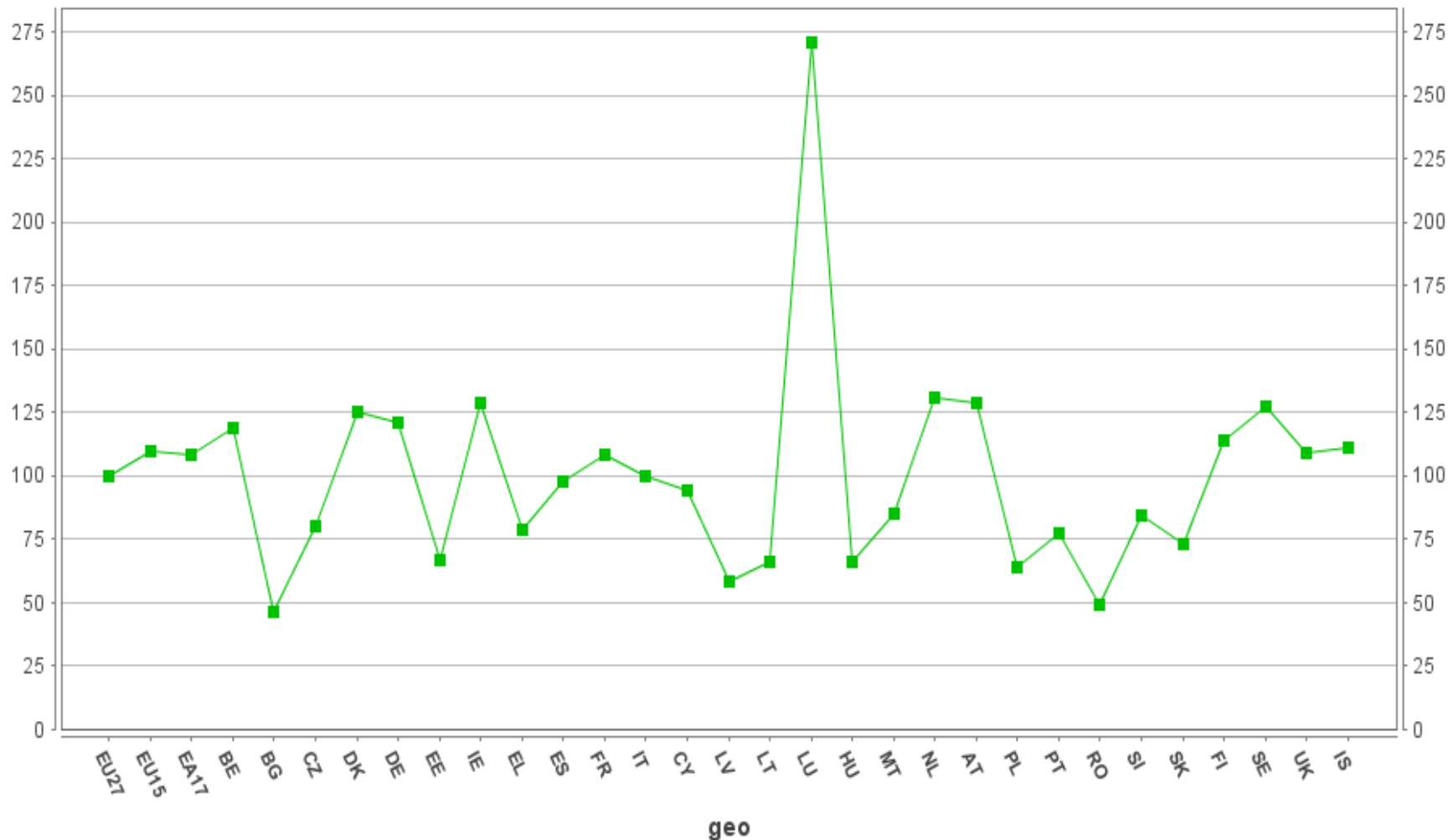
<http://www.bea.gov/> за САЩ и

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/> за Европа.

Theme 2 – Макроикономчески измерители

GDP per capita in PPS Index (EU-27 = 100)

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/graph.do?tab=graph&plugin=1&pcode=tec00114&language=en&toolbox=data>

Theme 2 – Макроикономически измерители

□ БНП и околната среда

Какъв компромис между увеличаване на производството и замърсяването на околната среда?

Theme 2 – Макроикономически измерители

□ БНП и околната среда

Някои природозащитници подкрепят идеята да се намали икономическия растеж, с цел опазване на околната среда, природните ресурси и дивата природа.

Theme 2 – Макроикономически измерители

□ БНП и околна среда

А други считат, че растежът чрез интелигентни технологии ще даде отговор на екологичните и социалните проблеми и ще допринесе за подобряване на околната среда – електрически автомобили, зелена енергия....

Theme 2 – Макроикономчески измерители

□ БНП и свободното време

Дали свободното време е жертва на по-голямото /интензивното/ производство?

Theme 2 – Макроикономически измерители

□ БНП и свободното време

Някои хора “жертат” свободното си време за достигането на по-голямо “производство”.

Повечето хора в условията на нарастване на БНП разполагат с повече свободно време.

За тях ефектът от дохода е по-голям от ефектът на заместването.

Theme 3 - Инфлация

МВБУ, Ботевград, 2012-2013,
Макроикономика

Theme 3 - Инфлация

- Определение
- Измерване – индекси – CPI, PPI, Дефлатор
- Видове:
Умерена, бърза,
галопираща;
Предвидена/непредвидена;
Балансирана/небалансирана
- Причини - Монетаристи и кейнсианци за причините, пораждащи инфлацията – Примери;
- Последици – Кратко-срочни и дълго-срочни;
- Завръща ли се златния стандарт /система с постоянно парично предлагане/?

Theme 3 - Инфлация

Инфлация – определение

Inflatio – Медицински термин, с който се обозначава нарастването на раковите клетки

Инфлация – нарастване на цените на стоките и услугите, в резултат на което намалява покупателната способност на парите

/Вж Макроикономика, Отг. ред. Ст. Лисев и Р. Русинова, Горекспрес, С., 2004, с. 115/

Theme 3 - Инфлация

- Измерване на инфлацията

Общоприети измерители на инфлацията са:

- Индекс на цените на дребно

(Потребителски ценови индекс / Consumer Price Index)

- Производствен ценови индекс / Producer Price Index

- БНП дефлатор / GDP deflator

Theme 3 - Инфлация

- **Индекс на цените на дребно (CPI)**
 - е най-често използваният измерител на инфлацията.
 - измерва промяната само на равнището на цените на потребителските стоки.
 - той е “**претеглен**” индекс (т.е. отчита различните тегла на стоките в **представителната потребителска кошница** – напр. увеличаването цената на яйцата е по-важно от увеличаването цената на черно-белите телевизори ...).

Theme 3 - Инфлация

- Производственият ценови индекс (PPI)
 - Измерва равнището на цените на бизнес стоките /средствата за производство/.
 - Той е “претеглен” индекс – т.е. отчита теглата на видовете производствени стоки.

Theme 3 - Инфлация

- Дефлатор БНП
 - Измерва нарастването на цените на **ВСИЧКИ** стоки и услуги съставляващи реалния и номиналния БНП
 - Равнява се на номиналния БНП разделен на реалния БНП.

Пример: номинален БНП=120 лв., и реалният БНП=100 лв.

Дефлатор БНП = $120\text{лв.}/100\text{лв.}=1.2$.

Theme 3 - Инфлация

- В САЩ и Великобритания обикновено се използва **дефлатора**
 - А в България – **индекса на цените на дребно** – въз основа на представителна потребителска кошница, включваща над 500 стоки, групирани както следва:
 1. хранителни стоки
 2. нехранителни
 3. услуги
 4. хранене извън дома
 - Недостатъци на емпиричните изследвания на инфлацията
- /Вж Макроикономика, Отг. ред. Ст. Лисев и Р. Русинова, Горекспрес, С., 2004, с. 116-119/

Theme 3 - Инфлация

- Видове инфлация според нейния темп
 - Умерена (“пълзяща”)
/едноцифрена/
 - Бърза (“галопираща”)
/2- и 3- цифрена – до
500%/1000% годишно/
 - Хиперинфлация
Германия след края на първата световна война –
01.1922-10.1923 –
инфлацията нараства от
5% месечно в началото
до 30000% месечно в края на
този период

Theme 3 - Инфлация

- Видове инфлация според социалните последици от нея
 - Предвидена /**anticipated**/ инфлация
 - Непредвидена /**unanticipated**/ инфлация
 - Балансирана /**balanced**/
Относителни цени;
съотношение цени – работни заплати
 - Небалансирана /**unbalanced**/
Относителни цени;
съотношение цени – работни заплати

Theme 3 - Инфляция

- CPI в САЩ – избрани години (средногодишно процентно изменение)

1914	1	2000	3.4
1918	18	2001	2.8
1942	10.9	2006	3.2
1946	8.3	2007	2.8
1980	13.5	2008	3.8
1985	3.6	2009	-.4
1990	5.4	2010	1.6

Source:

<ftp://ftp.bls.gov/pub/special.requests/cpi/cpiait.txt>

Theme 3 - Инфлация

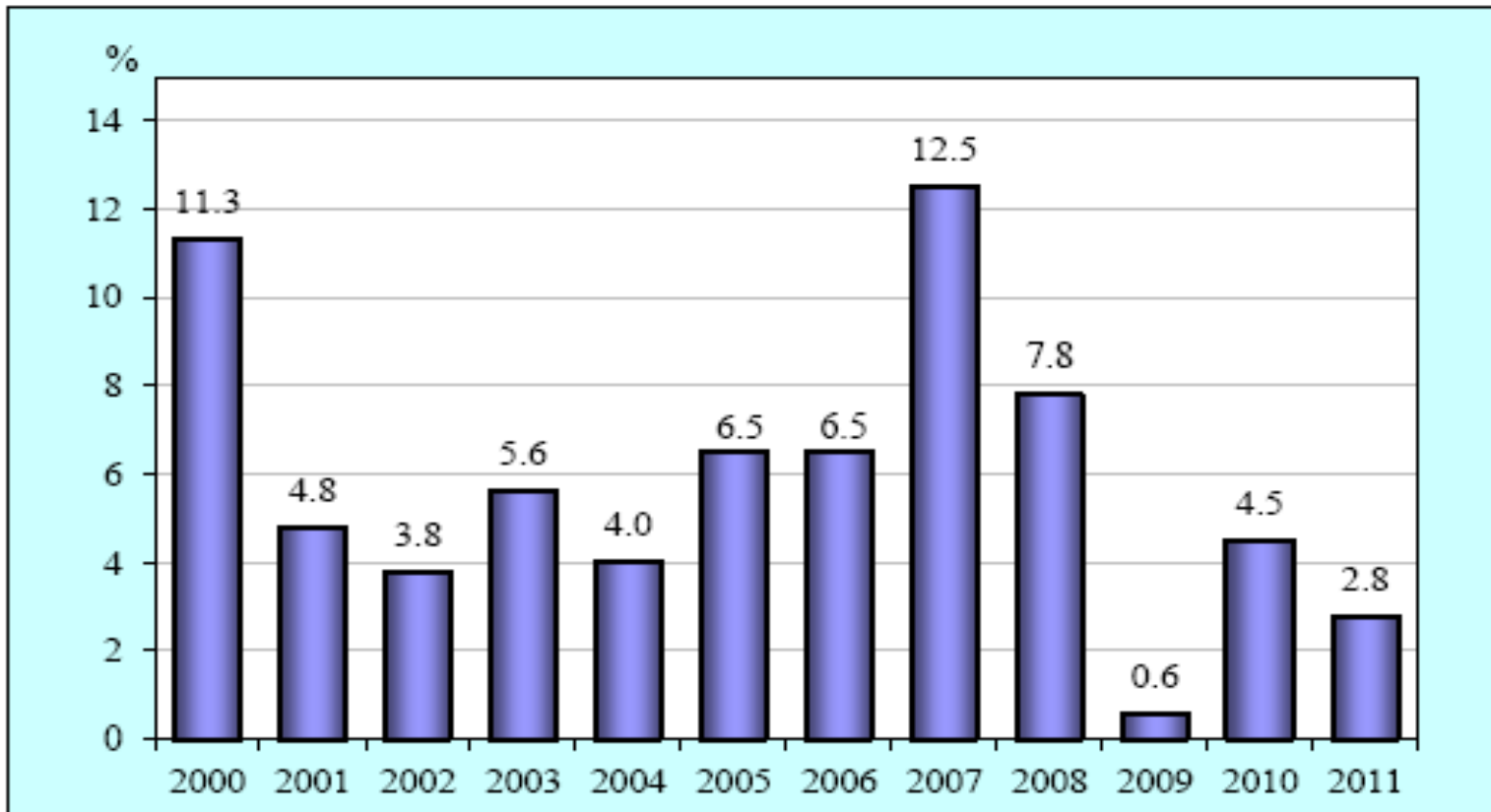
- Калкулатор на инфлацията за САЩ:

http://www.bls.gov/data/inflation_calculator.htm

Theme 3 - Инфлация

Годишна инфлация в България – ИПЦ – 2000-2011 г.

Theme 3 - Инфлация

- Калкулатор на инфлацията за България:

http://www.nsi.bg/files/Cpi_Calc/NSI_CPI_Utility_xsl.xml

Theme 3 - Инфлация

- Монетарен подход

Инфлацията е паричен феномен

Количеството пари в обръщение нараства по-бързо /дефицитно финансиране на ДБ – ценни книжа, парични емисии/ от производството

Политиката на ЦБ винаги предизвиква инфлация

- Кейнсиански подход

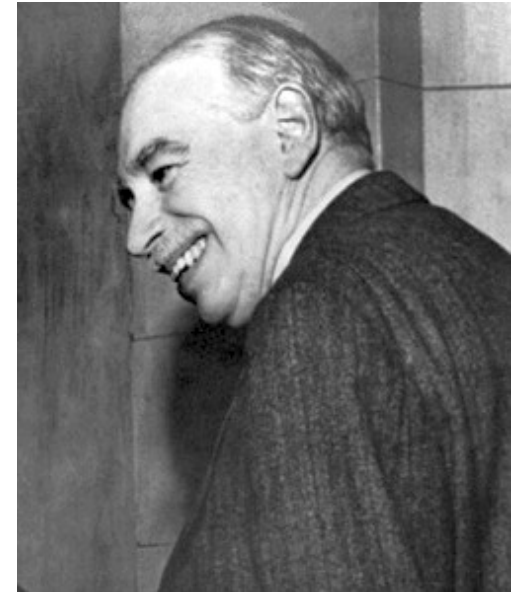
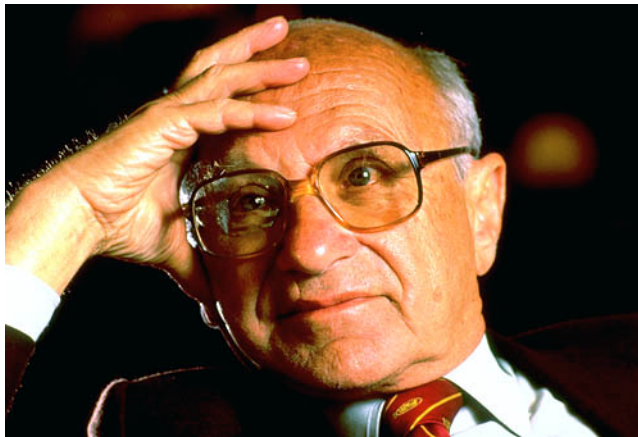
Различна еластичност на цените спрямо съвкупното предлагане при пълна заетост /висока еластичност - инфлация/ и при безработица /ниска еластичност/

Инфлация породена от търсенето – ако икономиката е над нивото на потенциалния БНП – висока инфлация и слабо производство /инфлационен “разрив”/

Инфлация породена от разходите – висока инфлация и стагнация на производството – “стагфлация”

Theme 3 - Инфляция

- Milton Friedman /1912-2006/
- A monetary history of the US 1867-1960, with Anna J. Schwartz, 1963
- John Maynard Keynes /1883-1946/
- The general theory of employment, money and interest, 1936

Theme 3 - Инфлация

- Причини за инфлация

В дългосрочен план, **нарастването на паричното предлагане** е единствената причина за постоянно покачващите се цени

Theme 3 - Инфлация

- Причини за инфлация

Нека разгледаме “опростена” икономика, предлагаща два продукта, в опита си да разберем причините за промените на цените.

Theme 3 - Инфлация

Приемаме че през година 1 в дадена икономика се произвеждат само 2 продукта...портокали и чукове...

Theme 3 - Инфлация

Допускаме по-нататък че в тази хипотетична икономика работят 10 производители на портокали, всеки от които произвежда по 2 портокала, т.е. общото производство на портокали е 20....

Theme 3 - Инфлация

Допускаме по същия начин , че във въпросната икономика имаме 5 производители на чукове...като всеки от тях произвежда по 1 чук – т.е. общото производство е 5 бр.

Theme 3 - Инфлация

Допускаме накрая, че паричното предлагане в тази икономика е 100 лв.

Theme 3 - Инфлация

Приемаме, че цената на нашите два продукта е една и съща и че потребителите изразходват целия си доход /но не и спестяванията си/ за покупката на **портокали** и **чукове**.....

Каква ще бъде при тези условия **равновесната цена** за всеки продукт...?

Theme 3 - Инфлация

Отговор:

Паричното предлагане е 100 лв.
Производството възлиза на 25 продукта (20 портокала и 5 чука – в случая....).

Равновесната цена е 100 лв. / 25, или 4 лв.

Ако цената е под 4 лв., ще имаме излишък на пари.

А ако цената е над тези 4 лв., ще имаме излишък на продукти.

Theme 3 - Инфлация

Нека допуснем, че през година 2 **паричното предлагане** вече е 200 лв.

Каква ще бъде сега равновесната цена на всеки от нашите два продукта....?

Theme 3 - Инфлация

През година 2 паричното предлагане е – условно казано - 200 лв.

Производството отново е 25 бр.

А равновесната цена - 200 лв. / 25 бр., или 8 лв.

В този случай, ако цената е **под** 8 лв. имаме **излишък на пари**.

А ако е **над** 8 лв., ще имаме **излишък на продукти...**

Theme 3 - Инфлация

Т.е. без нарастване на производството увеличаването на паричното предлагане предизвиква нарастване (средно взето) на цените....

Theme 3 - Инфлация

- **Монетарен подход**

Инфлацията е паричен феномен
Количеството пари в обръщение
нараства по-бързо /дефицитно
финансиране на ДБ – ценни
книжа, парични емисии/ от
производството

Политиката на ЦБ винаги
предизвиква инфлация

- **Кейнсиански подход**

Различна еластичност на цените
спрямо съвкупното предлагане
при пълна заетост /висока
еластичност - инфлация/ и при
безработица /ниска
еластичност/

Инфлация породена от търсенето –
ако икономиката е над нивото
на потенциалния БНП – висока
инфлация и слабо производство
/инфлационен “разрив”/

Инфлация породена от разходите –
висока инфлация и стагнация на
производството – “стагфлация”

Theme 3 - Инфлация

И така какво трябва да се направи за да се увеличи производството?

Дали увеличаването на **паричното предлагане** ще предизвика растеж и нарастване на доходите.....?

Theme 3 - Инфлация

Нека допуснем наличието на **постоянно парично предлагане** (каквото имаме при златно-доларов стандарт...; паричен съвет...;)

Какво се случва при прогрес на технологиите....?

Какво става с печалбите и средните доходи...?

Theme 3 - Инфлация

Нека се върнем към нашия пример – опростена икономика с два продукта. Нека един производител на портокали и един на чукове подобрят своята технология и удвоят производството си.

Theme 3 - Инфлация

Какво е **общото производство** при тези условия?

Каква ще бъде **равновесната цена** на нашите два продукта – портокал и чук?

Theme 3 - Инфлация

Общото производство ще бъде 28
продукта, защото:

22 портокала (9 x 2, плюс 4) + 6 (4 x 1,
плюс 2) чука.

Средната цена на продукт = 100 лв. / 28
бр. = 3.57 лв.

Theme 3 - Инфлация

Доходът на технологичния производител на портокали се е увеличил - 4бр. x 3.57лв., или 14.28 лв. (сравнен с онези 8 лв. през година 1) – но доходите на нетехнологичните производители намаляват – от 8 на 7.14 лв (2 бр. x 3.57 лв.).

Доходът на технологичния производител на чукове също се е увеличил – 2бр. x 3.57лв., или 7.15 лв. (сравнени с 4-те лв. през 1 година).
Доходите на нетехнологичните производители намаляват – от 4 лв. на 3.57 лв.

Theme 3 - Инфлация

Технологичните производители са по-добре.

Иновацията си заслужава.

Theme 3 - Инфлация

Но какво става, ако технологията е **споделена** и всички производители я възприемат?

Какви биха били **общото производство** и **средната равновесна цена**?

Theme 3 - Инфлация

Общото производство на портокали ще бъде 40 бр. (10 x 4бр.).

Общото производство на чукове – 10 бр. (5 x 2бр.).

Равновесната цена за продукт при неизменно парично предлагане - 2 лв. (100лв./50бр.).

И какви биха били доходите на производителите...?

Theme 3 - Инфлация

Доход на производителя на портокали = 8 лв. (4 бр. x 2 лв.).

Доход на производителя на чукове = 4 лв. (2 бр. x 2 лв.).

Това е същият доход като през предходната година, преди технологичните промени.

Някой да е по-добре?

Дали наистина иновацията си заслужава в условията на **постоянно парично предлагане**?

Theme 3 - Инфлация

Колко портокали може да се купят с 8 лв. през първата година; и колко през втората година – след настъпилите технологични промени?

Колко чукове може да се купят с 4 лв. през първата и колко през втората година...?

По-ниските цени означават **по-висока покупателна способност** и нарастване на **реалните доходи**

Theme 3 - Инфлация

- Намаляване на цените

Вредно ли е това
за икономиката?

Theme 3 - Инфлация

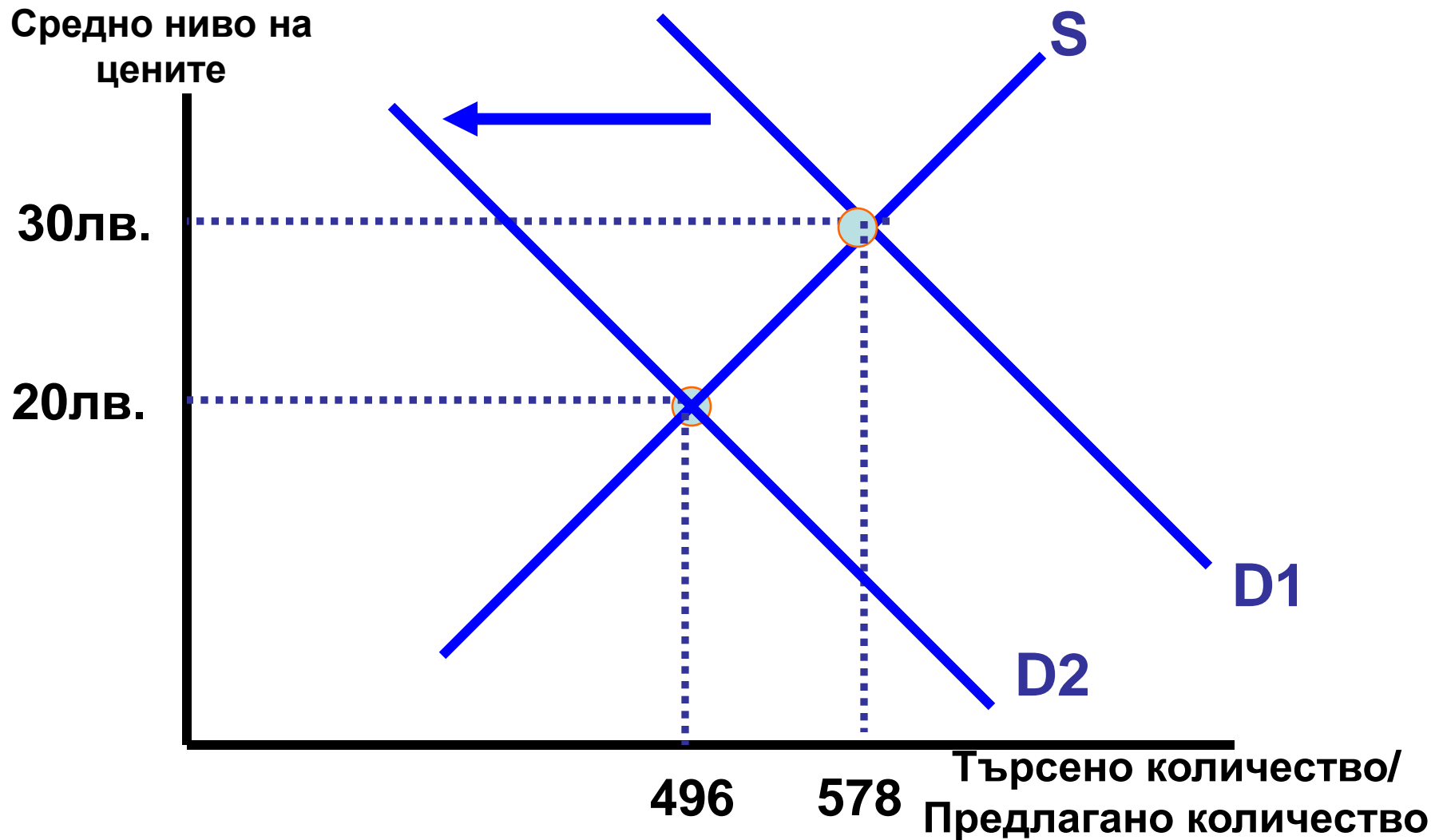
- Намаляване на цените

Защо някои са
загрижени от падането
на цените?

Пица /на МФ/ голяма: 7.50лв.

Theme 3 - Инфлация

Theme 3 - Инфлация

- Намаляване на цените

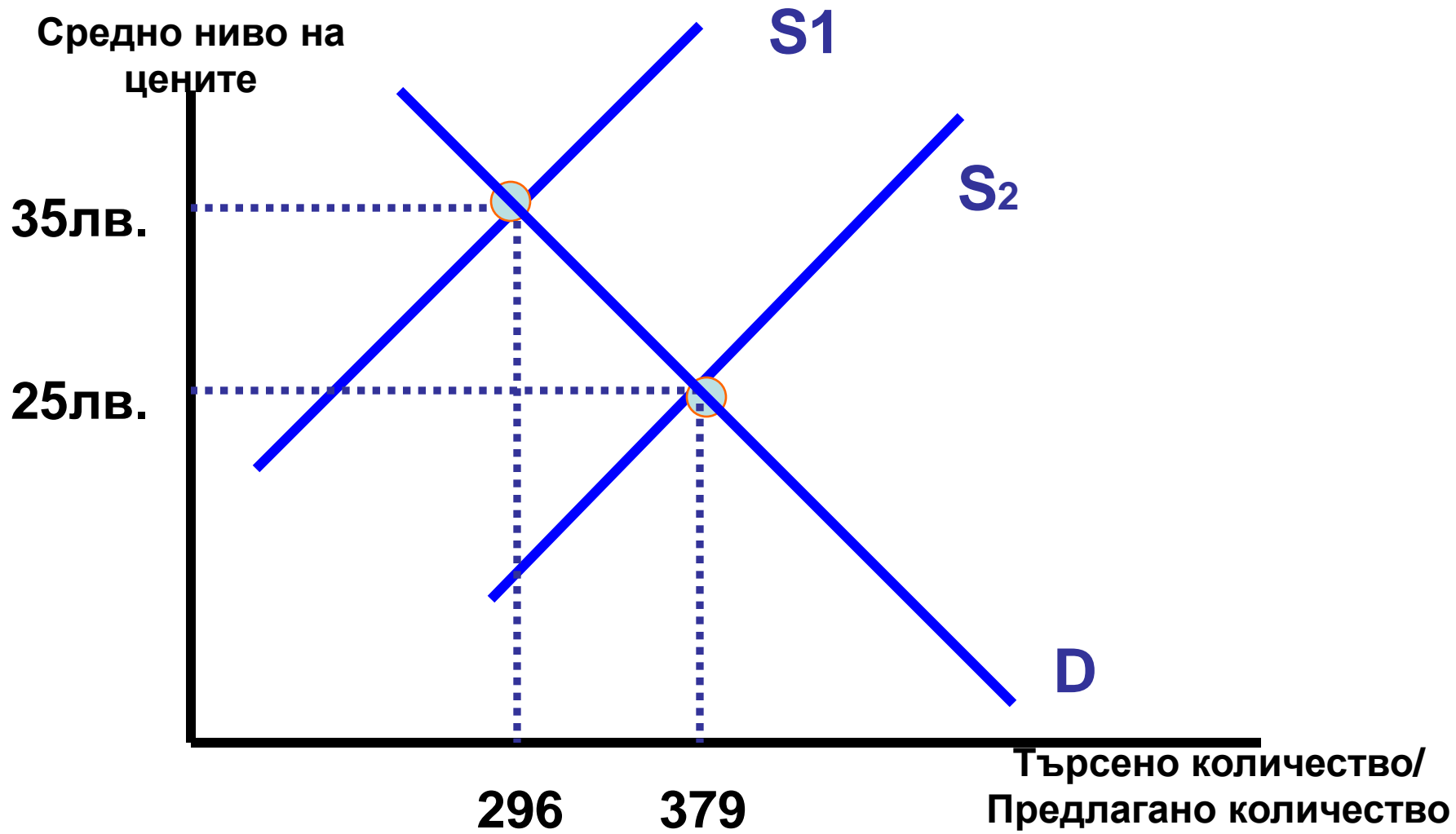
Намаляване на цените в резултат на свиване на търсенето е вредно за икономиката.

Сако:
19.99 лв.

Macroeconomics

Theme 3 - Инфлация

Theme 3 - Инфлация

- Намалвяване на цените

Намалвяване на цените в резултат на повишаване на предлагането е полезно за икономиката....

Ipod: 49.99лв.

Theme 3 - Инфлация

- Вредни последици от инфлацията

Инфлацията предизвиква:

- Нарастване на дългосрочните лихвени проценти
- Намаляване на спестяванията
- Инвестиции в недвижимости (хората предпочитат покупката на жилища вместо инвестирането в нов бизнес)
- По-високи данъци (увеличаване на номиналните, но не и на реалните доходи)
- Неефективни разходи на правителството (то не е отговорно за печатането на пари)

Theme 3 - Инфлация

- Краткосрочни **versus** дългосрочни последици от инфлацията

В краткосрочен план **увеличаването на паричното предлагане** намалява лихвените проценти и стимулира разходите.

Но в дългосрочен план **нарастването на паричното предлагане** увеличава цените, дългосрочните лихвени проценти и ограничава икономическата динамика.

Theme 3 - Инфлация

- Система с постоянно парично предлагане

При **постоянно парично предлагане**:

- Количеството на пари в обръщение е постоянна или почти постоянна величина.
- Средните цени намаляват с нарастването на производството.
- Покупателната способност, печалбите, благосъстоянието и доходите нарастват...

Theme 3 - Инфлация

- Златен стандарт

Златният стандарт е пример за система с постоянно (или почти постоянно) предлагане на пари.

При златния стандарт паричното предлагане може да нараства толкова колкото нараства предлагането на злато – исторически това е не повече 1-2% годишно.

Theme 3 - Инфлация

- Златен стандарт

Коректно практикуван златен /златно-доларов/ стандарт заставя Федералната резервна система на САЩ да ограничава паричното предлагане до темп не по-висок от предлагането на благородния метал.

При растяща икономика и коректно прилаган златен стандарт цените би трябвало да намаляват.

Златният /Златно-доларовият/ стандарт просъществува до края на 1960-те години, тъй като ФРС на САЩ се оказва недостатъчно дисциплинирана за да ограничава паричното предлагане.

На 15 август 1971 г. Никсън отменя конвертируемостта на долари за злато...

Theme 4 - Заетост и безработица

МВБУ, Ботевград, 2012-2013,
Макроикономика

Theme 4 - Заетост и безработица

- Измерване на безработицата
- Коефициенти – на заетост; на икономическа активност и на безработица;
- Коефициент на безработица – България; избрани страни; ЕС;
- Видове заетост
- Видове безработица
- Основните икономически школи
- Закон на Окън
- Крива на Филипс
- Кривата на Филипс – избрани държави – САЩ, Великобритания, Австралия, Холандия...;
- Пасивни и активни политики на пазара на труда
- Миграция

Theme 4 - Заетост и безработица

- Демографски аспекти
- Законодателни аспекти

Theme 4 - Заетост и безработица

- Население в подтрудоспособна възраст
- Население в трудоспособна възраст
- Население в надтрудоспособна / следтрудоспособна възраст
- Икономически активно население /работна сила – заети и безработни/
- Икономически неактивно население /извън работна сила/

Theme 4 - Заетост и безработица

Население в
трудоспособна
възраст

```
graph TD; A[Население в трудоспособна възраст] --> B[Икономически активно население /работна сила/]; A --> C[Икономически неактивно население /извън работна сила/];
```

Икономически
активно население
/работна сила/

Икономически
неактивно
население
/извън работна сила/

Theme 4 - Заетост и безработица

Икономически активно
население
/Работна сила/

```
graph TD; A[Икономически активно население /Работна сила/] --- B[Заети]; A --- C[Безработни]
```

Заети

Безработни

Theme 4 - Заетост и безработица

Измерване на безработицата в САЩ

Национално представително изследване сред 66,000 домакинства

Безработно е лице, което през последната седмица не е работило, а е търсило работа през последните 4 седмици

Измерване на безработицата в България

Брой регистрирани в бюрата по труда /ПМС 57 от XII.1989; Закон за закрила при безработица и насърчаване на заетостта, 1997 г.; Закон за насърчаване на заетостта, 2001 г./

"Безработен" е лице, регистрирано в дирекция "Бюро по труда", което не работи, търси работа и има готовност да започне работа в 14-дневен срок от уведомяването му от дирекцията "Бюро по труда"

Labor force survey / Наблюдение на работната сила

Theme 4 - Заетост и безработица

Коефициент на заетост	Заети лица / Население на 15+ години
Коефициент на икономическа активност	Работна сила / Население на 15+
Коефициент/Норма на безработица	Безработни лица / Работна сила

Theme 4 - Заетост и безработица

- Коефициент на заетост в България 3Q 2012
- **47,9% (или 3017,1 хил. лица в абсолютни цифри)**
- <http://www.nsi.bg/otrasal.php?otr=26>
- Коефициент/Норма на безработица в България 3Q 2012
- **11.5% (или 393.2 хил. лица)**
- <http://www.nsi.bg/otrasal.php?otr=26/>

Коефициенти на заетост, България – 2011 г.	%
Заети лица / Население на 15+ години	45,6
Заети лица / Население на 15-64 години	58,5
Заети лица / Население на 20-64 години В Националната програма за реформи е определена цел – 76% заетост 2020	63,9

Theme 4 - Заетост и безработица

	Заети лица - хил.	Коефициенти на заетост - %
Общо	3017,1	47,9
По пол		
Мъже	1584,6	52,3
Жени	1432,5	43,9
По местоживеене		
В градовете	2370,0	51,8
В селата	647,1	37,7

Theme 4 - Заетост и безработица

	Заети лица - хил.	Коефициенти на заетост - %
По възраст		
15-24	200,6	24,8
25-34	696,8	69,9
35-44	844,0	78,3
45-54	744,4	75,7
55-64	492,5	47,0
65 и повече	38,7	2,8
По степени на образование		
Висше	840,1	69,3
Средно	1836,0	56,4
професионална квалификация	1201,2	61,9
Основно	307,1	20,8
Начално и по-ниско	33,9	9,8

Theme 4 - Заетост и безработица

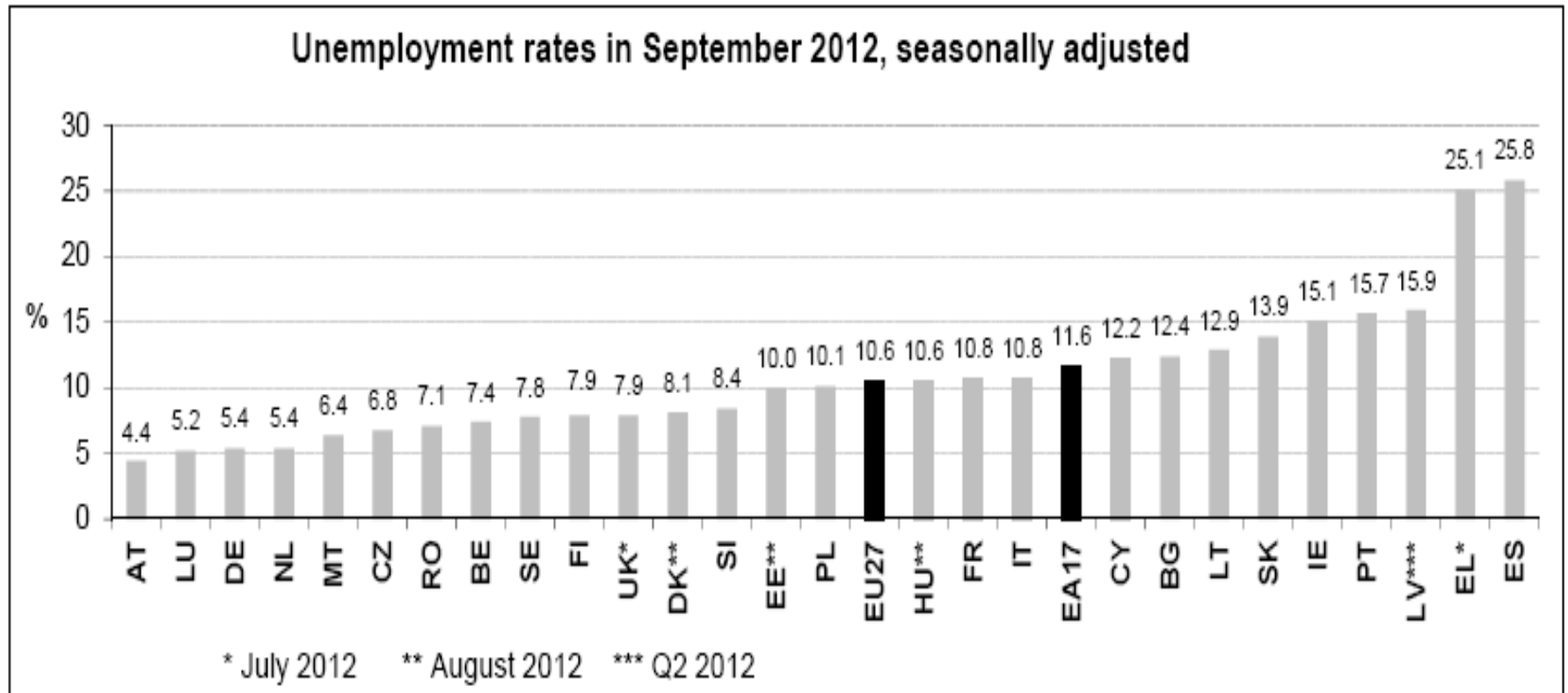
	Безработни лица - хил.	Коефициенти на безработица - %
Общо	393.2	11.5
По пол		
Мъже	231.5	12.7
Жени	161.8	10.1
По местоживеене		
В градовете	273.7	10.4
В селата	119.5	15.6

Theme 4 - Заетост и безработица

	Безработни лица - хил.	Коефициенти на безработица - %
По възраст		
15-24	65.3	24.6
25-34	104.0	13.0
35-44	90.7	9.7
45-54	76.3	9.3
55 и повече	56.9	9.7
По степени на образование		
Висше	56.5	6.3
Средно	220.9	10.7
професионална квалификация	140.8	10.5
Основно	86.5	22.0
Начално и по-ниско	29.3	46.3

Theme 4 - Заетост и безработица

Коефициент на безработица в ЕС, септ. 2012 г.

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-31102012-BP/EN/3-31102012-BP-EN.PDF

Theme 4 - Заетост и безработица

- Видове заетост

По трудово правоотношение

По служебно правоотношение /държавна администрация/

Частична заетост (на непълно работно време)

Надомна работа

Работа от разстояние (дистанционна работа)

Сезонна заетост

Theme 4 - Заетост и безработица

□ Видове безработица

Видовете безработица са:

- **Сезонна** (извън сезона)
- **Циклична** (при рецесия)
- **Структурна** (технологии, аутсорсване)
- **Фрикционна** (между две работни позиции; след завършване на образование)

Theme 4 - Заетост и безработица

- Естествена норма на безработица

Според някои когато безработицата достига 5-6% имаме пълна “заетост” или естествена норма на безработица.

Това е когато цикличната и сезонната безработица са “0”.

Theme 4 - Заетост и безработица

- *Кейнсианците твърдят, че когато безработицата е около 5-6%, по-нататъшният растеж ще доведе до инфлация.*

Класическата и австрийската школи твърдят, че:

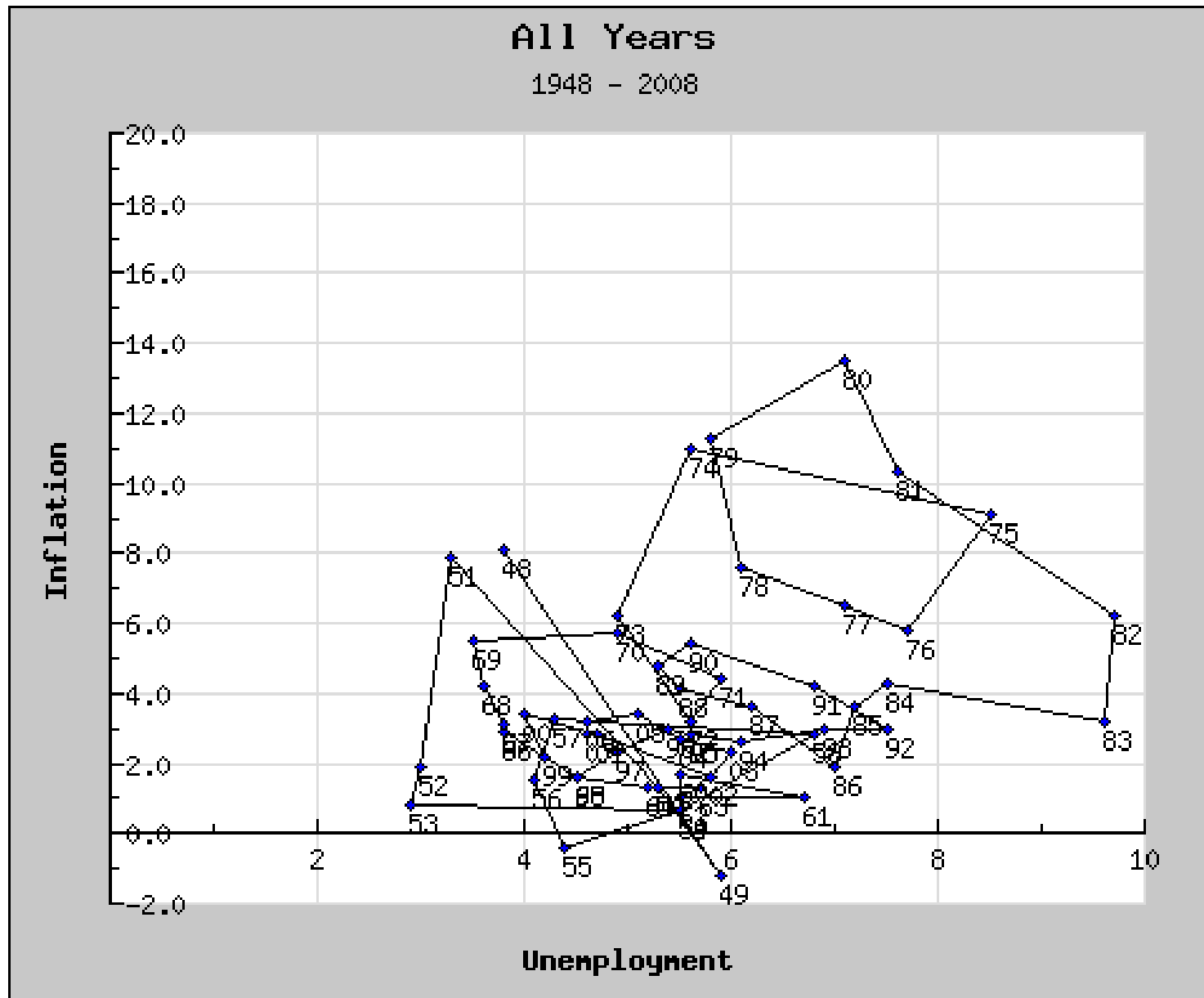
- *Инфлацията е предизвикана от паричното предлагане.*
- *Икономиките по-принцип могат да постигнат и по-добър резултат – т.е. по-ниско равнище на безработица от въпросните 5-6%.*
- *В миналото безработицата е била под 5% без това да предизвиква инфлация.*

<p>Класическа теория за заетостта и безработицата</p>	<p>Краткосрочен феномен – фрикционна и доброволна безработица; Обратно пропорционална зависимост между заплати и заетост; Саморегулиране на пазарите; Гъвкавост на работните заплати; Ж.Б.Сей</p>
<p>Кейнсианска теория /концепция за пълната заетост/</p>	<p>Безработицата – принудителна и циклична; Породена от неплатежеспособно търсене; Стимулиране на съвкупното търсене; Пълна заетост – при 3% безработица – лорд Бевъридж...;</p>
<p>Неокласическата теория за безработицата /естествено равнище на безработицата/</p>	<p>Ниски стойности на инфлацията – естествено равнище на безработица /спрямо ситуацията на пазарите/</p>

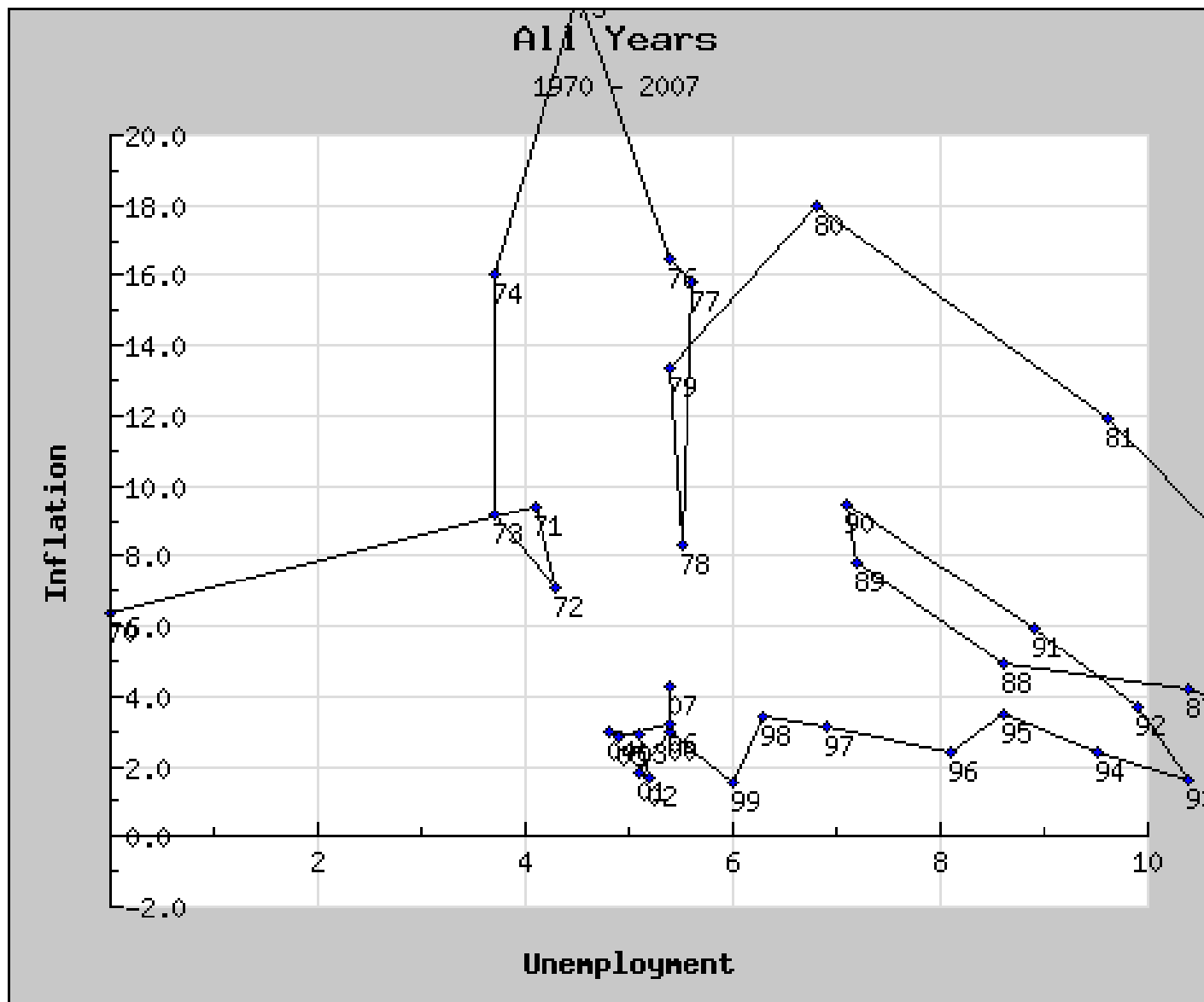
Theme 4 - Заетост и безработица

<p>Артър Окън – закон на Окън</p>	<p>БВП – безработица Ежегодният прираст на БВП с 2,5-3% задържа безработицата на неизменни нива; а всеки 2% допълнителен растеж намалява безработицата с 1%</p>
<p>Уилям Филипс – функция/крива на Филипс П. Самуелсон и Р.Солоу М. Фридман</p>	<p>Нарастване на номиналната работна заплата и нормата на безработица Инфлация и безработица Монетаристите и кривата на Филипс в дългосрочен план Спираловидна инфлация</p>

Theme 4 - Заетост и безработица – Крива на Филипс – САЩ – 1948-2008

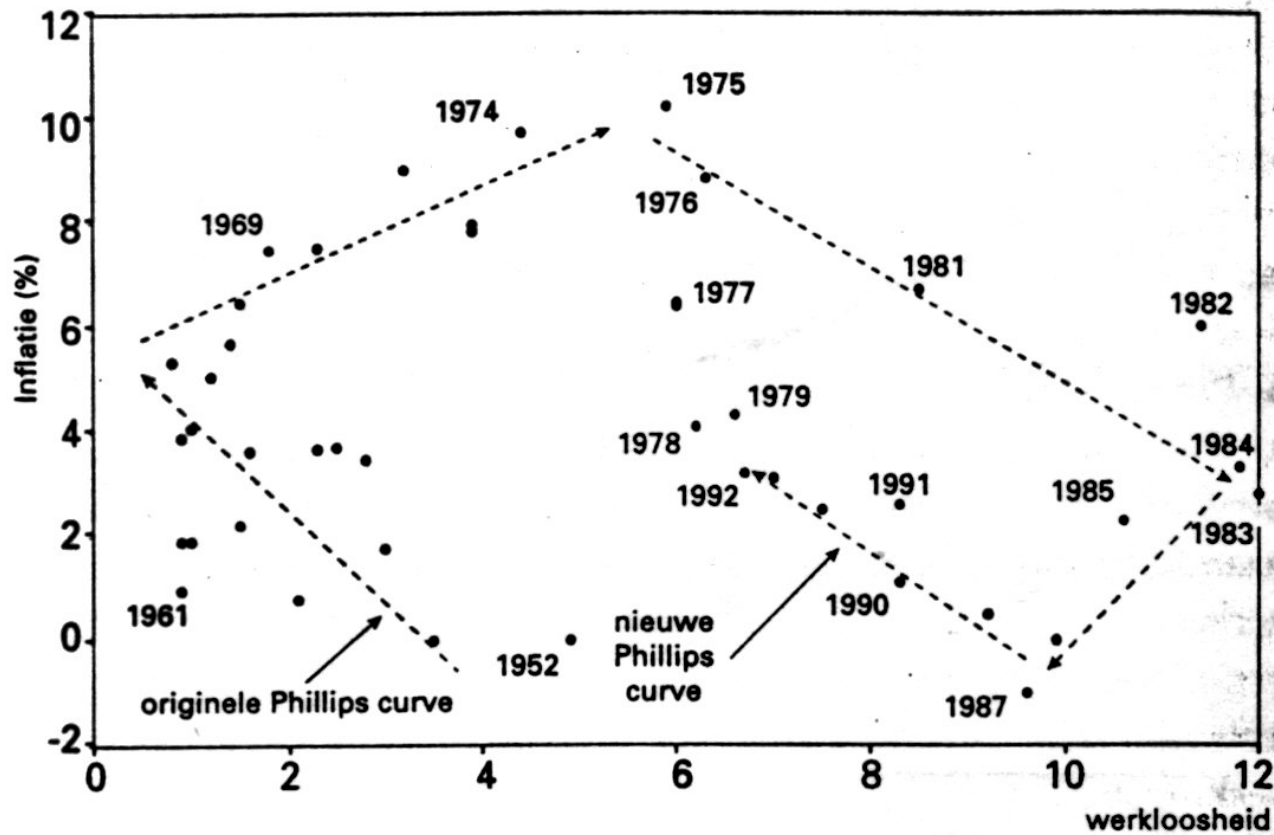

Theme 4 - Заетост и безработица – Крива на Филипс – Великобритания – 1970-2007

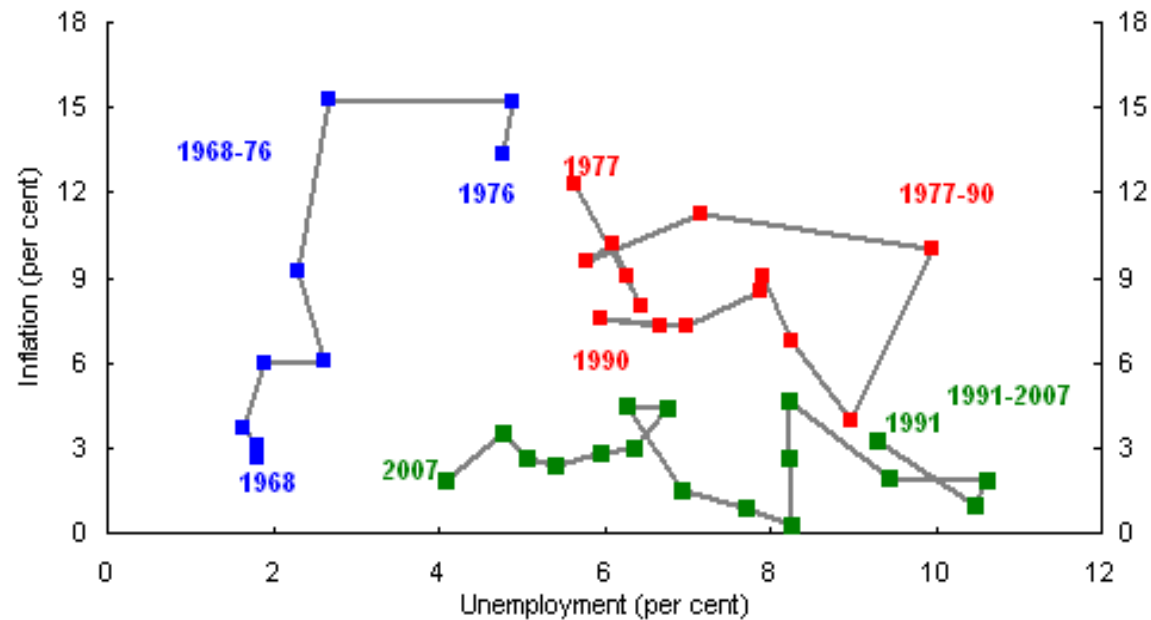
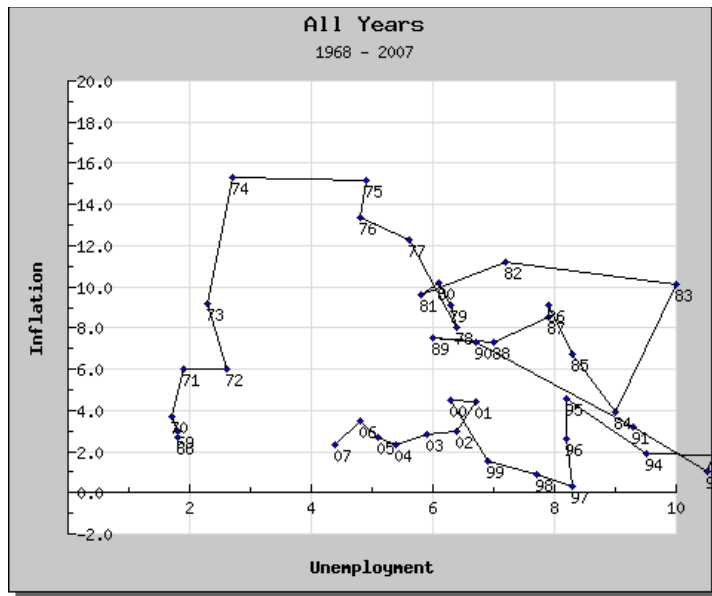
Theme 4 - Заетост и безработица – Крива на Филипс – Холандия – 1952-1993

Grafiek 9.1 De ontwikkeling van de Phillips-curve 1952-1993

Bron: CBS 1994.

Theme 4 - Заетост и безработица – Крива на Филипс – Австралия 1968-2007

Theme 4 - Заетост и безработица

<p>Пасивна политика на трудовия пазар</p>	<p>НОИ Агенция по заетостта Социално осигуряване и подпомагане при безработица</p>
<p>Активна политика на трудовия пазар</p>	<p>Агенция по заетостта МТСП “Зелени” работни места Подкрепа за първа работа</p>

Theme 5 – Бизнес цикъл

МВБУ, Ботевград, 2012-2013,
Макроикономика

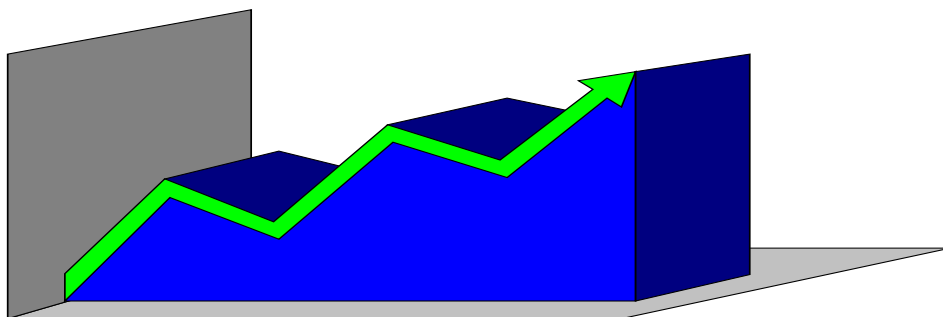
Theme 5 – Бизнес цикъл

- Циклични колебания
- Видове цикли /по Шумпетер/
- Динамика БВП в избрани балкански държави
- Рецесия и експанзия
- Причини за цикличните колебания на икономиката – егзогенен и ендегенен подходи
- Голямата депресия 1929-1933

Theme 5 – Бизнес цикъл

□ Бизнес колебания

са повишаване и намаляване на икономическата активност, измерена чрез промените на **реалния БНП/БВП**

Theme 5 – Бизнес цикъл

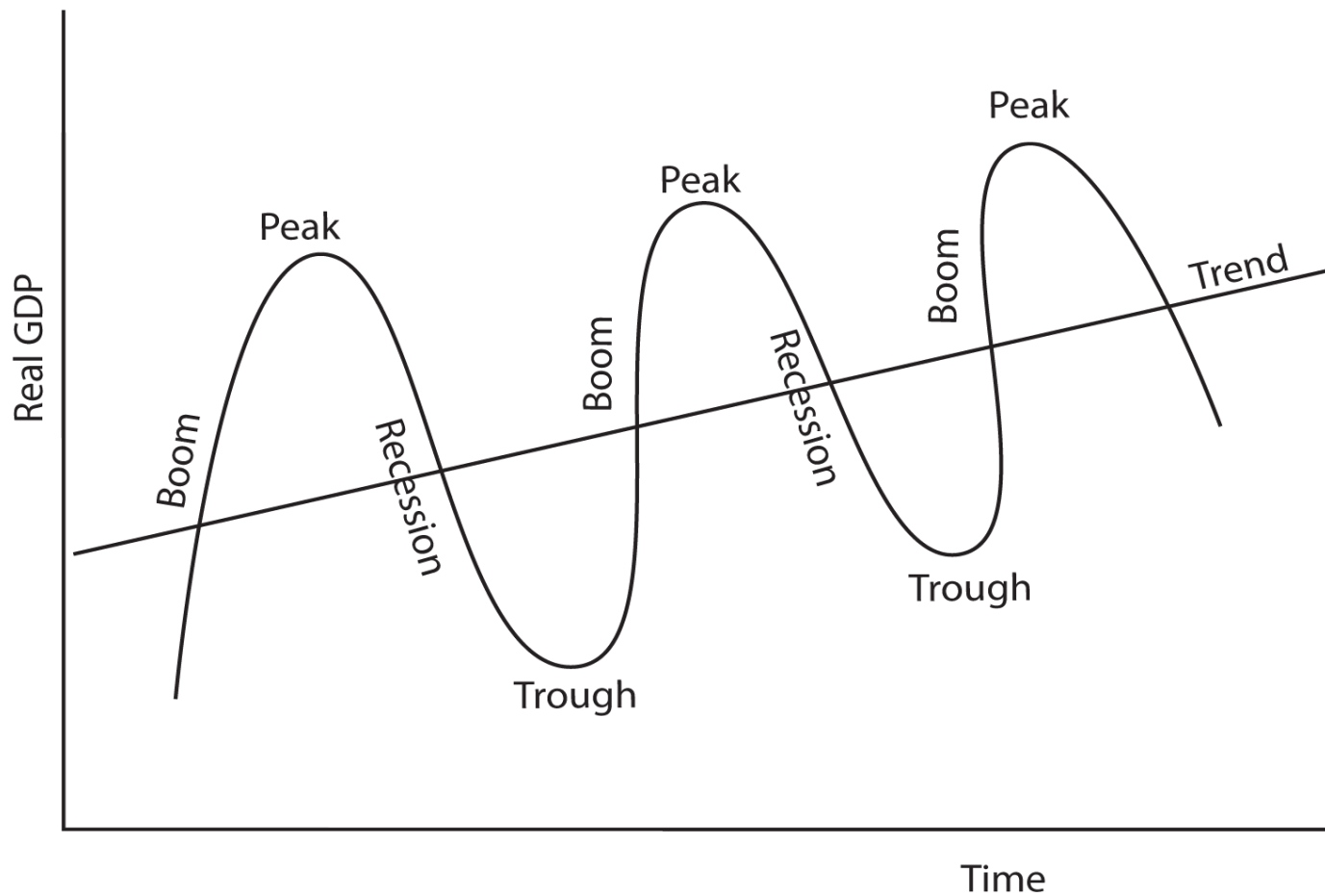
- През 20-те години на 20 век **Шумпетер** предлага типология на бизнес циклите в зависимост от тяхната периодичност. Те са наречени с имената на техните изследователи, а именно:

Theme 5 – Бизнес цикъл

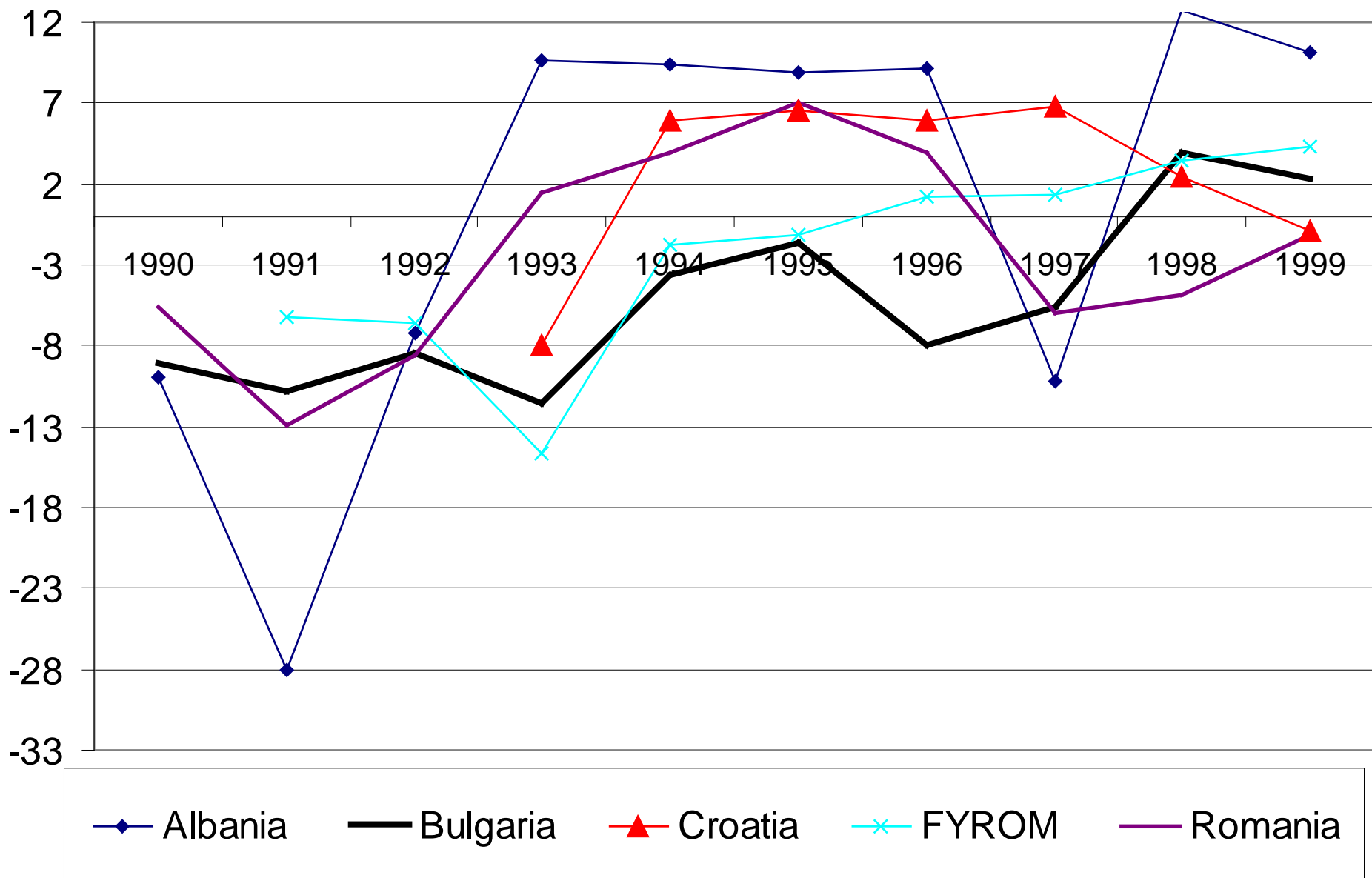
- Цикъл на [Kitchin](#) протичащ за период от 3–5 години – в зависимост от разпространението на информацията между търговските фирми (по [Joseph Kitchin](#));
- Цикъл на [Clément Juglar](#) - инвестиционен цикъл от 7–11 години (определян като “цикълът” – доколкото френският икономист е един от първооткривателите на цикличността в икономика и нейните 4 фази);
- Цикъл на [Kuznets - инфраструктурен цикъл с продължителност от 15–25 години](#) (по [Simon Kuznets](#) - определян също и като строителен цикъл);
- Дълги вълни на Кондратиев [Kondratiev wave](#) от 45–60 години

Theme 5 – Бизнес цикъл

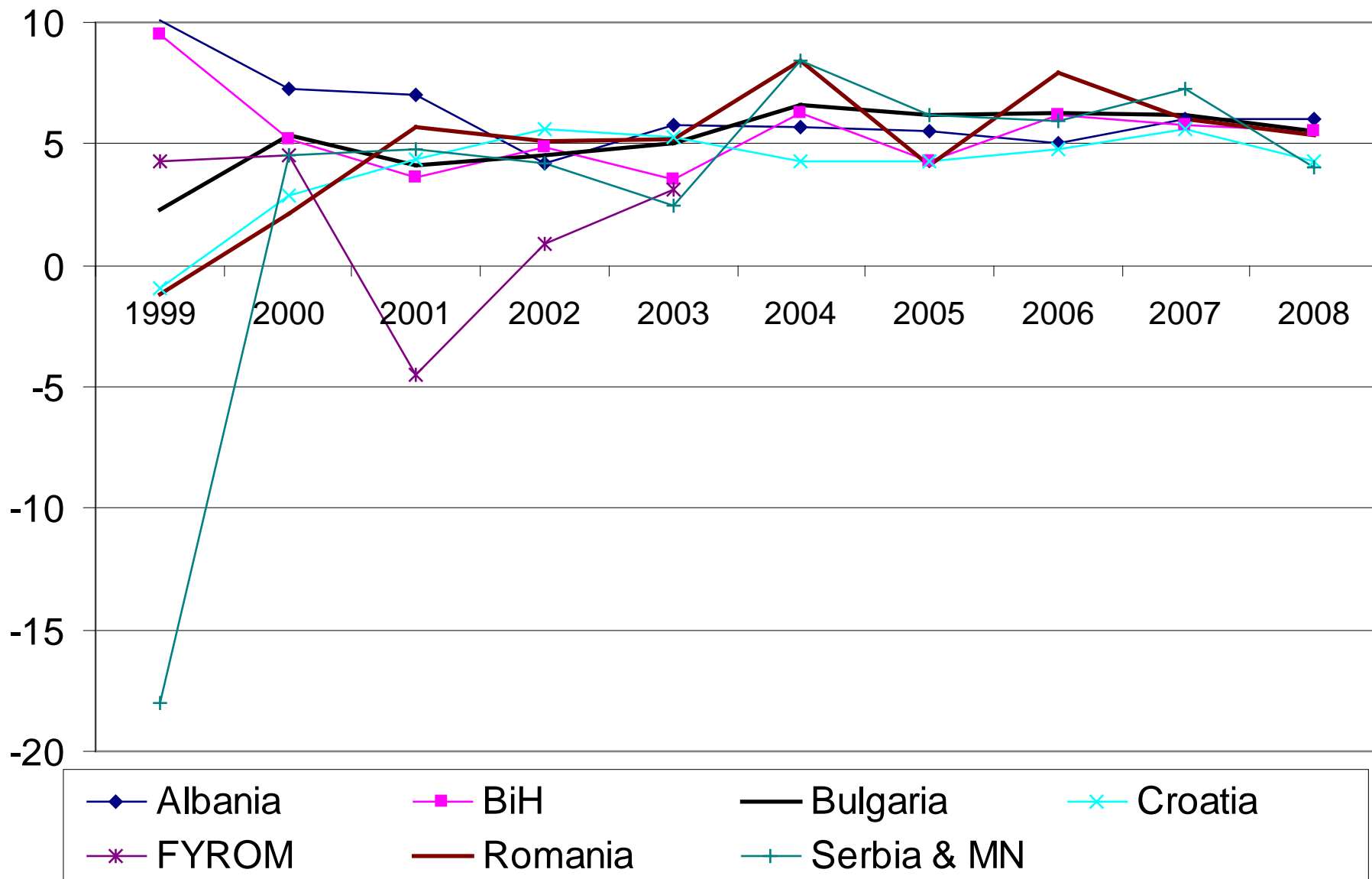
The Business Cycle

Темпове на растеж на БВП (%) на избрани балкански държави 1990-1999

Темпове на растеж на БВП (%) на избрани балкански лџжави 1999-2008

Theme 5 – Бизнес цикъл

- Рецесия и експанзия

Рецесия е съкращаването на реалния БВП поне две последователни тримесечия /6 месеца/.

Експанзия е всеки период, през който реалният БВП нараства.

Theme 5 – Бизнес цикъл

□ Рецесия и експанзия

Исторически средната продължителност на рецесията е около 1 година.

Средната продължителност на експанзията – около 5 години.

Theme 5 – Бизнес цикъл

- Причини на цикличните колебания
Защо се случват тези колебания...?

Theme 5 – Бизнес цикъл

- Възможни причини за рецесия:
 - Висока инфлация и високи лихвени проценти
 - Проблеми на националната сигурност
 - Липса на доверие в икономиката
 - Политика обезкуражаваща производителността
 - Природни бедствия
 - Лоши решения на бизнеса (в т.ч. корупция), домакинствата, правителството
 - Дефицит на природни ресурси
 - Конкуренция на международните пазари; проблемни международни партньори

Theme 5 – Бизнес цикъл

- Екзогенни /външни за икономическата система/ обяснения на причините за цикличните колебания

Демографски промени

Нови технологии

Природа

Политически цикъл

Theme 5 – Бизнес цикъл

- Ендогенни /вътрешно-присъщи за икономиката/ обяснения за цикличните колебания

Класици – Ж.Б.Сей; А.Смит; Д.Рикардо – кризите са резултат от свръх производство - “предлагането създава своето собствено търсене”;

Т. Малтус – спестявания, натрупвания, нарастване на населението – общ излишък и свръхпроизводство – безработица - забавяне на инвестициите; привличане на бедните слоеве в строителство на пътища....;

Д. Рикардо – равенство на спестяванията на едни групи от населението с разходите на други чрез посредничеството на банките....;

Theme 5 – Бизнес цикъл

- Ендогенни /вътрешно-присъщи за икономиката/ обяснения за цикличните колебания

Дж. М. Кейнс – **спестявания и инвестиции**; спестяванията зависят от разполагаемия доход и склонността към потребление; инвестициите – пределна ефективност на капитала; лихвен процент; текущи продажби и пр. – колебания на инвестициите, които не се компенсират с промяна в склонността на потребление; нарастването на инвестициите при оживление се изправя пред намаляваща пределна ефективност на капитала и висок лихвен процент...; стимулиране на инвестиции /нисък лихвен процент/ и потребление /ниски данъци и правителствени разходи/...;

Неокейнсианци – П. Самуелсон и др. – взаимодействие на **мултипликатор** /независими инвестиции → доход/ и **акселератор** /доход → зависими инвестиции/ → потенциален БНП → инфлация...;

Монетаристи – М.Фридман – **търсене на пари** /което е устойчиво/ - **предлагане на пари** – Голямата депресия /1929-1933/– предизвикана от погрешна политика на ФРС – ограничаване на паричното предлагане с около 1/3 при наличие на търсене на кредити...;

Theme 5 – Бизнес цикъл

- Симптоми на голямата депресия
 - Борсов крах
 - Свиване на БВП и доходите
 - Висока безработица (25%)
 - Бизнес и банкови фалити
 - Ниско доверие от страна на бизнеса и домакинствата

Theme 5 – Бизнес цикъл

- Събития довели до Голямата депресия:
 - Растеж на цените на акциите през 20-те години.
 - Спекулация ли е било това? Борсов “балон”?
 - Пазарът се срутва през октомври 1929.
 - Много хора са взели заеми за покупката на акции; кредитите не са върнати; банките банкрутират; домакинствата губят спестяванията си; хората губят доверие в икономиката; безработица...;

Theme 5 – Бизнес цикъл

- Правителството на САЩ през 30-те години на миналия век:
 - В началото на 30-те години икономическата ситуация се влошава и поради някои мерки, предприети от администрацията → Правителството:
 - Увеличава данъците с цел да уравни бюджета.
 - Увеличава лихвените проценти за да не допусне изтичане на злато към други държави /златен стандарт/.
 - Увеличава тарифи и квоти за да защити местната индустрия и заетост.

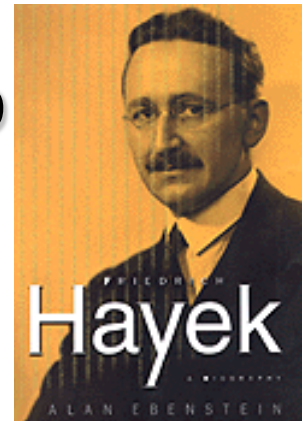
Theme 6 – Макроикономическо равновесие

МВБУ, Ботевград, 2012-2013,
Макроикономика

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Класически модел
- Кейнсиански модел
- Кейнсиански модел – активна фискална и парична политика
- Мултипликатор
- Функция на потребление и на спестявания
- Пределна склонност за потребление и спестявания
- Рецесионен и инфлационен разрив
- Оценяване на кейнсианската теория
- Ролята на спестяванията
- Съвкупно търсене и предлагане
- Промяна на съвкупното търсене по Кейнс
- Промяна на съвкупното предлагане според класиците

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

Две основни икономически школи:

1. Класици (Смит, Рикардо, Фон Мизес, Ж.Б.Сей, Хайек, Фридман, консерватори).
2. Кейнсианци (Кейнс, Голбрайт, либерали).

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Класическият модел:
 - Основава се на А. Смит и “Богатството на народите - *Изследване върху природата и причините за богатството на народите*” (1776).
 - Моделът е в основата на нео-класическата икономика, австрийската школа, икономика на рационалните очаквания, монетаризма.
 - Доминира до 20-те години на миналото столетие. Отново става популярен от началото на 80-те години.

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Класиците считат, че:
 - Пазарните сили (гъвкави цени, заплати, лихвен процент) корегират икономическите проблеми.
 - Ограничаването на държавната намеса в икономиката увеличава благосъстоянието и стандарта на живот.
 - Изкуственото държавно стимулиране на икономиката създава проблеми в дългосрочен план.

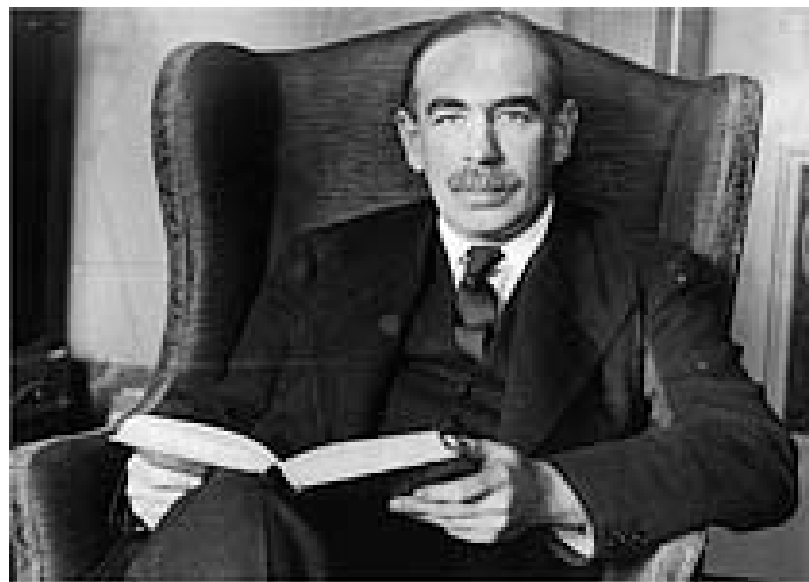
Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Кейнсианският модел:
 - Основава се на работите на Дж. М. Кейнс (1883 – 1946).
 - Възприет е през 30-те години – поддържан от повечето западни икономисти през следващите три десетилетия.

Кейнс казва: “В дългосрочен план всички ние ще сме в отвъдното...” Съгласни ли сте с това?

1. Да
2. Не
3. Не съм сигурен
4. Не ме е грижа

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

■ Аналогия по Кейнс

Икономиката е като асансьор – ако тръгне нагоре – ще продължи така за известно време. Ако тръгне надолу – продължава надолу. И така докато не достигне “дъното” или докато някой не го спре...

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Кейнсианската теория

По време на рецесия,

- Производството намалява.
- → съкращаване на заети.
- → доходите и търсенето на продукти намалява.
- → производството намалява допълнително.
- → продължават съкращенията.
- и т.н.

По време на експанзия се случва точно обратното.

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- И Кейнсианското решение

Правителството трябва да се намеси (да спре асансьора...) чрез:

1. Активна фискална политика
2. Активна парична политика

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Активна фискална политика

По време на рецесия Кейнс предлага:

- Нарастване на държавните разходи.
- Намаляване на данъците.

От тези две мерки Кейнс предпочита нарастването на държавните разходи, просто защото домакинствата и бизнесът няма как да похарчат получените данъчни облекчения...

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

■ Активна фискална политика

Увеличаването на държавните разходи и намаляването на данъците води (според Кейнс) до:

- По-високи доходи
- Нарастване на потреблението
- Нарастване на производството
- Повече работни места
- По-високи доходи
- И т.н.

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Активна фискална политика

По време на експанзия, Кейнс предлага

- Намаляване на държавните разходи
- Увеличаване на данъците

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Активна парична политика

По време на рецесия Кейнс предлага нарастване на паричното предлагане /национална валута/.

В САЩ Бордът на ФРС контролира предлагането на националната валута

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Активна парична политика

Според Кейнс:

Паричното предлагане ↑

→ Лихвените проценти ↓

→ Заеми ↑ → Разходи ↑

→ БВП ↑

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Кейнсианският мултипликатор

Когато правителството увеличи своите разходи *съвкупното потребление* се **мултиплицира** чрез нарастналите държавни разходи.

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Мултипликатор - Пример

Да приемем че правителството инвестира 1 млрд. лв. в строителството на магистрали. Това увеличава доходите на заетите в строителството с 1 млрд. лв. , ако сравняваме със ситуация, при която такава инвестиция не се прави.

Какво се случва с тези 1 млрд. лв.?

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

■ Пример

Да приемем, че заетите в строителството изразходват 80% (800 млн. лв.) от този допълнителен за тях доход. Т.е. тяхната **пределна склонност за потребление** - Marginal Propensity to Consume (MPC) е 80%.

Нека приемем, че те изразходват тази сума за дрехи....

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

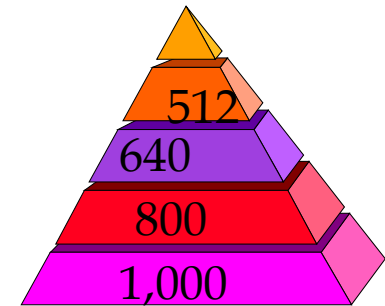
- Пример

Това генерира 800 млн. лв. допълнителен доход за производителите на дрехи.

Какво се случва с тези 800 млн. лв.?

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Пример

Да приемем, че производителите на дрехи изразходват 80% от техния допълнителен доход за хранителни стоки.

Това от своя страна генерира 640 млн. лв. допълнителен доход за производителите на хранителни стоки.

Какво ще правят със своя допълнителен доход производителите на храни? И т.н...

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Пример

→ съвкупното потребление в икономиката нараства с (в милиони):

$$1,000 \text{ лв.} + 800 \text{ лв.} + 640 \text{ лв.} + 512 \text{ лв.} + \dots \\ = 5,000 \text{ лв.}$$

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Пример

5,000 млн. лв. е $5 \times 1,000$ млн. лв.

1,000 млн. лв. са първоначалните разходи
на правителството.

Кейнс нарича множителя “5”
“мултипликатор”.

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Промяната в съвкупното потребление в икономиката

Според Кейнс:

Допълнителното съвкупно потребление в икономиката = мултипликатора \times промяната в първоначалната инвестиция.

Или: Δ съвкупно потребление = $m \times$
 Δ първоначална инвестиция.

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Формула на мултипликатора

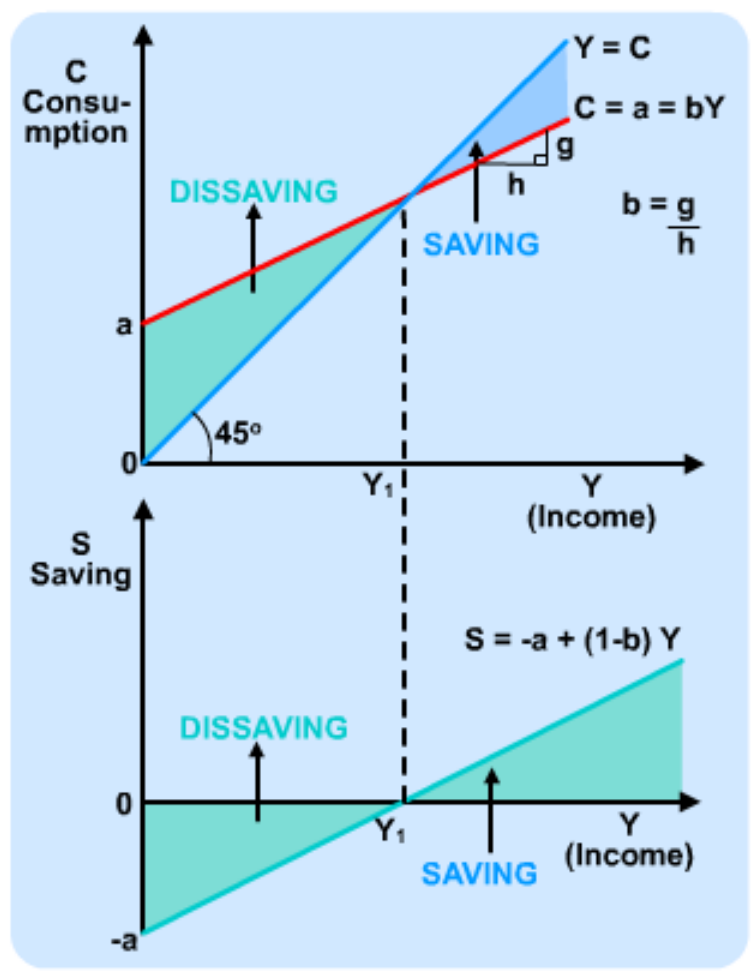
$$\text{Мултипликатор} = 1 / (1 - \text{MPC})$$

или,

$$\text{Мултипликатор} = 1 / \text{MPS}$$

Където MPS = Пределна склонност към спестяване / Marginal Propensity to Save

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Графично представяне на функцията на потреблението и на спестяванията
- Пределна склонност към потребление
- Пределна склонност към спестяване

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Мултипликатор Пример 1

Ако MPC = 0.8, то

$$m = 1 / (1 - 0.8) = 1 / (0.2) = 5.$$

Ако MPC е 0.9, то
мултипликаторът е:

1. 1

2. 2.

3. 3

4. 4

5. 5

6. 7.5

7. 10

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Мултипликатор Пример 2

Ако MPC = 0.9, то

$$m = 1 / (1 - 0.9) = 1/(0.1) = 10.$$

Ако MPC е 0.75, то
мултипликаторът е:

1. 1

2. 2

3. 3

4. 4

5. 5

6. 7.5

7. 10

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Мултипликатор Пример 3

Ако MPC = 0.75, то

$$m = 1 / (1 - .75) = 1/ (.25) = 4.$$

Ако пределната норма за спестяване
(MPS) е 0.2, мултипликаторът е :

1. 1

2. 2

3. 3

4. 4

5. 5

6. 7.5

7. 10

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Мултипликатор - Пример 4

Ако $MPC = 0.75$, и правителството увеличава разходите си с 2,000 лв. , как ще се промени съвкупното потребление?

Обърнете внимание, че

Δ съвкупното потребление = m x Δ първоначалната инвестиция.

→, Δ съвкупното потребление = 4 x 2,000 лв.

→, Δ съвкупно потребление = 8,000 лв.

Ако **MPC** е 0.9, и правителството увеличава своите разходи с 20 лв., колко ще е промяната на съвкупното потребление в тази икономика?

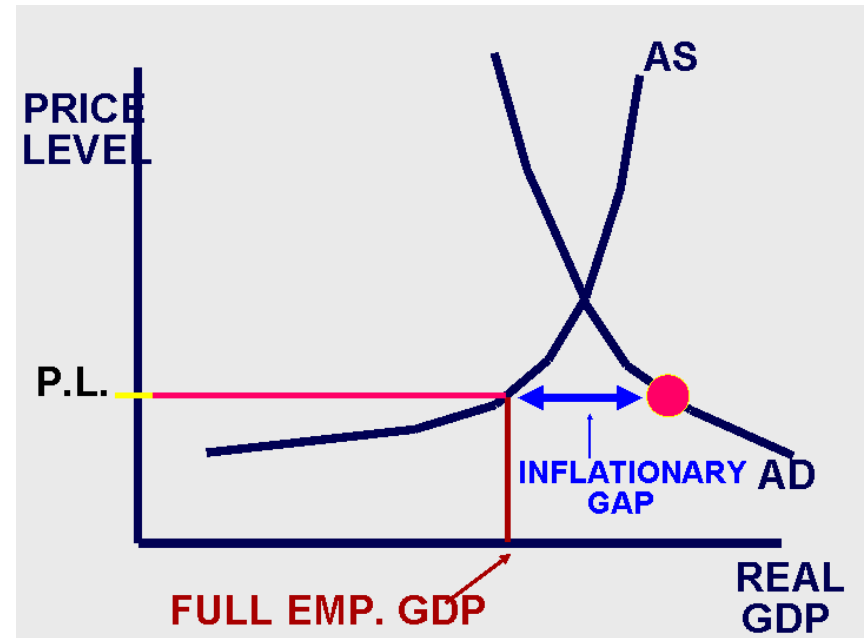
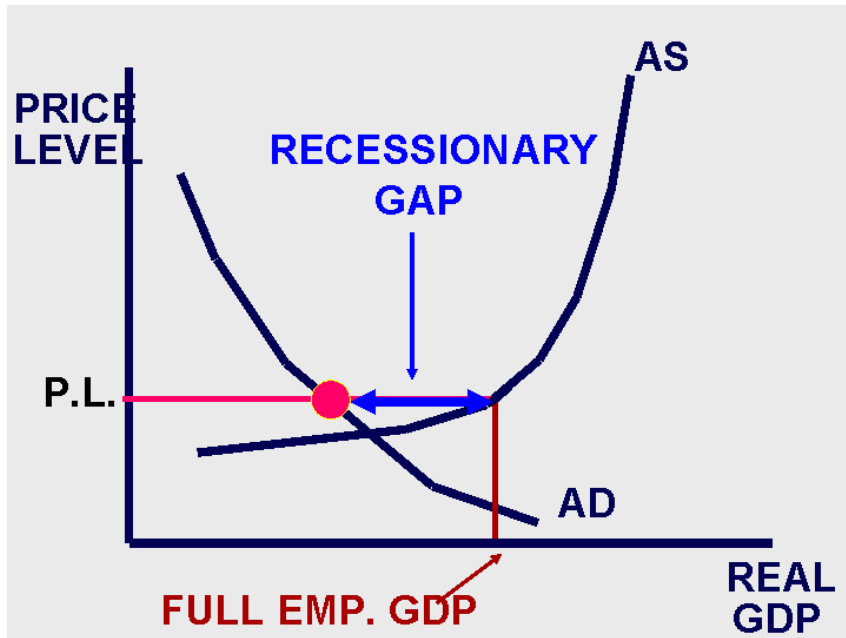
1. 10 лв.
2. 18 лв.
3. 100 лв.
4. **200 лв.**
5. 1,000 лв.

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Рецесионен и инфлационен “разрив”
/ Recessionary and Inflationary Gaps:

са разликите (негативна и позитивна
съответно) между фактическият БВП /при
рецесия и при инфлация/ и БВП при пълна
заетост.

Рецесионен и инфлационен “разрив” – графично представяне

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Рецесионен и инфлационен “разрив” - Пример:

С колко правителството би могло да увеличи своите разходи, ако фактическият БВП е 5,000 лв., а БВП при пълна заетост - 6,000 лв., и MPC = 0.80?

Отговор: $X \text{ лв.} \times 5 = 1,000 \text{ лв.}$ $X = 200.$

Ако фактическият БВП е 10,000 лв. и БВП при пълна заетост – 12,000 лв. и MPC е 0.8, с колко правителството трябва да увеличи своите разходи за да преодолее рецесионния разрыв?

1. 200
2. 300
3. 400
4. 500
5. 1,000
6. 2,000

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Рецесионен и инфлационен “разрив” -
Пример:

Отговор на предходния въпрос:

Използваме уравнението:

Промяна БВП = m x промяна на
държавните разходи

Така: 2,000 лв. = 5 x 400 лв.

Дали промяната на държавните разходи променя реалния БВП?

1. Да, в краткосрочен
и в дългосрочен
план
2. Да, но само в
краткосрочен план
3. Да, но само в
дългосрочен план
4. Не съм сигурен

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Оценяване на Кейнсианската теория

Нека направим опит за оценка на ефектите от държавните разходи.

Ако правителството увеличава своите разходи, как се заплаща за това?

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Оценяване на Кейнсианската теория

Средствата могат да са от 3 източника:

- Парично предлагане / парични емисии, или
- Заемни средства, или
- Увелчаване на данъците

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Оценяване на Кейнсианската теория

Ако се прибегне до парична емисия, то:

- Намаляват лихвените проценти. Това увеличава кредитирането и разходите, и стимулира икономиката в краткосрочен план.
- Но това предизвиква инфлация, а значи и нарастване на лихвените проценти, и забавя икономиката в дългосрочен план.

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

■ Оценяване на Кейнсианската теория

Ако правителството прибегне до заеми, то:

- Нарастват средствата, с които разполага правителството. Това увеличава разходите в правителствения сектор.
- Същевременно намаляват заемните средства за частния сектор. Това съкращава разходите на бизнеса.
- Нарастват дълга както и бъдещите данъци. Това забавя икономиката в дългосрочен план.

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

■ Оценяване на Кейнсианската теория

Ако правителството увеличи данъците, то:

- Нарастват средствата в разположение на публичния сектор. Това увеличава разходите в него.
- Но намаляват доходите на ангажираните в частния сектор. Това намалява разходите на частния сектор.
- Хората са обезкуражени да търсят работа. А това намалява динамиката на икономиката.

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Оценяване на Кейнсианската теория

Извод:

Кейнсианската политика подкрепя икономиката в краткосрочен план; но може да бъде вредна в дългосрочен план.

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Ролята на спестяванията

Кейнсианската теория:

- Спестяванията са загуба за икономиката.
- Само нарастването на потреблението увеличава производството.

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Ролята на спестяванията

Класическата теория:

- Спестяванията са важни.
- Нарастването на спестяванията увеличава фондовете, с които разполага бизнеса.
- Бизнесът ангажира спестяванията за изследвания и технологии, и експанзия.

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Ролята на спестяванията

Инвестициите в изследвания и технологии водят до увеличаване на производителността. Това позволява по-високи **реални** заплати и до **реално** (а не до изкуствено) увеличаване на търсенето.

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

- Ролята на спестяванията

Реалното нарастване на търсенето става възможно благодарение на по-големите производствени възможности, а не чрез изкуствено увеличаване на държавните разходи или парична емисия

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

Съвкупно /Агрегатно/ Търсене и
Предлагане

Съвкупно = “сумата от...”

Съвкупно търсене = търсенето за
всички продукти в икономиката.

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

Съвкупно търсене

Неговата крива е с отрицателен наклон
/надолу в дясно/

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

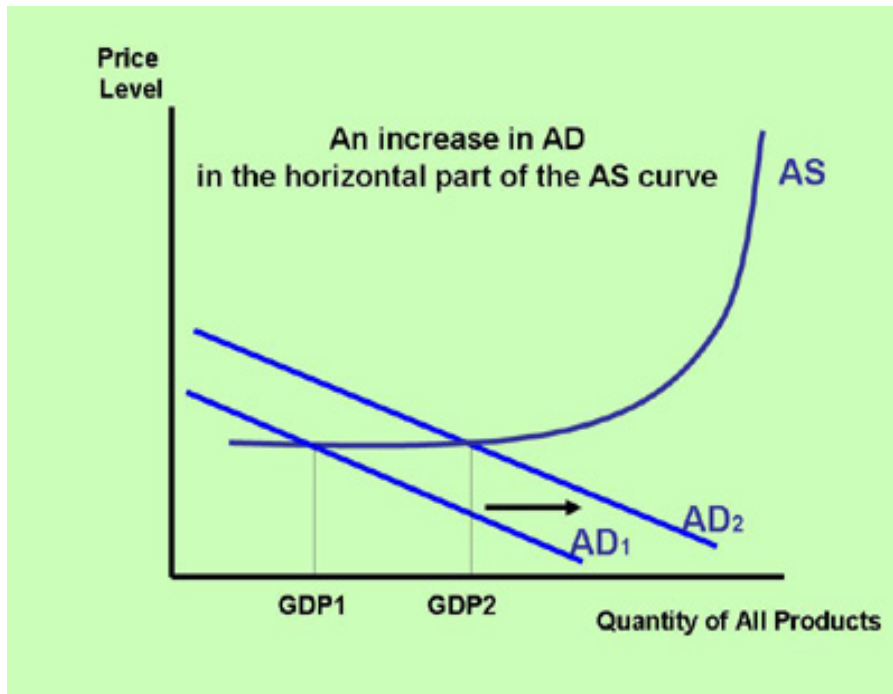
Съвкупно предлагане

Неговата крива е с положителен наклон /нагоре в дясно/

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

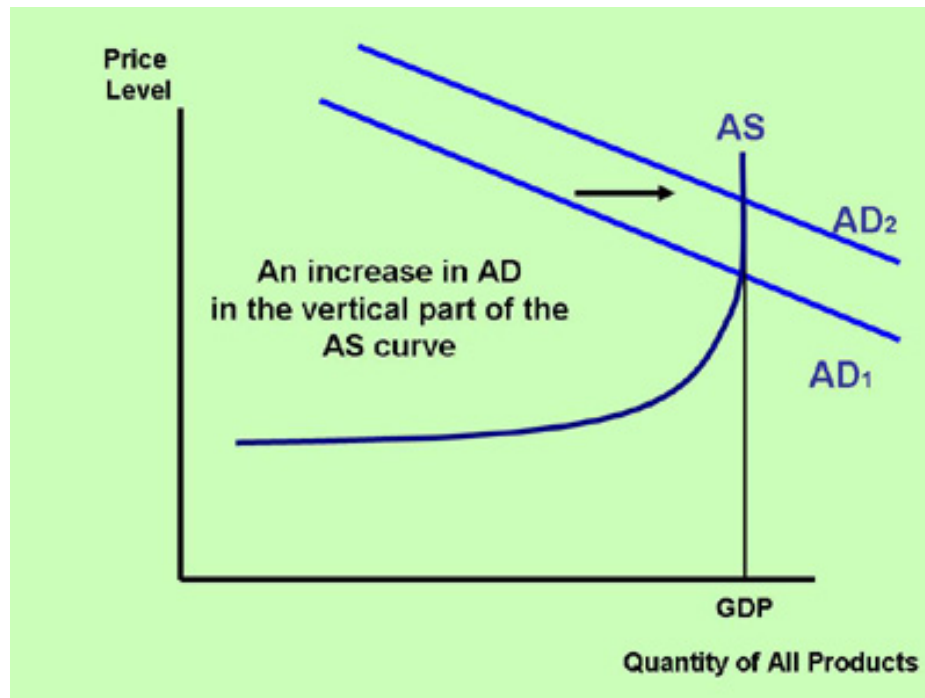
Промяна на съвкупното търсене

Според Кейнсианската теория нарастване на AD в хоризонталната част на AS увеличава БВП

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

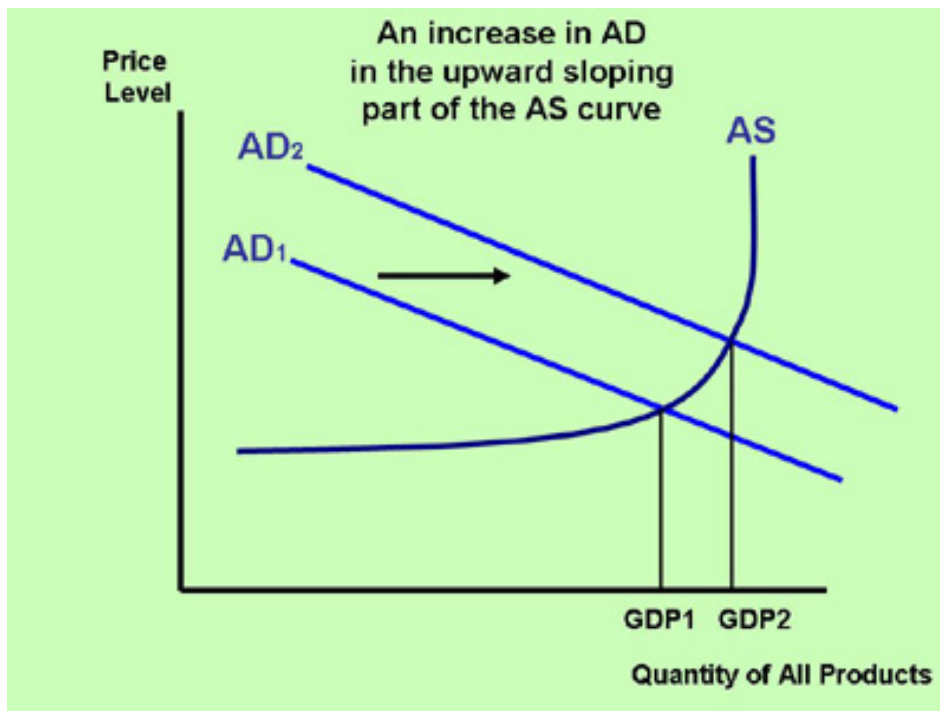
Промяна на
съвкупното търсене

Според Кейнсианската теория нарастване на AD във вертикалната част на AS увеличава цените

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

Промяна на
съвкупното търсене

Според Кейнсианската теория нарастване на AD във огънатата част на AS увеличава БВП и цените

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

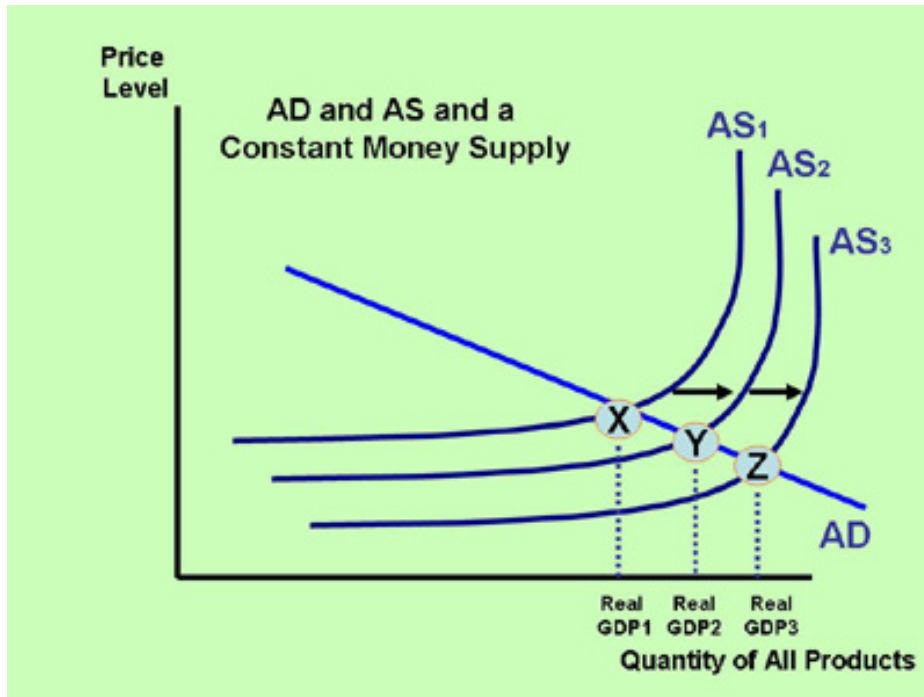
Крива на Филипс

Според Кейнсианската теория съществува обратно пропорционална зависимост между инфлация и безработица

Theme 6 – Макроикономическо равновесие

Промяна на съвкупното предлагане

Според класическата теория нарастването на AS увеличава БВП и намалява цените

Theme 7 – Фискална политика

МВБУ, Ботевград, 2012-2013,
Макроикономика

Theme 7 – Фискална политика

- Фискална политика /по Кейнс/
- Дискреционни разходи
- Автоматични стабилизатори
- Фискална политика /класици/
- Принципи на данъчното облагане
- Крива на Лоренц
- Данъци – данъчнаа база, данъчно задължение, данъчна основа
- Промени в благосъстоянието при въвеждане на данък
- Плосък данък, данък потребление, данъчна система
- Ефект от данъчни намаления
- Крива на Лафер
- Бюджетни приходи и разходи
- Обществен избор

Theme 7 – Фискална политика

- *Фискална политика*

Правителствата решават за държавните разходи и данъчното облагане.

Theme 7 – Фискална политика

□ *Фискалната политика и Кейнс*

Кейнс окуражава правителствата да насърчават разходите и/или да намаляват данъците по време на рецесия, и да правят точно обратното по време на експанзия.

Theme 7 – Фискална политика

Правителствени разходи:

□ Фискална политика и Кейнс

Кейнс сочи 2 вида фискална политика:

1. **Дискреционни разходи** / Discretionary spending (трябва да бъдат утвърдени от кабинета/законодателната власт). Например – средства за инфраструктура; или данъчно облагане, което да стимулира икономиката.
2. **Автоматични стабилизатори** / Automatic stabilizers (съществуващи вече в изпълняваните правителствени програми). Например – социални програми и прогресивно данъчно облагане.

Theme 7 – Фискална политика

- *Фискална политика и икономистите класици*

Класическата теория подкрепя държавните разходи само за основни обществени функции, и не - като средство за стимулиране на икономиката.

Theme 7 – Фискална политика

□ *Фискалната политика и класическата теория*

Икономистите класици считат правителствените стимули за вредни в дългосрочен план, защото:

- 1. Увеличават инфлацията,*
- 2. Увеличават лихвените проценти,*
- 3. Намаляват икономическата динамика в дългосрочен план,*
- 4. Времеви “лаг” /т.е. изоставане/ при изпълнението.*

Theme 7 – Фискална политика

- *Фискалната политика и класическата теория*

Изоставане при реализирането на фискалната политика

- 1. Информационен лаг*
- 2. Организационен лаг*
- 3. Въздействие*

Theme 7 – Фискална политика

- Принципи на данъчното облагане:

Принцип на ползата:

Данъчното бреме трябва да се разпределя в зависимост от очакваните ползи за данъкоплатците

Принцип на платежоспособността:

Данъчното бреме трябва да се разпределя в зависимост от финансовите възможности на данъкоплатците

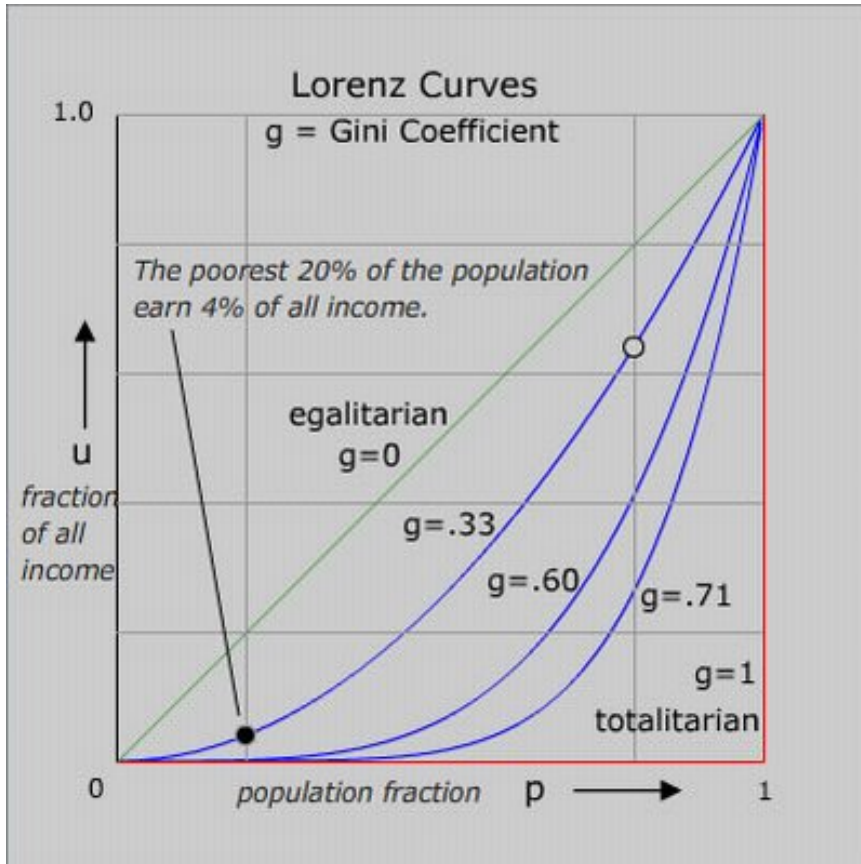
Хоризонтална справедливост

Данъкоплатците с еднакви възможности трябва да плащат еднакви данъци

Вертикална справедливост

По-платжоспособните би трябвало да плащат и по-високи данъци

Theme 7 – Фискална политика

- Кривата на Лоренц показва неравенството в разпределението на доходите – в случая 20% от ниско-доходните групи население получава едва 4% от всички доходи
- Данъчното облагане би трябвало да придвижи кривите нагоре в ляво към “равенство”

Theme 7 – Фискална политика

Данъчното облагане би трябвало да придвижи кривите нагоре в ляво към “абсолютно равенство” /Крива на Лоренц – вж по-горе/;

Въпреки че според Ж.Б.Колбер /финансовият министър на Луи XIV/

“разумното данъчно облагане наподобява скубането на гъска: максимум перушина при минимум съскане....”

Theme 7 – Фискална политика

- Данъци
 - Съставни елементи:
 1. Данъчна база
 2. Данъчно задължение
 3. Данъчна ставка

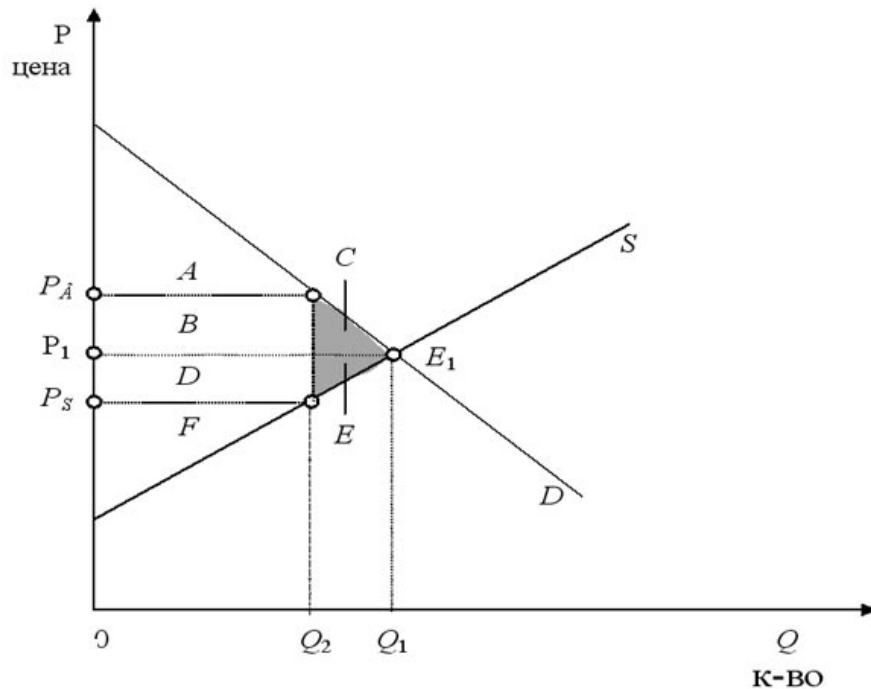
Theme 7 – Фискална политика

- Данъчна база
 1. Доход
 2. Потребление
 3. Имущество

- Данъчна ставка
 1. Средна (ATR) и пределна (MTR) данъчна ставка
 2. Прогресивна, регресивна, пропорционална

Theme 7 – Фискална политика

Промени в благосъстоянието при въвеждане на данък
(безвъзвратни загуби / “данъчен клин”)

	Липса на данък	С данък	Промени
Потребителски излишък	$A + B + C$	A	$-(B + C)$
Излишък за производителя	$D + E + F$	F	$-(D + E)$
Данъчни постъпления	липсват	$B + D$	$+(B + D)$
Общ излишък	$A + B + C + D + E + F$	$A + B + D + F$	Безвъзвратни загуби $-(C + E)$

Theme 7 – Фискална политика

Плоският данък

Всички доходни групи плащат една и съща данъчна ставка (% от дохода).

Не се практикуват или са твърде ограничени данъчните намаления.

По-леко администриране.

По-ограничена потребност от услугите на данъчни консултанти и одитори.

Намалява ли плоският данък данъчните плащания на богатите, и дали увеличава плащанията на по-бедните слоеве?

Theme 7 – Фискална политика

Данъци върху потреблението

Какво ще се случи, ако се премахнат индивидуалните подоходни данъци – поддържането им е твърде сложно?

И се въведат данъци само на база потребление, което е леко за администриране и създава стимули за спестяване.

Като дори ъндерграундът би заплащал подобни данъци.

Това би бил регресивен данък освен, ако няма изключения за групи стоки.

Каква данъчна система вие лично предпочитате?

1. Настоящата данъчна система с плосък данък
2. Настоящата система, но с по-ниски ставки
3. Настоящата система, но с по-високи ставки
4. Система с прогресивно подоходно облагане
5. Система с данъци само за потребление
6. Друга

Theme 7 – Фискална политика

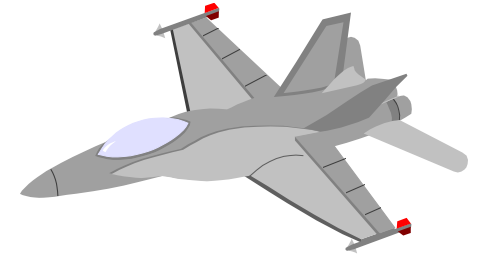
- **Ефект от данъчните намаления**

Нека приемем че НС приеме закон с който намалява всички данъци с 5%

Кой печели?

Нека оценим ситуацията на 4 отделни домакинства:

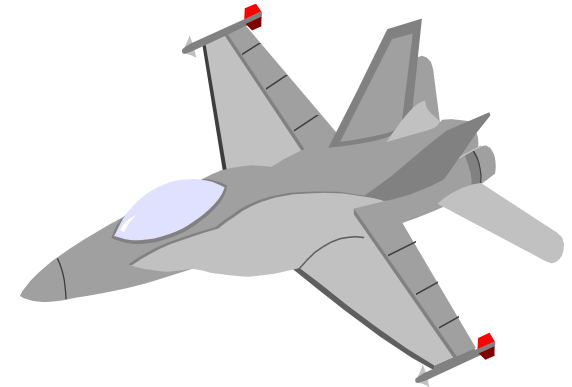
- Домакинство 1 плаща 0 лв. данъци.
- Домакинство 2 плаща 4,000 лв. данъци.
- Домакинство 3 плаща 30,000 лв. данъци.
- Домакинство 4 плаща 100,000 лв. данъци.

Theme 7 – Фискална политика

- Ефект от **данъчните намаления**
 - Домакинство 1 спестява 0.
 - Домакинство 2 спестява 200 лв.
 - Домакинство 3 спестява 1,500 лв.
 - Домакинство 4 спестява 5,000 лв.

 - Домакинство 1 не спестява.
Домакинство 4 спестява най-много.

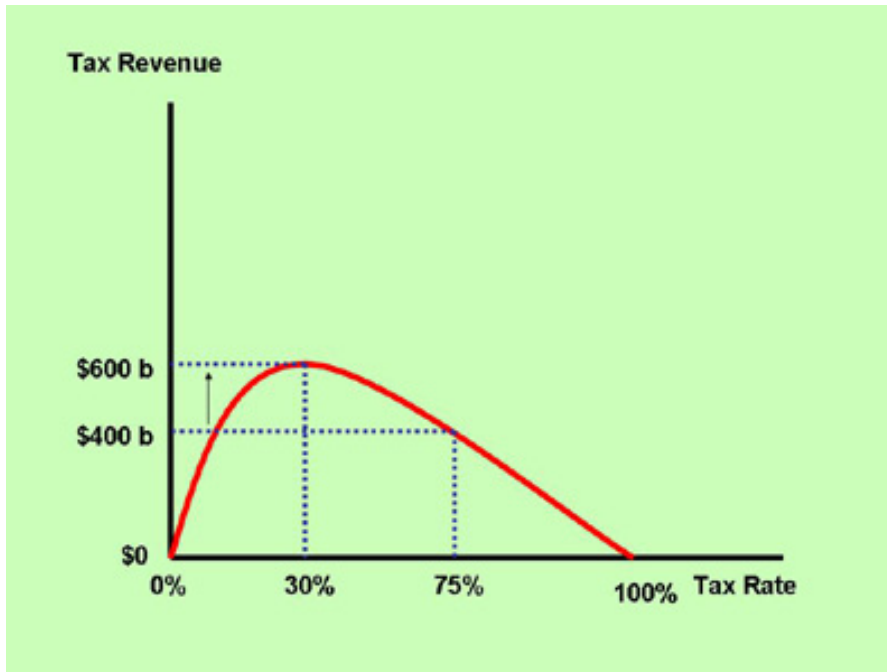

Дали **данъчните намаления**
облагодетелстват по-заможните?

Theme 7 – Фискална политика

- Кривата на Лафер / Laffer curve

Увеличаването на ниските данъчни ставки увеличава данъчните приходи.

Увеличаването на високите ставки намалява данъчните постъпления.

Артур Лафер чертае кривата на салфетка по време на обяд...; след години Ваниски популяризира идеята под името *крива на Лафер* в статия за *Wall Street Journal*

Смята се обаче, че оригиналната идея принадлежи на *Ибн Кхалдун* /арабски мислител от XIV в./ чийто труд *Prolegomena* е намерен през XIX в.

Theme 7 – Фискална политика

Правителствени нива в САЩ

В САЩ правителствените разходи и данъчното облагане са на следните нива:

1. Федерално (национално)
2. Щат
3. Местно (окръг - county и град)

Правителствени нива в България

1. Наднационално /ЕС/
2. Национално /консолидиран държавен бюджет; републикански бюджет/
3. Место ниво

Theme 7 – Фискална политика

Федерални разходи и данъчни постъпления в САЩ, като % от БВП - <http://www.whitehouse.gov/omb/budget>

Година	Постъпления	Разходи
1930	4.2	3.4
1940	6.8	9.8
1944	20.9	43.7
1960	17.8	17.8
1980	18.9	21.6
2007	17.6	20.1
2009	18.5	28.3
2011 (est)	14.8	26.0

Theme 7 – Фискална политика

Класификация на бюджетите в консолидирания държавен бюджет на България

А.	Държавен бюджет	Б.	Други бюджети
1.	Републикански бюджет	1.	Бюджет на социалното осигуряване
	1.1. Централен бюджет	2.	Бюджет на висшите училища
	1.2. Бюджет на министерства и ведомства	3.	Бюджет на общините
	1.3. Бюджет на областните администрации	4.	Приходи и разходи по извън бюджетните сметки и фондове, създадени към министерства и ведомства
	1.4. Бюджет на сметната палата		
2.	Бюджет за съдебната власт		

Theme 7 – Фискална политика

- Информация за федералните приходи и разходи в САЩ
<http://www.gpoaccess.gov/usbudget/>
- Информация за бюджетните приходи и разходи в България
<http://www.minfin.bg/>

Theme 7 – Фискална политика

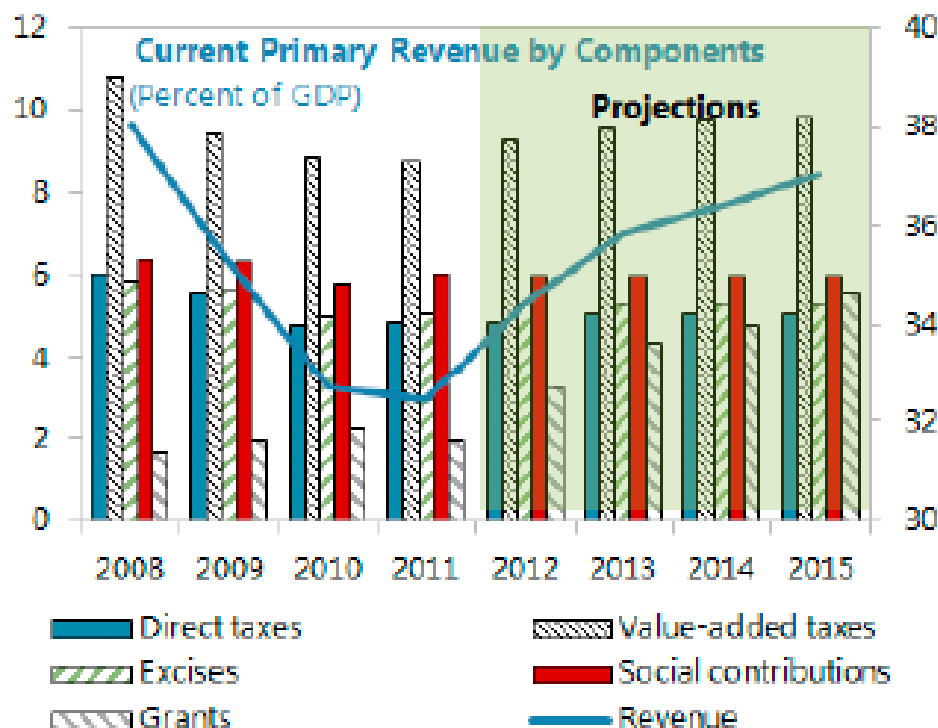
Структура на планираните приходи, бюджет 2013 г., България

Theme 7 – Фискална политика

Структура на приходите /% от БВП/, оценка МВФ, 12.2012 г. –
консултации по чл.IV

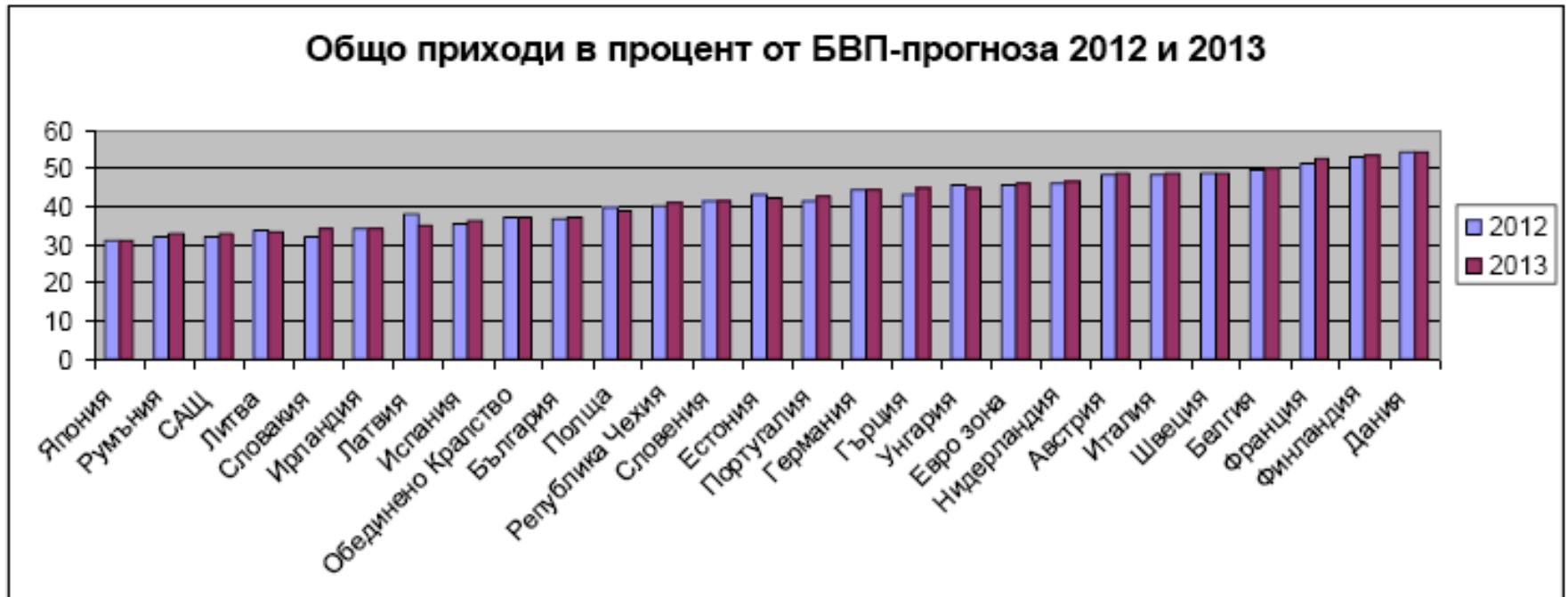
Tax revenues have recovered on the back of
strong VAT collections ...

- ДДС и осигурителните вноски
- Преки данъци
- Акцизи
- Грантове

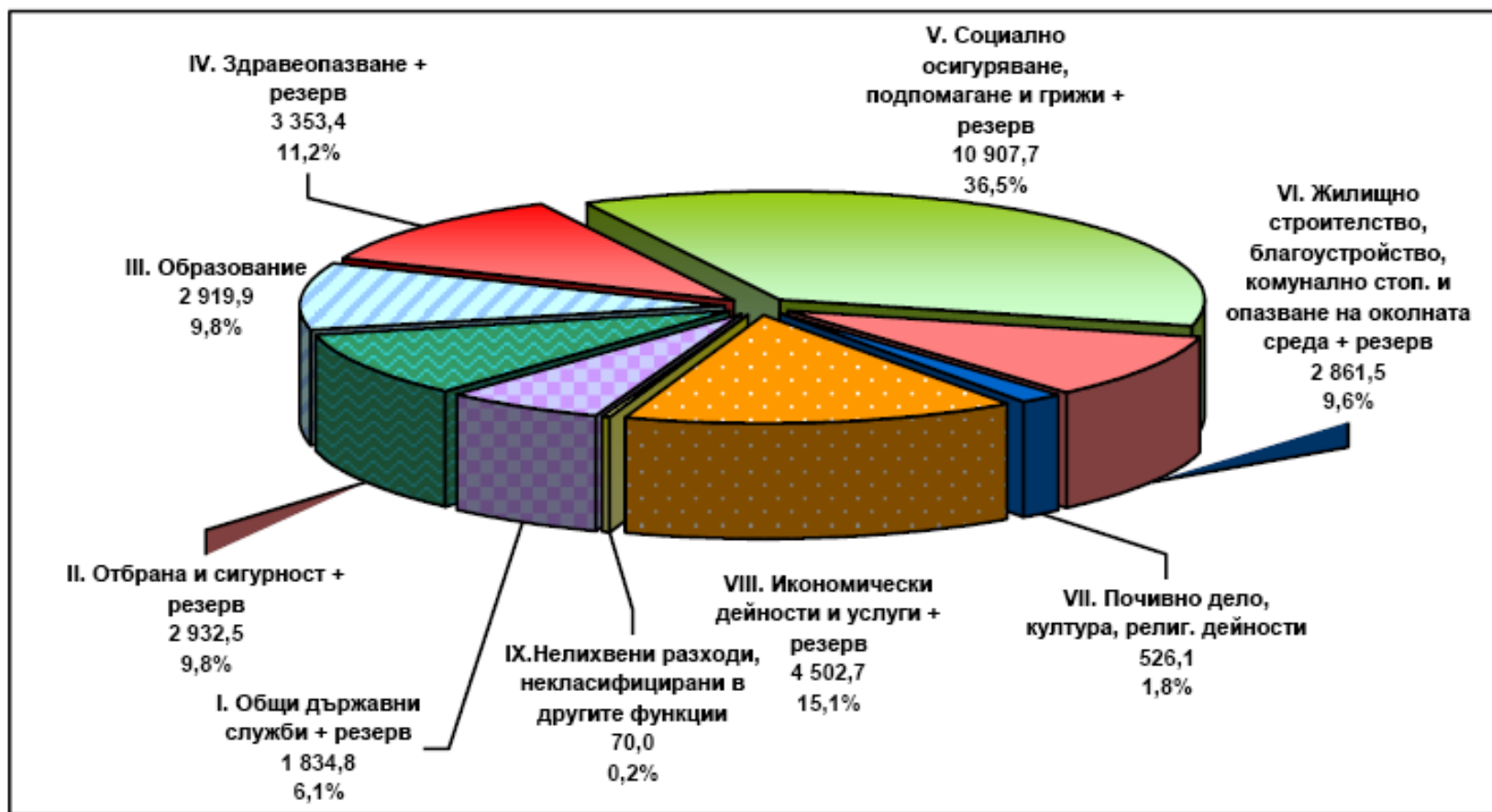
Theme 7 – Фискална политика

Общо приходи, прогноза 2012- 2013 г.

Theme 7 – Фискална политика

Структура на планираните разходи /по функции/, бюджет 2013 г., България

Theme 7 – Фискална политика

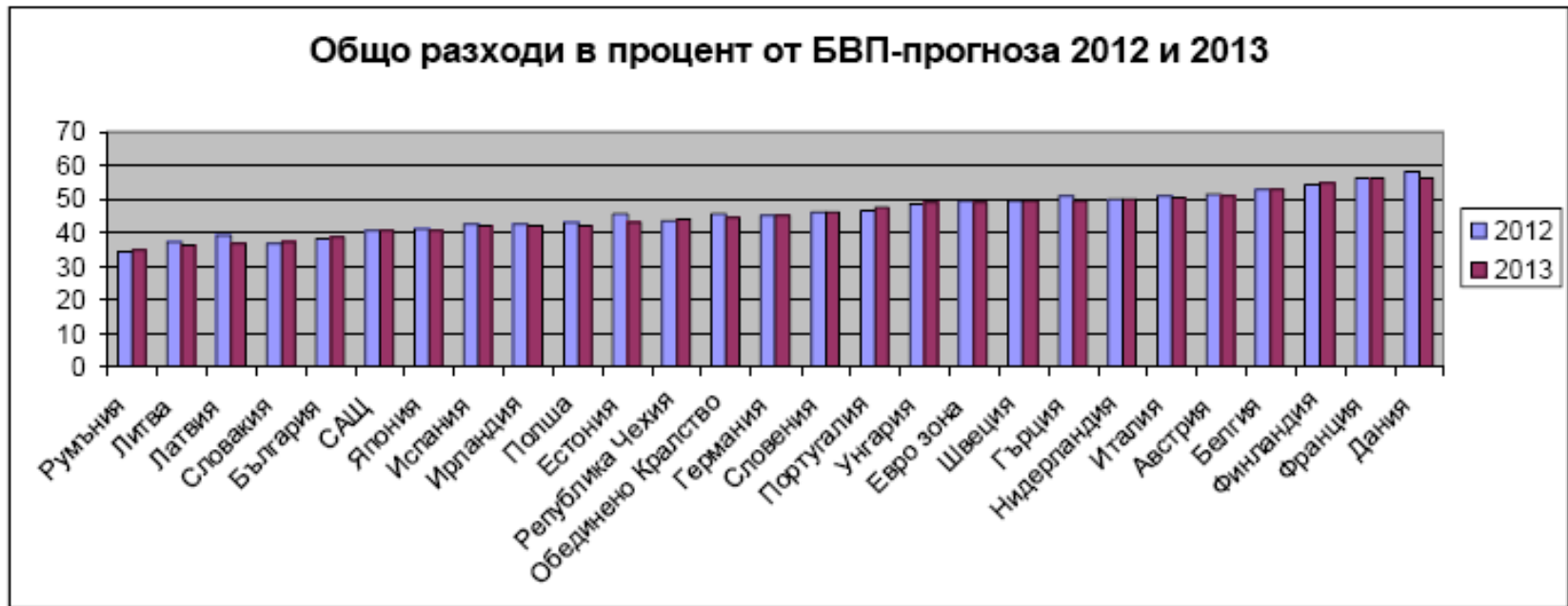
Структура на разходите

Основни групи разходи на консолидирания бюджет на България

По икономическо предназначение		По функции	
1.	Текущи разходи (в т.ч.):	1.	Общи публични услуги
	Заплати и осигуровки	2.	Отбрана
	Издръжка	3.	Вътрешен ред и сигурност
	Отбрана и сигурност	4.	Образование
	Субсидии	5.	Здравеопазване
	Лихви по вътрешни и външни заеми	6.	Социално осигуряване
2.	Капиталови разходи	7.	Икономически услуги
3.	Разходи по структурна реформа	8.	Други разходи
4.	Трансфери от и за централния републикански бюджет		

Theme 7 – Фискална политика

Общо разходи, прогноза 2012- 2013 г.

Theme 7 – Фискална политика

▣ *Обществен избор / Public Choice*

е анализ на ефективността на правителствените (публичния сектор) разходи.

Включва:

- Non-profit природа на правителствата
- Специфични групи на интереси
- Краткосрочни спрямо дългосрочни съображения
- Capture theory /неформални отношения с регулираните сектори – Стиглер/
- Разходи в края на фискалната година

Theme 8 – Бюджетна политика

МВБУ, Ботевград, 2012-2013,
Макроикономика

Theme 8 – Бюджетна политика

- Бюджетен дефицит и бюджетен излишък
- Бюджетно салдо и фискален резерв в България
- Държавен дълг
- Вътрешен и външен държавен дълг на България
- Финансиране на дефицита
- Бюджетни фисософии – балансиран бюджет; циклично балансиран бюджет; функционални финанси

Theme 8 – Бюджетна политика

- Бюджетен дефицит или излишък

е разликата между годишните правителствени приходи и разходи.

Theme 8 – Бюджетна политика

- Бюджетен дефицит или излишък

Пример 1

Ако правителствените разходи в година 1 са \$ 2,500, а правителствените приходи - \$ 2,000, то дефицитът през тази година ще се равнява на \$ 500.

Theme 8 – Бюджетна политика

- Бюджетен дефицит или излишък

Пример 2

Ако правителствените разходи през година 2 са \$ 2,400, а държавните приходи - \$ 2,600, то имаме излишък (година 2) = \$ 200.

Theme 8 – Бюджетна политика

- *По-често дефицит отколкото излишък;*
- След 1945 г. САЩ имат излишък единствено през 1998-2001 г.г. /Администрацията на Бил Клинтън/
- Данъчните постъпления нарастват с по-високи темпове от правителствените разходи
- Повече работни места и по-високи доходи → увеличават данъчната основа
- Ниска инфлация и технологични промени

Theme 8 – Бюджетна политика

- След 11. 09. 2001 г. настъпват промени
- Стагнация и спад на данъчните постъпления в развитите държави
- Нарастване на държавните разходи – сигурност, военни ангажименти, социални програми

Theme 8 – Бюджетна политика

	Дефицит, бил. USD
2001	128
2002	-158
2003	-378
2004	-413
2005	-318
2006	-248
2007	-161
2008	-459
2009	-1.413
2010	-1,293
2011	-1,3
2012(est.)	-1,327
2013(est.)	-901

Theme 8 – Бюджетна политика

Бюджетният дефицит на САЩ

\$1,300 billion?

Source:

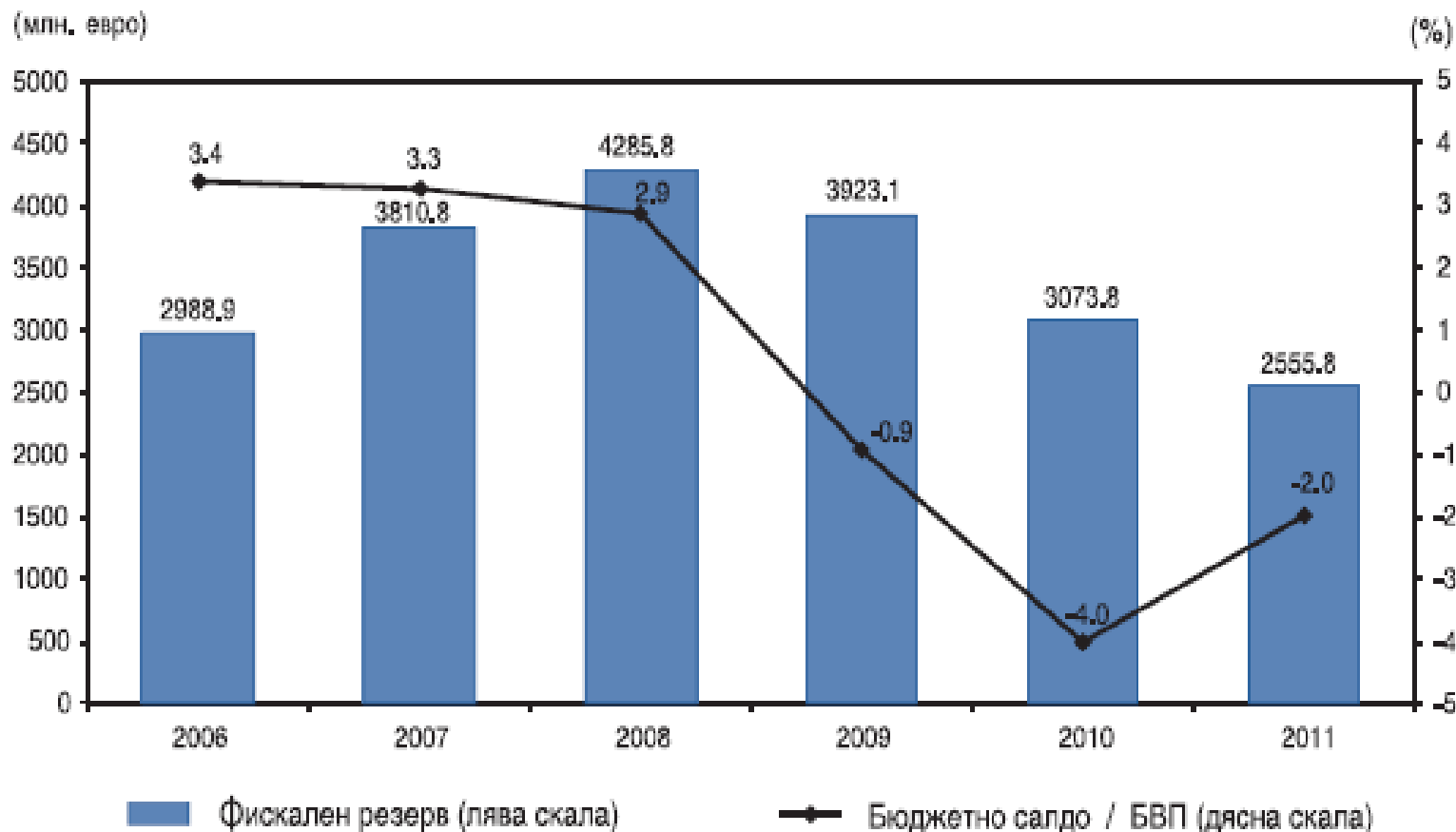
<http://www.federalreserve.gov/boarddocs/testimony/2007/20070118/default.htm>

Допълнителна информация за бюджета на САЩ:

<http://www.cia.gov/>

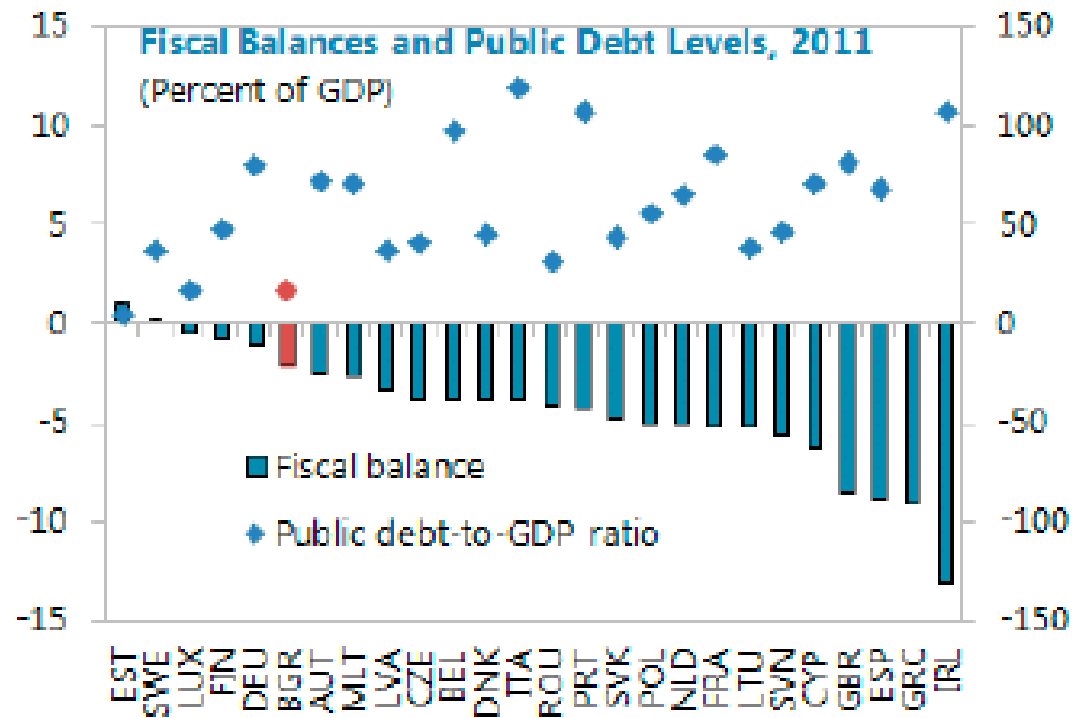
<http://www.whitehouse.gov/omb/budget>

Theme 8 – Бюджетна политика, бюджетно салдо и фискален резерв – България, 2006-2011

Theme 8 – Бюджетна политика

... and Bulgaria now has one of the lowest deficits and public debt ratios in the EU.

- Дефицит и държавен дълг в ЕС

December 2012

IMF Country Report No. 12/328

Theme 8 – Бюджетна политика

- Държавен дълг

се формира от натрупаните годишни дефицити минус годишните излишъци.

Theme 8 – Бюджетна политика

- Държавен дълг

Пример 1

Ако (хипотетично) дефицитът през година 1 е \$250 billion, и дефицитът през година 2 е \$300, и накрая дефицитът през 3 година = \$200, то тогава, игнорирайки останалите възможни дефицити и излишъци, държавният дълг би бил равен на \$750.

Theme 8 – Бюджетна политика

- Държавен дълг

Пример 2

Ако дефицитът през 1 година е \$350 billion, и дефицитът през 2 година - \$200, а през 3 година имаме излишък = \$100, то тогава, игнорирайки дефицитите/излишъците от други години, може да заключим, че държавният дълг = \$_____ .

Theme 8 – Бюджетна политика

	Дълг (трл. \$)	БНП (трл. \$)	Дълг/ БНП, %
2001	5,807	10,128	57
2002	6,288	10,47	60
2003	6,783	10,961	62
2004	7,379	11,713	63
2005	7,933	12,455	63
2006	8,42	13,377	64
2007	9,008	14,029	64
2008	9,353	14,292	66
2009	12,816	13,974	92
2010	14,025	14,499	97
2011	14,95	15.076	99
2012	16,427	15,536	106

- По времето на Рейгън дългът се увеличава 3 пъти – от само 900 до 2,600 бил. дол.
- САЩ изпитват тежестта на социалните си програми и на свързаните със сигурността разходи

Theme 8 – Бюджетна политика

- Държавният дълг на САЩ през 2012 г.:

\$15 trillion?

Информация за държавния дълг на САЩ:

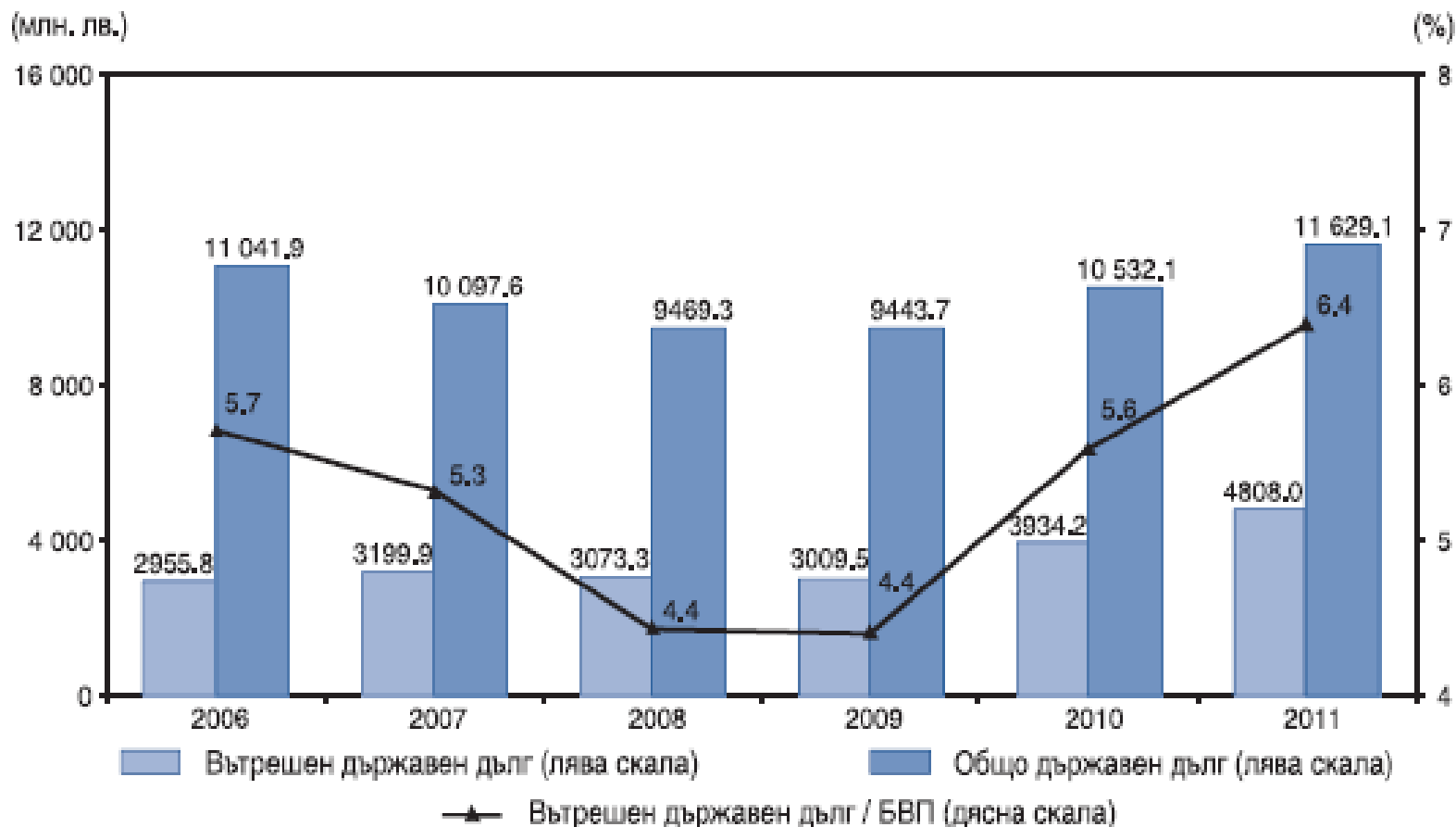
http://www.brillig.com/debt_clock/

Theme 8 – Бюджетна политика

	2011 Дълг % от БВП
САЩ	68
Бразилия	54
Китай	44
Франция	86
Германия	81
Великобритания	85
Русия	8
Турция	40
Гърция	165

Theme 8 – Бюджетна политика

Вътрешен държавен дълг към БВП, България

Динамика на вътрешния държавен дълг

(млн. лв.)

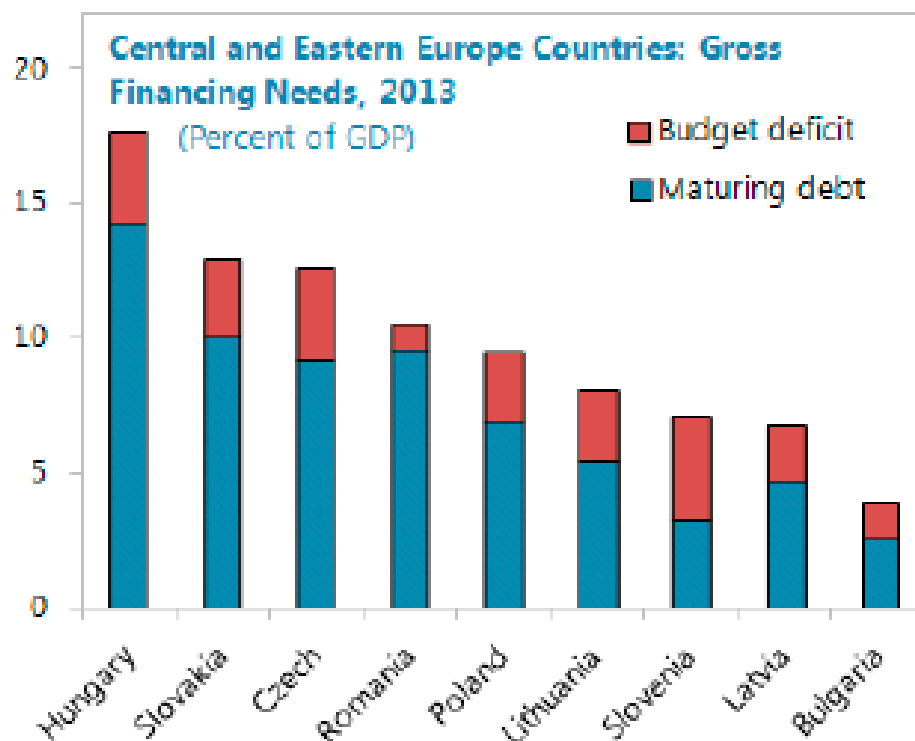
Структура на дълга	Размер на дълга към 31.XII.2010 г.	Увеличение	Намаление	Размер на дълга към 31.XII.2011 г.	Номинално увеличение (намаление)	Процент увеличение (намаление)
Вътрешен държавен дълг	3 934.16	1 459.17	587.79	4 807.98	873.82	22.21
1. Емисии на ДЦК	3 652.45	1 124.17	556.16	4 220.46	568.01	15.55
3-месечни	-	15.00	15.00	-	-	-
6-месечни	-	26.80	26.80	-	-	-
12-месечни	150.81	-	150.81	-	-150.81	-100.00
2 години и 6 месеца	296.36	-	-	296.36	-	-
3-годишни	-	-	-	-	-	-
3 години и 6 месеца	30.00	276.51	-	306.51	276.51	921.70
5-годишни	837.80	281.64	281.32	838.12	0.32	0.04
7-годишни	210.00	170.23	80.00	300.23	90.23	42.97
10-годишни	1 160.92	31.09	2.23	1 189.78	28.86	2.49
10 години и 6 месеца	313.11	322.90	-	636.01	322.90	103.13
15-годишни	653.45	-	-	653.45	-	-
2. ДЦК, емитирани за структурната реформа	281.71	-	31.63	252.52	-29.19	-10.36
19-годишни	0.28	-	0.28	0.00	-0.28	-100.00
20-годишни	147.03	-	16.34	130.70	-16.34	-11.11
24-годишни	0.89	-	0.13	0.76	-0.13	-14.29
25-годишни	133.51	-	14.89	121.05	-12.45	-9.33
3. Вътрешен държавен заем (Държавен фонд „Земеделие“)	-	335.00	-	335.00	335.00	-

Забележка: Данните са по номинал.

Източник: МФ.

Theme 8 – Бюджетна политика

Financing needs in 2013 are relatively low compared to other CEE countries...

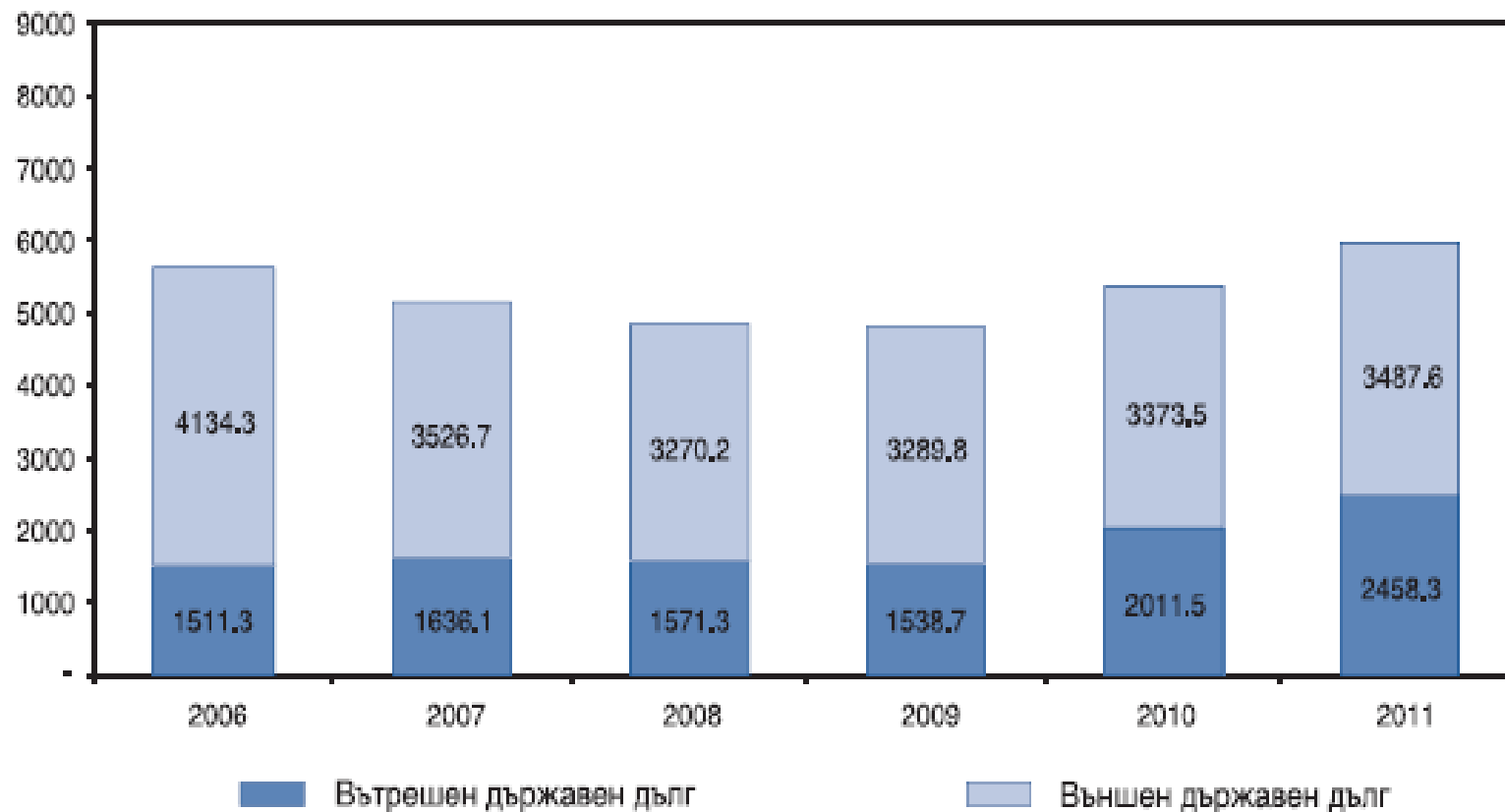

- Бюджетен дефицит и матуриран дълг като % БВП

Theme 8 – Бюджетна политика

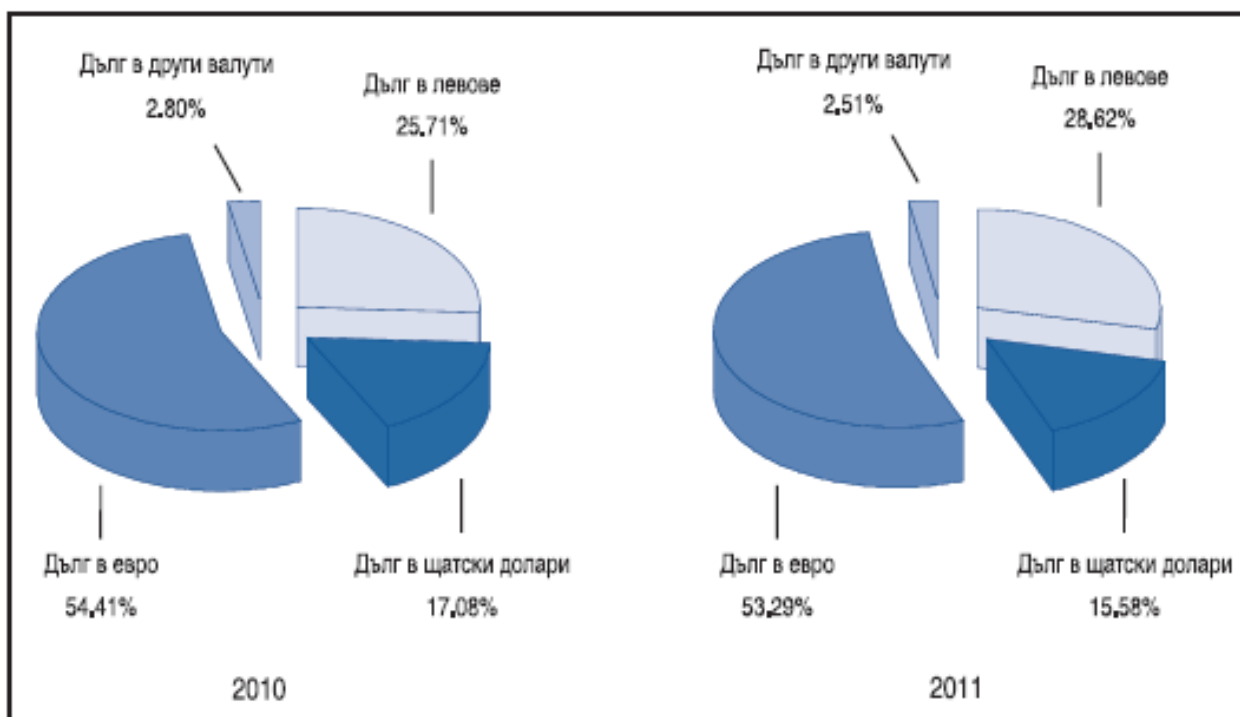
Вътрешен и външен държавен дълг, България, 2006-2011

(млн. евро)

Theme 8 – Бюджетна политика

Валутна структура на държавния дълг, България

Theme 8 – Бюджетна политика

Структура на държавния дълг по кредитори

(към 31 декември 2012 г.)

Източник: МФ

- Вътрешен дълг;
- Глобални облигации;
- Облигации на МКП;
-

<http://www.darikfinance.bg/novini/89973>

Theme 8 – Бюджетна политика

- Финансиране на дефицита

Правителството (в случая U.S. Treasury) финансира своите дефицити:

1. Предлагайки ценни книжа на публиката (обикновено).
2. Продавайки активи – земи, сгради (по изключение).
3. България – емисия на ДЦК, вътръшен заем /вж. по-горе/

Theme 8 – Бюджетна политика

- Бюджетни “философии”

Трите общоприети бюджетни философии са:

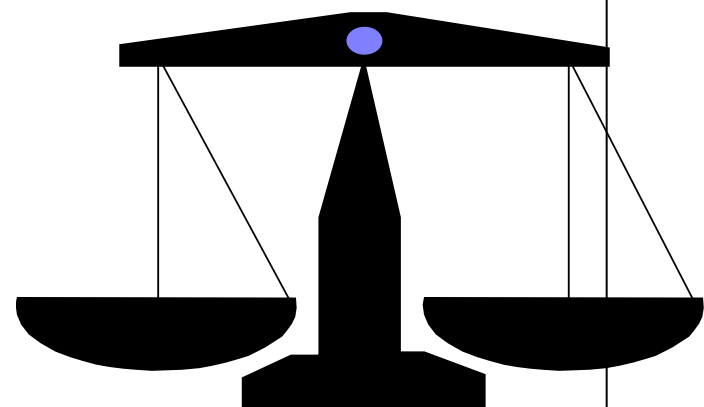
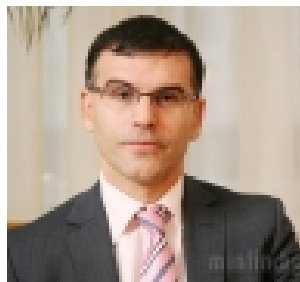
1. Годишно балансиран бюджет
2. Циклично балансиран бюджет
3. Функционални финанси

Theme 8 – Бюджетна политика

- Годишно балансиран бюджет

Разходите = приходите в течение на една фискална година.

Икономистите класици предпочитат тази философия.

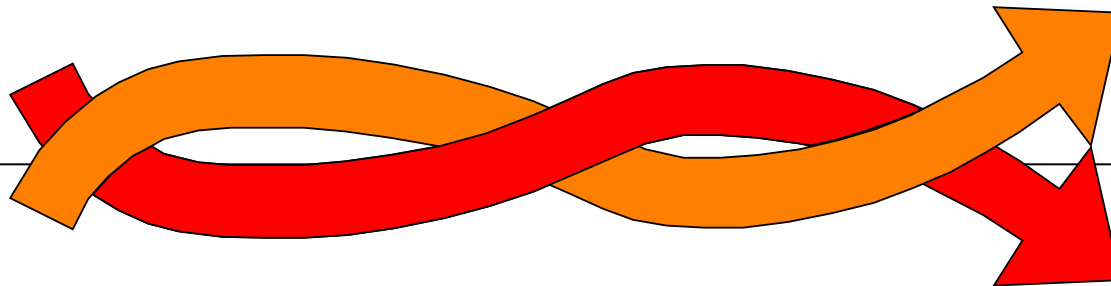

Theme 8 – Бюджетна политика

- Циклично балансиран бюджет

Дефицитите по време на рецесия = излишъците по време на експанзия.

Кейнсианците препоръчват тази политика.

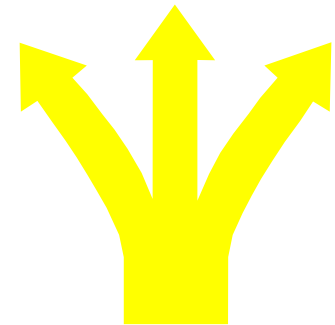

Theme 8 – Бюджетна политика

- Функционални финанси

Дефицитите и държавните дългове са ОК. Основната цел да правителството е да достигне пълна заетост.

Тази философия се използва в развитите държави от Втората световна война насам.

Theme 9 – Пари и банки

МВБУ, Ботевград, 2012-2013,
Макроикономика

Theme 9 – Пари и банки

- Еволюция и функции на парите
- Парични агрегати – измерване на паричното предлагане
- Федерална резервна система на САЩ
- Българска народна банка
- Централно банкиране – функции и политики / на примера на Федералната резервна система
- Фракционно банкиране и паричен (депозитен) мултипликатор
- Скорост на паричното обръщение (количествена теория на парите)

Theme 9 – Пари и банки

- Еволюция и функции на парите
- Стокови пари /бартер; “двойно съвпадение”; монети – Закон на Грешъм – “лошите пари прогонват добрите”/
- Осребрими книжни пари /документ гарантиращ притежание на благороден метал – династията Мин 14 век Китай.../
- Неосребрими книжни пари – националните емисионни институти – гарант за т.н. неосребрими пари
- Кредитни пари – чекова система

Theme 9 – Пари и банки

- Функции на парите

Общество без каквато и да е форма на пари е **бартерна икономика**. Стоките и услугите се търгуват директно за други стоки и услуги.

В бартерната икономика трябва да има **двойно съвпадение** /на субектите на размяната и на това, което те желаят да разменят/ за да има търговия.

Theme 9 – Пари и банки

- Функции на парите

В бартерната икономика търговията и специализацията са ограничени.

→ стандартът не е висок.

Дали парите са в основата на всяко зло?

1. Да
2. Не
3. Не съм сигурен/а
4. В повечето случаи

Theme 9 – Пари и банки

- В икономика без пари /бартер/ се среща насилие, криминални деяния и т.н. В този смисъл парите може би невинаги са в основата на всяко зло....
- Но често именно парите подтикват към криминални деяния.

Коя от следните функции не е общоприета функция на парите?

1. Средство за обръщение
2. Платежно средство
3. Мярка на стойността
4. Създател на богатство
5. Средство за натрупване

Theme 9 – Пари и банки

- Средство за обръщение / Medium of Exchange

Парите се разменят за стоки – отпада необходимостта от “двойното съвпадение” при бартера – монети, банкноти, чекове.

Theme 9 – Пари и банки

- Мярка на стойността / Standard of Value

Чрез парите се определя колко струва дадената стока.

Theme 9 – Пари и банки

- Средство за натрупване / Store of Value

Чрез парите се натрупват богатства.

Theme 9 – Пари и банки

- Парични агрегати (измерване на паричното предлагане)

Приетите в САЩ парични агрегати са както следва:

- Монетарна база
- M1
- M2
- M3

Theme 9 – Пари и банки

Парични агрегати (измерване на паричното предлагане)

Монетарната база е:

Банкови резерви + Пари в притежание на небанковата публика.

Банковите резерви са фондове на банките, които могат да бъдат отдавани на заем.

Парите в обръщение са банкноти и монети.

Theme 9 – Пари и банки

- Парични агрегати (измерване на паричното предлагане) / USA

M1 = тесни пари

M1 = Пари в обръщение / Currency + Пътнически чекове / Traveler's Checks + Депозити до поискване (Demand Deposits + Other Checkable Deposits).

M1 са пари, които може да използвате за закупуване на стоки в магазин.

Theme 9 – Пари и банки

- Парични агрегати (измерване на паричното предлагане) / USA

M2 = средни пари

M2 = M1 + взаимни фондове на паричния пазар / MMMFs + краткосрочни сертификати за депозити / Short Term CDs + краткосрочни депозити / Small Time Deposits

MMMF = взаимни фондове на паричния пазар / money market mutual funds (форма на спестяване).

CD = сертификати за депозити / certificate of deposit (спестявания с фиксирана лихва)

Краткосрочни депозити / Small time deposits = обикновено в малки по обем спестовни (т.е. депозитни) сметки.

Theme 9 – Пари и банки

- Парични агрегати (измерване на паричното предлагане) / USA

M3 = широки пари

M3 = M2 + Дългосрочни депозити / Large Time Deposits +
Споразумения за обратно изкупуване / RPs + Доларови
спестявания зад граница / Eurodollars + Взаимни фондове /
Institution held MMMFs

Дългосрочни депозити / Large time deposits = пари в големи
/корпоративни/ спестовни депозити.

RP = споразумения за обратно изкупуване на ценни книжа
(спестявания с обезпечение под формата на облигации).

Eurodollars = доларови спестявания зад граница.

Theme 9 – Пари и банки

- Парични агрегати (измерване на паричното предлагане)

Информация за паричните агрегати в САЩ:

<http://www.federalreserve.gov>

Theme 9 – Пари и банки

Definitions of euro area monetary aggregates - ECB

<u>Liabilities (1)</u>	M1	M2	M3
Currency in circulation	X	X	X
Overnight deposits	X	X	X
Deposits with an agreed maturity up to 2 years		X	X
Deposits redeemable at a period of notice up to 3 months		X	X
Repurchase agreements			X
Money market fund (MMF) shares/units			X
Debt securities up to 2 years			X

(1) Liabilities of the money-issuing sector and central government liabilities with a monetary character held by the money-holding sector.

<http://www.ecb.int/stats/money/aggregates/aggr/html/hist.en.html>

Theme 9 – Пари и банки

- На следващите три слайда са представени паричните агрегати в България – 12.2011 – 12.2012
- Пари извън ПФИ + овърнайт депозити
- Депозити с матуритет 2 г. + депозити договорени за ползване след предизвестие
- Търгуеми инструменти (издадени дългови ЦК до 2 години + акции и дялове на ФПП + репосделки)

Година	Месец	МЗ			
		М2			
		М1			
		Пари извън ПФИ ¹	Овърнайт-депозити		
левове	чуждестранна валута				
Салда					
2011	XII	7793381	9524166	3709330	13233496
2012	I	7527980	9961363	3965756	13927119
2012	II	7482214	9996013	4173811	14169824
2012	III	7451411	9932077	3990688	13922765
2012	IV	7513406	9753874	4437741	14191615
2012	V	7496262	9559910	4464525	14024435
2012	VI	7675843	9559375	4013273	13572648
2012	VII	7939513	10107033	4487697	14594730
2012	VIII	8093568	10200103	4233452	14433555
2012	IX	8040269	10344512	4242318	14586830
2012	X	7971248	10025747	4300875	14326622
2012	XI	8017597	10212142	4383279	14595421
2012	XII	8499217	10578659	3936333	14514992

Година	Месец	МЗ					
		М2					
		КВАЗИПАРИ					
		Депозити с договорен матуритет до 2 г.			Депозити, договорени за ползване след предизвестие до 3 месеца		
левове	чуждестранна валута		левове	чуждестранна валута			
Салда							
2011	XII	14303371 ^R	16106465	30409836 ^R	2848355	2517886	5366241
2012	I	14487261 ^R	16061885	30549146 ^R	2850803	2444188	5294991
2012	II	14743107 ^R	15590039	30333146 ^R	2869732	2448037	5317769
2012	III	15116631 ^R	15629181	30745812 ^R	2888074	2418673	5306747
2012	IV	15632414 ^R	15548093	31180507 ^R	2895970	2437351	5333321
2012	V	15750248 ^R	15594463	31344711 ^R	2925589	2522759	5448348
2012	VI	15760990 ^R	15880323	31641313 ^R	2986348	2533097	5519445
2012	VII	15958764 ^R	15680260	31639024 ^R	3052847	2590919	5643766
2012	VIII	16228398 ^R	15550151	31778549 ^R	3094942	2587104	5682046
2012	IX	16436826 ^R	15391449	31828275 ^R	3159374	2597606	5756980
2012	X	16719091	15048232	31767323	3173727	2615725	5789452
2012	XI	16751486	15025366	31776852	3301439	2664393	5965832
2012	XII	16924942	15034371	31959313	3758108	2899456	6657564

Година	Месец	МЗ		
		Търгуеми инструменти (издадени дългови ЦК до 2 години + акции и дялове на ФПП + репо-сделки)		
		левове	чуждестранна валута	
2011	XII	111451	7433	118884
2012	I	70145	3601	73746
2012	II	69073	3601	72674
2012	III	67105	3601	70706
2012	IV	68109	3601	71710
2012	V	76942	3601	80543
2012	VI	80134	3014	83148
2012	VII	92271	3014	95285
2012	VIII	96232	3014	99246
2012	IX	105095	3014	108109
2012	XII	111525	1743	113268

Theme 9 – Пари и банки

- Федерална резервна система

Федералната резервна система / The Federal Reserve System / е централната банка /система/ на САЩ.

Създадена е през 1913, включва 12 централни банки, Федерален резервен борд, различни комитети и банки членове.

Theme 9 – Пари и банки

- Федерална резервна система

Федералната резервна система действа независимо от конгреса.

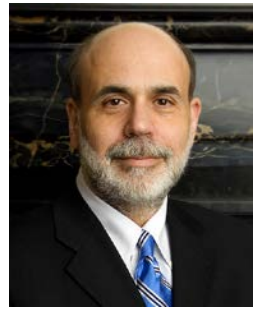

Federal Reserve
Building in Washington, D.C.

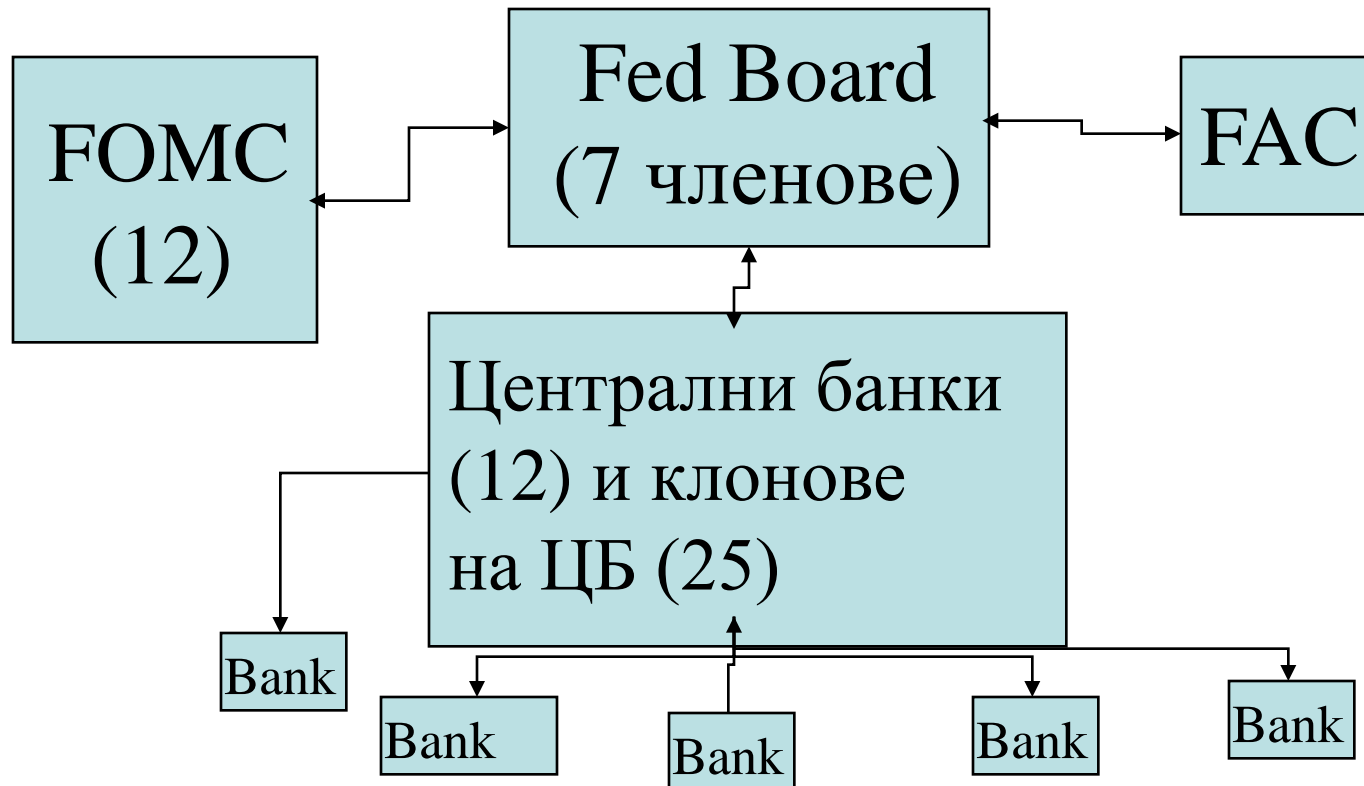

The Capitol in
Washington, D.C.

Theme 9 – Пари и банки

- Организация на Федералната резервна система

Theme 9 – Пари и банки

- Организация на Федералната резервна система

FOMC - Federal Open Market Committee.

В него участват 7 членове на борда плюс президентите на 5 централни банки. Това е комитет вземащ решения.

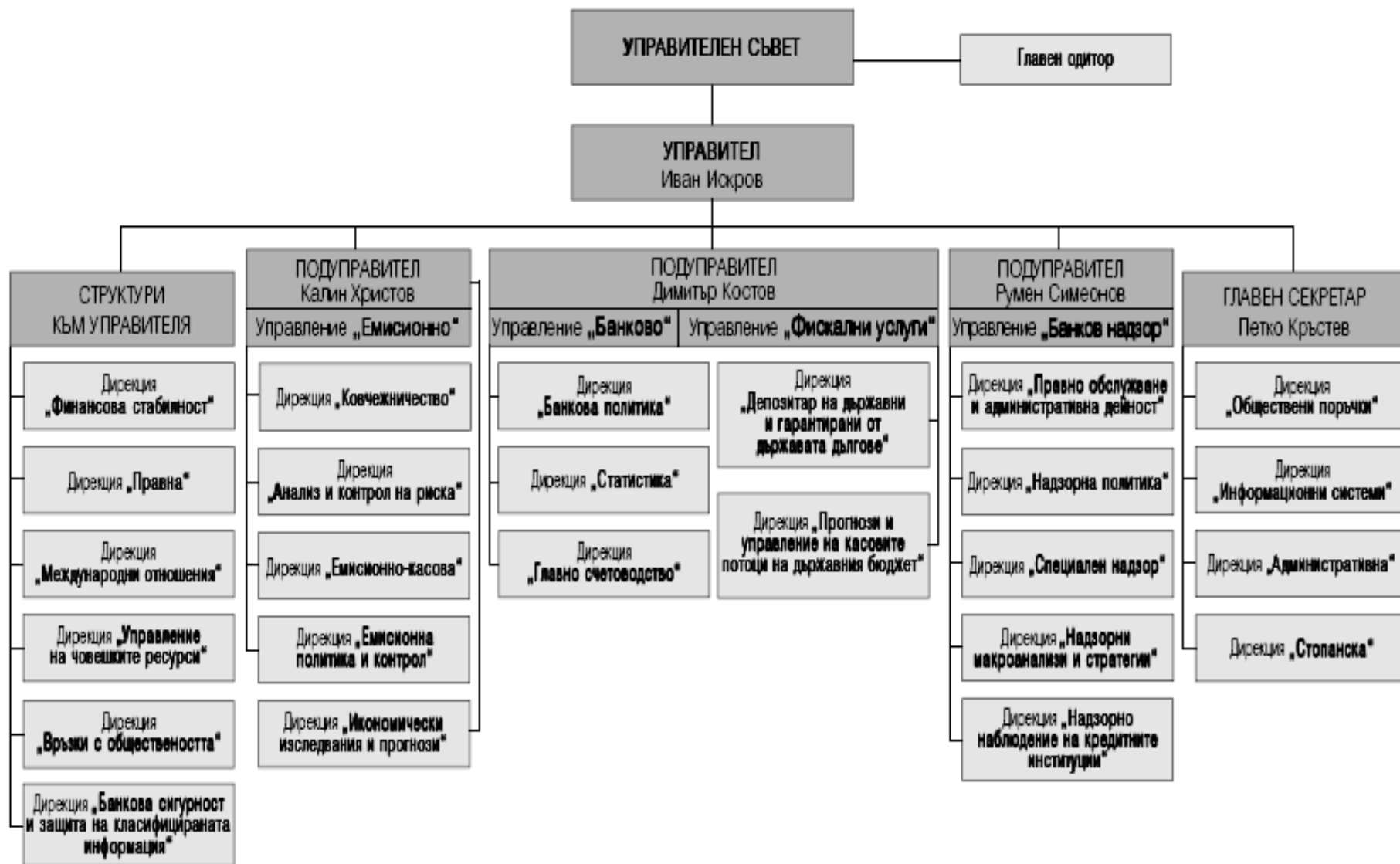
FAC - Federal Advisory Committee.

Theme 9 – Пари и банки

- **Българската народна банка** е една от най-старите национални институции, създадена непосредствено след възстановяването на българската държава, на **25 януари 1879 г.**, а на 6 юни същата година е извършена и първата банкова операция.
- БНБ е **независим емисионен институт** на държавата, който се отчита пред Народното събрание. Тя има ключова роля в българската икономика и полага грижи за поддържане на устойчивостта на българската парична единица, както и за укрепването и развитието на банковата и кредитната система на страната.

Theme 9 – Пари и банки

- Независимостта на БНБ е гарантирана с нейния устройствен закон (ЗБНБ) и с Договора за функционирането на Европейския съюз. От 1 януари 2007 г. банката е член на Европейската система на централните банки и участва във вземането на решенията в сферата на банковото дело и финансите в Европейския съюз. Управителят на БНБ е член на Генералния съвет на Европейската централна банка.

Theme 9 – Пари и банки

БНБ – Управителен съвет

*Калин Христов,
Иван Искров,
Румен Симеонов,
Димитър Костов
(на първия ред от
ляво на дясно).
Олег Недялков (до
01.12.2012 г.),
Пенка Кратунова,
Стати Статев
(на втория ред от
ляво на дясно).*

Theme 9 – Пари и банки

БНБ – музейна сбирка

- Музеят на БНБ е открит официално на 25 януари 1999 г. във връзка с честването на 120-годишнината от основаването на банката.
- Постоянната изложба е структурирана в няколко раздела. На площ от около 300 кв. м. тя онагледява богатството от антични и средновековни монети, откривани на територията на България от V в. пр. Хр. до днес; многогодишната дейност на Министерство на финансите и на БНБ по емитирането на монети за нуждите на паричното обращение на страната; историята на банкнотната емисия, осъществявана от БНБ след 1885 г.

Theme 9 – Пари и банки

Управители на БНБ 1879-1899

4 април 1879 - 1 юли 1879 г.	<u>Лудовиг Карбоньор, Управляващ</u>
1 юли 1879 - 27 април 1881 г.	<u>Георги Желязкович, Управител</u> <u>Исидор Михайлович,</u> <u>Управляващ</u>
27 април 1881 - 11 октомври 1883 г.	<u>Иван Евстратиев Гешов,</u> <u>Директор</u>
1 декември 1883 - 26 август 1886 г.	<u>Димитър Попов, Управляващ</u>
26 август 1886 - 4 декември 1887 г.	<u>Михаил Тенев, Управляващ</u>
4 декември 1887 - 1 януари 1894 г.	<u>Михаил Тенев, Управител</u>
1 януари 1894 - 19 януари 1899 г.	<u>Стефан Караджов, Управляващ</u>
19 януари 1899 г.	

Theme 9 – Пари и банки

Управители на БНБ 1989-2013

20 декември 1989 - 9 януари
1991 г.

Иван Драгневски,
Председател

9 януари 1991 - 24 януари 1996
г.

Тодор Вълчев, Управител

24 януари 1996 - 11 юни 1997 г.

Любомир Филипов,
Управител

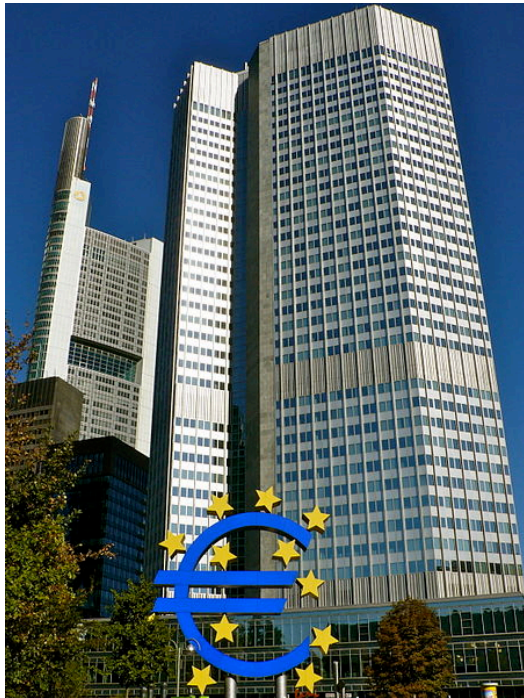
11 юни 1997 г. - 9 октомври 2003
г.

Светослав Гаврийски,
Управител

9 октомври 2003 г.

Иван Искров, Управител

Седалището на ЕЦБ във Фрнкфурт; Жан Клод Трише – Президент на ЕЦБ

Theme 9 – Пари и банки

- Федерална резервна система

Функциите на Федерална резервна система включват:

- Контрол на паричното предлагане
- Банков надзор
- Проверка на клирингови операции / Check clearing
- Статистика и изследвания

Theme 9 – Пари и банки

- Fed и паричното предлагане

Fed контролира паричното предлагане чрез

1. Операции на открития пазар / Open Market Operations

2. Политика по отношение на банковите резерви (Капиталова адекватност) / Reserve Requirement Policy

3. Дисконтова политика / Discount Rate Policy

Theme 9 – Пари и банки

- Fed и паричното предлагане

Операции на открития пазар: Fed купува и продава държавни облигации /government bonds/ на открития пазар.

Държавните облигации са официални *споразумения* между правителството и фирмите или физически лица, които заемат пари на правителството в замяна на лихвен процент и погасяване на главницата.

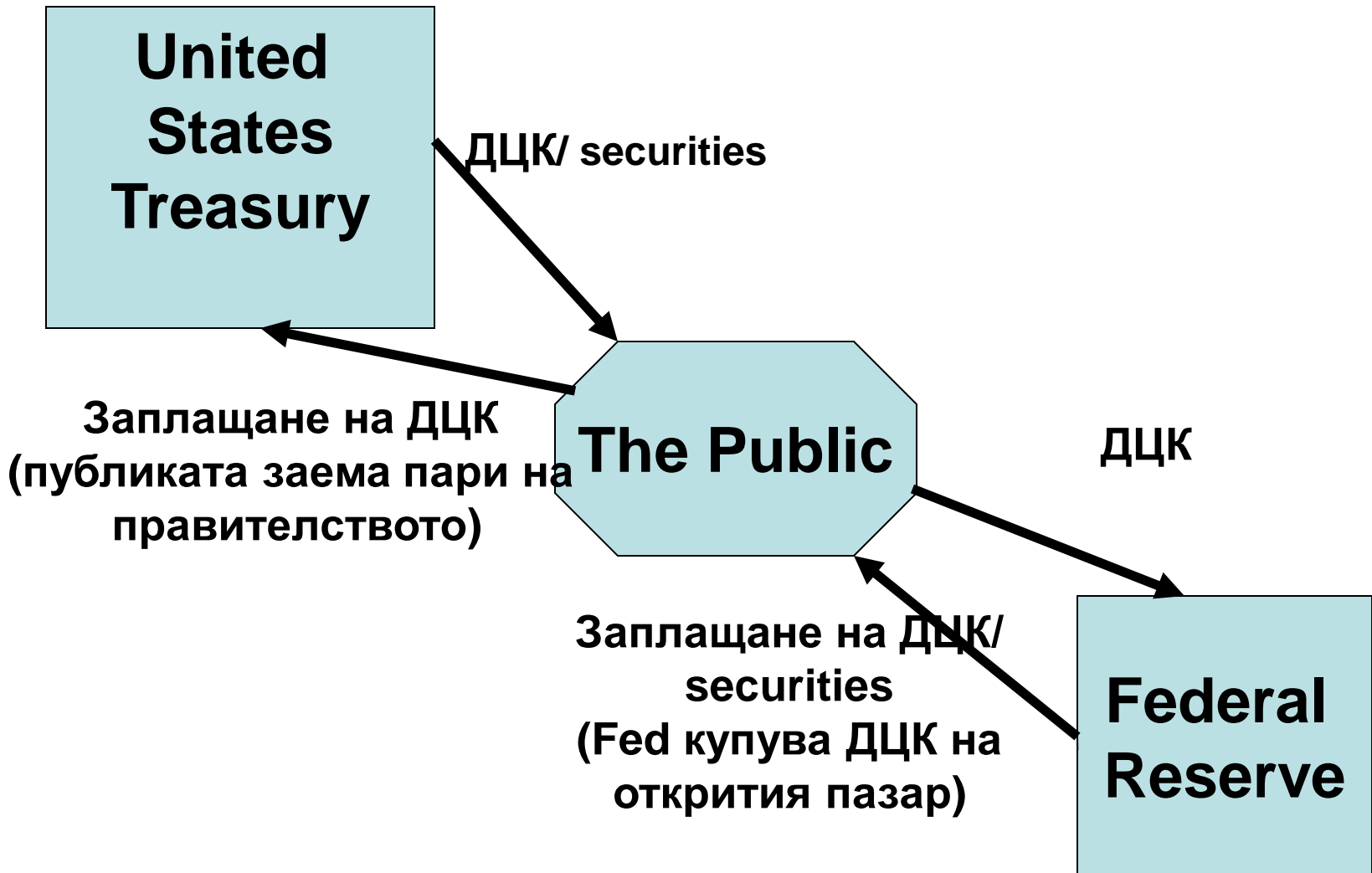
Theme 9 – Пари и банки

- Fed и паричното предлагане

Когато Fed купува облигации, публиката получава налични пари в замяна. Fed емитира пари за да заплати облигациите. Това увеличава паричното предлагане.

Когато Fed продава облигации, паричното предлагане намалява.

Theme 9 – Пари и банки

Theme 9 – Пари и банки

- Fed и паричното предлагане

Политика за поддържане на резерви

Когато бизнеса или физически лица депозират в банките, банките са задължени да запазят част от депозираните средства (поддържане на резерв - *изискване*). Банката може да оперира с останалите средства (над резерва).

Theme 9 – Пари и банки

- Fed и паричното предлагане

Политика за поддържане на резерви

За повечето разплащателни / чекови сметки изискването е за 10% резерви. Когато процентът на банковите резерви намалява банката оперира с по-голям ресурс и това увеличава парите в обръщение.

Когато Fed увеличава изискването за банков резерви парите в обръщение намаляват.

Theme 9 – Пари и банки

- Fed и паричното предлагане

Дисконтова политика / Discount Rate Policy

Дисконтовият процент е лихвата по която Fed предоставя заеми на отделните банки.

Когато Fed увеличава процента, парите в обръщение намаляват.

Когато го понижава, парите в обръщение нарастват.

Theme 9 – Пари и банки

- Фракционно банкиране / Fractional Reserve Banking

Банките могат да оперират с процент (fraction) от депозитите на своите клиенти (и техния собствен капитал). Да предположим, че клиент депозира \$1,000:

Банка А	
Активи	Пасиви
\$1,000 Наличност	\$1,000 Депозит

Theme 9 – Пари и банки

- Фракционно банкиране

Да приемем че изискването за минимални резерви е 10% и банка А заема 90% от депозита на своя клиент:

Банка А	
Активи	Пасиви
\$100 Наличност	\$1,000 Депозит
\$900 Кредити	

Theme 9 – Пари и банки

- Фракционно банкиране

Лицето което е заело тези \$900 ги изразходва. Получателят на сумата от \$900 ги депозира в:

Банка Б	
А	П
\$900 Наличност	\$900 Депозит

Банка Б	
А	П
\$90 Наличност	\$900 Депозити
\$810 Кредити	

Theme 9 – Пари и банки

- Фракционно банкиране

Процесът на създаване на пари продължава чрез аналогични операции на банка В, Г и т.н.

Банка В	
А	П
\$810 Наличност	\$810 Депозит

Theme 9 – Пари и банки

- Фракционно банкиране

Общото увеличаване на депозитите
 $\$1,000 + \$900 + \$810 + \$\dots = \$10,000.$

Theme 9 – Пари и банки

- Фракционно банкиране

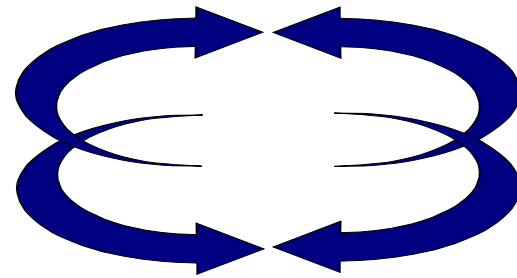
$$\$10,000 = 10 \times \$1,000$$

Общото увеличаване на националното парично предлагане = паричен мултипликатор / the money multiplier x първоначален депозит.

Т.е. паричният мултипликатор е **1/банковите резерви**.

Theme 9 – Пари и банки

- Скорост на паричното обръщение / Velocity of Money

Скоростта на паричното обръщение показва колко бързо едно и също количество пари се изразходва за покупката на продукти (БВП) за определен период от време – обикновено година.

Theme 9 – Пари и банки

■ Скорост на паричното обръщение

Скоростта се определя като $V = \text{БВП}/M$

Ако БВП = \$12,000 бил. и $M = 2,000$ бил., то

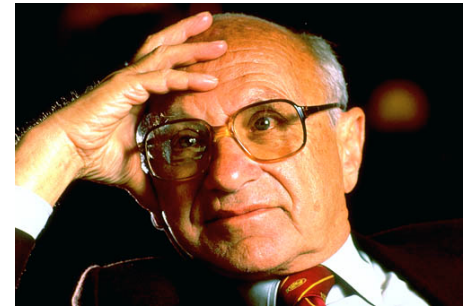
$$V = \$12,000/2,000$$

или: $V = 6$.

Theme 9 – Пари и банки

- Скорост на паричното обръщение

Ако $V = \text{БВП}/M$
тъй като $\text{БВП} = P \times Q$,
то $V = P \times Q/M$
или $P \times Q = M \times V$

Количествена теория на парите:

Когато M /паричното предлагане/ нараства, нараства и P /общо равнище на цените/. На лице е пряка, макар и невинаги пропорционална, зависимост между M и P .

Дейвид Юм, Джон Стюард Мил → М. Фридман

Theme 10 – Външна търговия

МВБУ, Ботевград, 2012-2013,
Макроикономика

Theme 10 – Външна търговия

- Закон за абсолютните предимства

Примери

- Закон за сравнителните предимства

Примери

- Производители на нефт и на часовници

- За/против аргументите срещу свободната търговия:

1. национална сигурност
 2. стартиращи индустрии
 3. противодействие на дъмпинг и субсидии
 4. преодоляване на търговския дефицит
- Помощ за развитие и слаборазвити държави

Survey: Имайки предвид равнището на безработица у нас – 12,4% (2012 г.) трябва ли да се опитваме да ограничаваме вноса чрез **МИТА** и **КВОТИ** за да стимулираме местното производство?

1. Да
2. Не
3. Не съм сигурен/а
4. Без мнение

Theme 10 – Външна търговия

☞ Свободна търговия *versus* Протекционизъм

Свободната търговия е размяна на продукти и ресурси без търговски ограничения, мита, квоти.

Протекционизмът е държавна политика на ограничаване на търговията между страните.

Theme 10 – Външна търговия

↳ Закон за абсолютните предимства / Absolute Advantages

Една страна има абсолютни предимства в производството на даден продукт ако прави това по-ефективно (т.е. с по-ниски разходи) в сравнение с друга страна.

Theme 10 – Външна търговия

Р Абсолютни предимства - Пример

Цифрите по-долу са часове необходими за производството на барел нефт и часовник.

Китай Венецуела

Петрол	30	10
Часовник	12	20

Theme 10 – Външна търговия

☞ Специализация

Да допуснем, че Венецуела произвежда 100 допълнителни барела нефт (1,000 h.) и намалява производството на часовници с 50 (1,000 h.).

Китай произвежда 100 допълнителни часовника (1,200 h.) и намалява производството на петрол с 40 барела (1,200 h.).

	К	В
Петрол	30	10
Часовник	12	20

Theme 10 – Външна търговия

☞ Специализация

Световното производство – две страни – се увеличава както следва:

Петрол от Венецуела: +100

Петрол от Китай: - 40

Допълнително количество петрол: + 60

Часовници от Венецуела: - 50

Часовници от Китай: +100

Допълнително - часовници: + 50

Theme 10 – Външна търговия

☞ Специализация

Двете страни използват неизменно количество ресурси (време за производство), но световното производство (две страни) нараства. След търговия с допълнително произведените продукти, може да се очаква, че стадартът във всяка от страните ще се увеличи.

Ако една страна произвежда по-ефективно и двата продукта, то тогава тя:

1. Не би трябвало да търгува с другата страна
2. Би могла да произвежда и двата продукта и да ги продава на втората страна
3. Може да се специализира в производството на продукта, който произвежда сравнително по-ефективно
4. Нито едно от посоченото по-горе

Theme 10 – Външна търговия

✎ Законът за сравнителните предимства /
comparative advantages

Една страна притежава сравнителни предимства в производството на даден продукт тогава, когато произвежда този продукт по-ефективно в сравнение с производствените съотношения на едни и същи стоки, произведени от друга страна.

Theme 10 – Външна търговия

Р Сравнителни предимства - Пример

Цифрите показват необходимото време /часове/ за производството на 1 барел нефт и на 1 часовник в нашите две страни.

	Китай	Венецуела
Нефт	30	10
Часовник	40	20

Theme 10 – Външна търговия

☞ Специализация

Венецуела е по-ефективна /притежава абсолютни предимства/ за производството на двата продукта – петрол и часовници....

- Коя страна има **сравнителни предимства** за производството на петрол?
- И коя страна има **сравнителните предимства** за производството на часовници?

Венецуела е 3 пъти по-ефективна спрямо Китай в производството на петрол и само 2 пъти по-ефективна в производството на часовници – следователно Венецуела има сравнителни предимства в производството на петрол – а Китай – в производството на часовници....

Theme 10 – Външна търговия

☞ Сравнителни предимства - Пример

Да допуснем че Венецуела произвежда допълнително 100 барела нефт (100 бар. x 10 ч. = 1000 ч.) и намалява производството на часовници с 50 (т.е. 10 бр. x 20 ч. = 1000 ч.). Допускаме, че Китай произвежда допълнително 60 часовника (60 бр. x 40 ч. = 2,400 ч.) и намалява производството на нефт с 80 бар. (т.е. 80 бар. X 30 ч. = 2,400 ч.).

	Китай	Венецуела
Нефт	30	10
Часовници	40	20

Theme 10 – Външна търговия

☞ Специализация

Световното производство (две страни) нараства:

Петрол от Венецуела: +100

Петрол от Китай: - 80

Допълнително производство: + 20

Часовници от Венецуела: - 50

Часовници от Китай: +60

Допълнително производство: +10

Theme 10 – Външна търговия

Специализация

Дори когато една страна е по-добра в производството на всички стоки - струва си отделните държави да се специализират и да търгуват.

Двете страни използват неизменно количество ресурси, но общото производство се увеличава. След търговия с допълнително произведените продукти, може да се очаква нарастването на стандарта и в двете страни.

	Световните производители на петрол	84 820 000 Барели/на ден	100%	
1	Саудитска Арабия	11 150 000	13,14	2011
2	Русия	10 210 000	12,04	2011
3	САЩ	9 023 000	10,63	2011
4	Иран	4 231 000	4,98	2011
5	Китай	4 073 000	4,80	2011
6	Канада	3 592 000	4,23	2011
7	Обединени Арабски Емиратства	3 087 000	3,63	2011
8	Мексико	2 934 000	3,45	2011
9	Кувейт	2 682 000	3,16	2011
10	Ирак	2 638 000	3,11	2011

http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_oil_production

	Балканските производители на петрол	84 820 000	%	2011
48	Румъния	117 000	0,14	
62	Турция	52 980	0,06	
71	Хърватия	23 960	0,03	
79	Сърбия	11 400	0,01	
88	Гърция	6 779	0,007	
91	Албания	5 400	...	
100	България	3 227	...	

http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_oil_production

Theme 10 – Външна търговия

- **Global watch production 2005**
- Годишното производство на часовници достига 1.2 блн. броя на обща стойност приблизително 12 блн. евро.
- Около половината от **стойността** на произведените в света часовници се пада на Швейцария /която произвежда около 30 млн. часовника годишно/. По отношение производството на нефт обаче Швейцария е на нивото на България...
- Азиатските производители – Хонг Конг, Китай, Япония и Индия предлагат над 2/3 от произведените **количества** часовници.

<http://www.worldtempus.com/>

Theme 10 – Външна търговия

✍ Аргументи срещу свободната търговия

Общоприетите аргументи срещу свободната търговия са:

1. Национална сигурност.
2. Стартиращи индустрии / Infant industry.
3. Противодействие на дъмпинг и субсидиран износ.
4. Защита на местния пазар на труда.
5. Преодоляване на търговския дефицит.

A blue and black helicopter is shown in flight, viewed from a high angle. The helicopter is positioned diagonally across the frame, with its main rotor blades blurred from motion. The background is a dense forest with green and brown foliage. The text is overlaid on the upper portion of the image.

Theme 10 – Външна търговия

Национална сигурност

Не е добре да се внасят продукти свързани с отбраната, защото при неблагоприятно развитие на двустранните отношения стават уязвими от вносителя....

Theme 10 – Външна търговия

✍ Критика на аргументите свързани с националната сигурност

Търговията със специална продукция със стабилни държави служи като спирачка срещу конфликти....

Вносът може да е от различни производители....

Може да развие собствена отбранителна индустрия, чийто капацитет би могъл да нараства при необходимост

Theme 10 – Външна търговия

Р Стартиращи индустрии

Новите индустрии обикновено не са толкова ефективни като вече създадените.

Местната индустрия трябва да се подкрепя - особено, ако е **НОВОВЪЗНИКВАЩА**.

Theme 10 – Външна търговия

✍ Критика на аргументите свързани със стартиращите индустрии

Често страните подкрепят новите индустрии по-продължително време от необходимото.

Много е трудно да се премахнат мита и квоти – веднъж установени – икономическо и политическо лобиране...

Конкуренцията, а не протекционизмът укрепват новите индустрии.

Theme 10 – Външна търговия

↻ Противопоставяне на дъмпинг и субсидиран внос

Би могло да се очаква, че ако страните субсидират своите индустрии те биха имали предимства на външните пазари.

Някои производители прибегват до дъмпинг – т.е. продават на по-ниски /от разходите/ цени при навлизането на нови пазари – заемане и контролиране на пазарни ниши в бъдеще.

Мита и квоти компенсират тази ситуация – от гл. точка на страната-вносител.

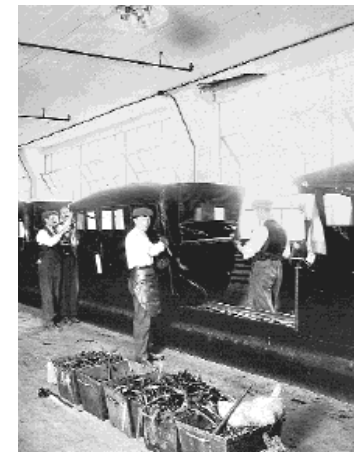
Theme 10 – Външна търговия

Р Критика на аргументите за противопоставяне на дъмпинг и субсидиран внос

Ако страните търговски партньори субсидират своите производители, или ако компаниите прибегват до дъмпинг това има за резултат по-ниски цени за местните потребители – а това оставя средства за повече покупки в това число и на местна продукция.

По принцип монополите не са в състояние да налагат високи цени – при висока цена монополната позиция се оспорва и не е постоянна.

Theme 10 – Външна търговия

☞ Защита на трудовия пазар

Оскъпяването на вносните стоки чрез импортни ограничения прави местните продукти относително по-евтини и атрактивни...

По-високото търсене на местни продукти повишава заетостта в страната...

Theme 10 – Външна търговия

☞ Критика на аргументите за защита на трудовите пазари

Въвеждането на импортни ограничения обикновено заставя страната партньор да прибегне до ответни действия и нашият износ също се оскъпява.

И евентуално всеки би загубил предимствата на свободната търговия.

Протекционизмът в крайна сметка има за резултат – по-ограничена конкуренция; по-ниска ефективност; по-ниски нива на производство; по-високи цени; по-ниско качество на продуктите; по-ограничен потребителски избор?

Theme 10 – Външна търговия

☞ Преодоляване на търговския дефицит

Ако ограничим вноса, то ситуацията с търговския дефицит ще се подобри.

Theme 10 – Външна търговия

✎ Критика на аргументите във връзка с търговския дефицит

Ограничаването на вноса води до свиване на износа, така че общата ситуация с дефицита няма да се подобри.

Производителността и благосъстоянието намаляват поради намалена специализация и ниска конкуренция.

Theme 10 – Външна търговия

✎ Критика на аргументите във връзка с търговския дефицит

Търговският дефицит не означава, че страната се задължава. Той показва, че търговската част от платежния баланс на дадена страна е отрицателен; останалите елементи на баланса по дефиниция са положителни величини.

Търговският дефицит не е непременно лош сигнал – може и да означава растеж на икономиката.

Theme 10 – Външна търговия

- Слабо развити държави (LDCs)

Помоща за развитие предоставена на LDCs през 2010: \$128.7 млрд. (\$30.2 млрд. - САЩ)

Африканци живеещи с по-малко от \$1.25 на ден през 2009: 50% (при 58% през 1996)

Реалният БВП на човек от населението в Суб-Сахара /Западна Африка/ (LDCs) през 2009 е по-нисък от \$700.

- Source: Organization for Economic Cooperation and Development, World Bank

Theme 10 – Външна търговия

☞ Слабо развити държави (LDCs)

Характеристики на LDCs:

- Отсъствие на свободни пазарни политики.
- Некохерентни местни икономически политики.
- Корупция.
- Ниско ниво на предоставяните публични услуги

Theme 10 – Външна търговия

✍ Слабо развити държави (LDCs)

LDCs се нуждаят от сериозни структурни промени и реформи – политика, икономика.

Помощта за развитие би била неефективна, ако не е придружена със структурни промени.

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

МВБУ, Ботевград, 2012-2013, Макроикономика

Macroeconomics

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

- Валутен курс
- Система валутни курсове:
 1. с плаващ курс
 2. с фиксиран курс
- Девалвация, ревалоризация
- Платежен баланс
- Текуща и капиталова сметки
- Противоречиви аспекти на платежния баланс

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

- Валутен курс

При търговия се обменят продукти за национални валути.

На свободния пазар, стойността на валутите се определя от тяхното търсене и предлагане.

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

- Система на валутните курсове / Exchange Rate Systems

Когато курсът на националните валути се колебае говорим за валутна система с плаващ курс/ flexible rate system.

Когато не се допускат колебания на валутните курсове за определен период от време, говорим за валутна система с фиксиран курс/ fixed exchange rate system.

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

- **Девалвация / Devaluation и Ревалоризация / Revaluation**

При валутна система с фиксиран курс, когаго курсът се променя след определен период от време - говорим за девалвация (обезценяване) – а когаго курсът на съответната валута се увеличава говорим за ревалоризация.

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

- Девалвация - Ревалоризация

Пример:

1 US Dollar = 3.64 Qatari Riyal

След споразумение за нов “фиксиран” курс:

1 US Dollar = 3.50 Qatari Riyal (хипотетичен пример,

Девалвира или ревалвира доларът спрямо катарската валута?

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

- Девалвация - Ревалоризация

Ако доларът девалвира - за Катар става поевтино да закупува американски продукти.

Американският износ поевтинява, а катарският поскъпва.

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

- Depreciation - Appreciation

При валутна система с плаващ курс, когато курсът се променя след определен период от време говорим за **обезценяване** / Depreciation на съответната валута, когато курсът намалява и за **оскъпяване** / Appreciation – когато се увеличава.

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

- Depreciation - Appreciation

Пример

$\$1 = 9.5$ South African Rand

След настъпили промени:

$\$1 = 10$ South African Rand

Дали доларът се обезценява
или напротив – **ПОСКЪПВА**
при тази ситуация?

Macroeconomics

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

- Depreciation - Appreciation

Ако доларът поскъпва за Южна Африка съответно става по-скъпо да закупува долари.

Т.е. южноафриканците са принудени да плащат повече за американски продукти (*ceteris paribus*). Американският износ за Южна Африка става по-скъп.

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

Система с фиксиран курс

- Devaluation
- Revaluation

Система с плаващ курс

- Depreciation
- Appreciation

И за двете системи на български се използват термините девалвация – т.е. обезценяване / понижаване на съответния курс; и ревалвация, ревалорация – т.е. оскъпяване / повишаване на валутния курс.

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

- Валутна система с фиксиран курс

Предимство на валутната система с фиксиран курс между две валути е, че курсът е постоянен за определен период от време и това създава повече сигурност в международната търговия.

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

- Валутна система с плаващ курс

Предимствата на валутна система с плаващ курс:

- използваните валути са с истинската си (т.е. пазарна) стойност.
- не се образуват излишъци или дефицити на съответните валути.
- не се налага намесата на правителствата / централните банки – тези последните нямат загуби.
- съвременните фючърсни пазари фиксират курсовете чрез договори.

Theme11 – Валутен курс и платежен баланс

курс BGN – 19.02.2013

<http://www.bnb.bg/Statistics/StExternalSector/StExchangeRates/StERForeignCurrencies/index.htm>

Валута	Код	За единици валута	Лева (BGN)	Обратен курс за 1 лев
Австралийски долар	AUD	1	1,51556	0,659822
Бразилски реал	BRL	10	7,47384	1,338
Канадски долар	CAD	1	1,44833	0,69045
Швейцарски франк	CHF	1	1,58598	0,630525
Китайски ренминби юан	CNY	10	2,34636	4,26192
Чешка крона	CZK	100	7,68982	13,0042
Датска крона	DKK	10	2,62179	3,81419
Британска лира	GBP	1	2,26605	0,441297
Хонконгски долар	HKD	10	1,88938	5,29274
Хърватска куна	HRK	10	2,57719	3,8802
Унгарски форинт	HUF	1000	6,72592	148,679
Индонезийска рупия	IDR	10000	1,50958	6624,36
Израелски шекел	ILS	10	3,97672	2,51464
Индийска рупия	INR	100	2,69602	37,0917
Исландска крона *	ISK			

курс BGN – 19.02.2013 - продължение

Валута	Код	За единици валута	Лева (BGN)	Обратен курс за 1 лев
Японска йена	JPY	100	1,56705	63,8142
Южнокорейски вон	KRW	1000	1,35626	737,322
Литовски литас	LTL	10	5,66448	1,76539
Латвийски лат	LVL	1	2,79524	0,357751
Мексиканско песо	MXN	10	1,15603	8,65029
Малайзийски рингит	MYR	10	4,71967	2,11879
Норвежка крона	NOK	10	2,63696	3,79225
Новозеландски долар	NZD	1	1,23763	0,807996
Филипинско песо	PHP	100	3,60415	27,7458
Полска злота	PLN	10	4,6926	2,13101
Нова румънска лея	RON	10	4,46679	2,23874
Руска рубла	RUB	100	4,86404	20,559
Шведска крона	SEK	10	2,31506	4,31954
Сингапурски долар	SGD	1	1,1832	0,845166
Тайландски бат	THB	100	4,90515	20,3867
Нова турска лира	TRY	10	8,24549	1,21278
Щатски долар	USD	1	1,46515	0,682524
Южноафрикански ранд	ZAR	10	1,64753	6,06969
Злато (1 трой унция)	XAU	1	2364,2	

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

- Платежен баланс

Сградата на МВФ във
Вашингтон

Платежният баланс

счетоводен отчет за
постъпления и
разходи
на използваните в
международната
търговия
парични средства.

Theme11 – Валутен курс и платежен баланс

- Платежен баланс

ВОР има две основни сметки:

1. Текуща сметка
2. Капиталова сметка

Кристин Лагард
Управляващ директор на
МВФ

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

- Платежен баланс

Текущата сметка включва транзакции свързани с **международните**:

1. Стокова търговия (компютри, автомобили и т.н.)
2. Търговия с услуги (застраховане, туризъм)
3. Доходи от инвестиции (приходи от акции, облигации)
4. Трансферни плащания (помощи, пенсии)

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

- Платежен баланс

Капиталовата сметка включва международни транзакции свързани с:

5. Закупуване на финансови активи (акции, облигации)
6. Закупуване на реални активи (земя, сгради, бизнеси)
7. Закупуване на чуждестранна валута (от банки или спекуланти)

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

- Платежен баланс

По определение:

балансът по текущата сметка +

балансът по капиталовата сметка +

статистическа грешка = 0.

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

- Платежен баланс

За статистика във връзка с ВОР на САЩ може да посетите:

<http://www.bea.gov>

Информация за страните от евро-зоната:

<http://www.ecb.int/stats/external/balance/html/index.en.html>

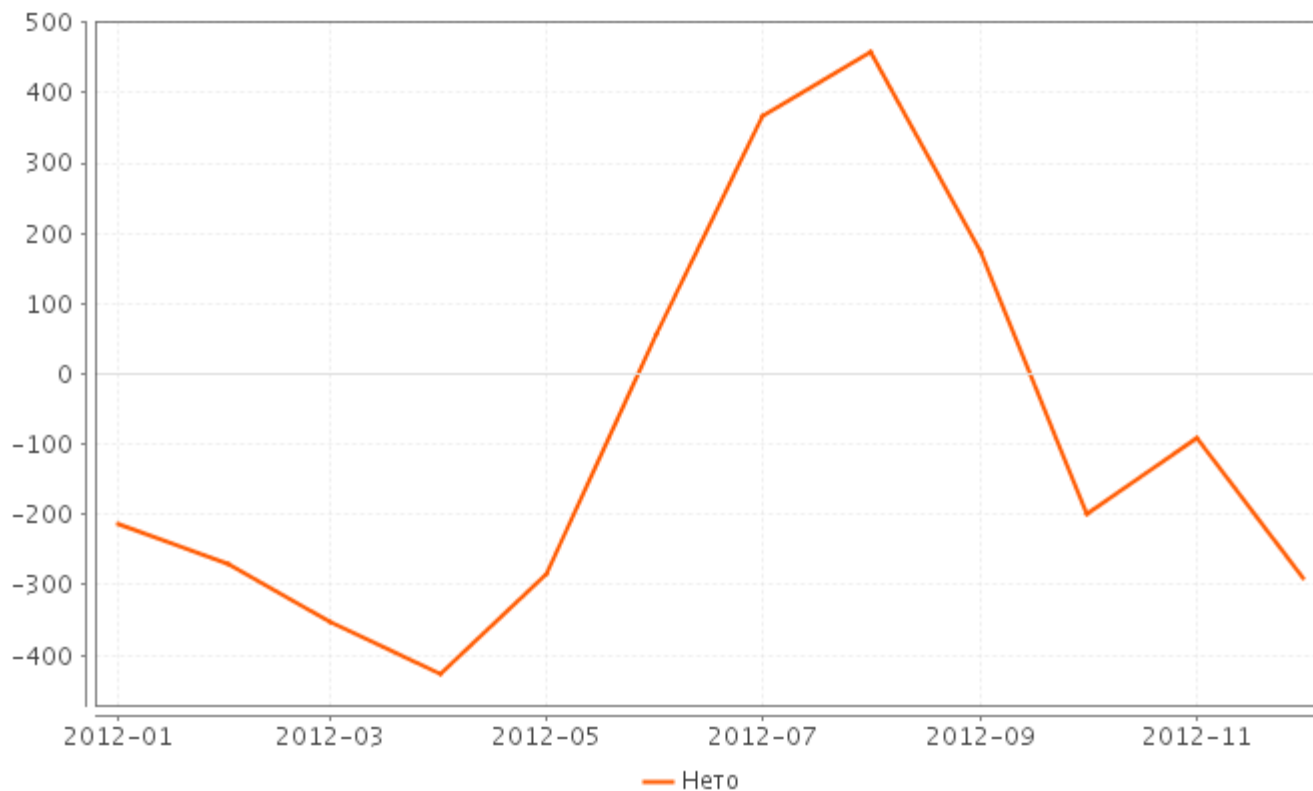
Информация за ВОР в България:

<http://www.bnb.bg/Statistics/StExternalSector/StBalancePayments/>

Theme11 – Валутен курс и платежен баланс

Салдо – стоки и услуги – България – 2012 г. млн. евро;

месечни данни

Период	2012-1	2012-2	2012-3	2012-4	2012-5	2012-6	2012-7	2012-8	2012-9	2012-10	2012-11	2012-12
Нето	-212.7	-269.9	-353.0	-426.7	-285.8	56.9	367.9	457.8	174.3	-198.0	-90.7	-289.2

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

- BOP - въпроси

Противоречиви аспекти на платежния баланс:

1. Дали търговският дефицит е нещо лошо за икономиката?
2. Трябва ли държавите да защитят техните национални индустрии (чрез външнотърговски ограничения) за да подобрят платежните си баланси?
3. Трябва ли да се ограничават или подкрепят чуждестранните инвестиции?

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

- BOP - въпроси

Дали търговският дефицит е нещо лошо за икономиката?

- Търговският дефицит може да се приеме и като добър сигнал – колкото по-платежоспособна е една страна, толкова по-голям е нейният внос.
- Вносът допълва благосъстоянието.
- Т.е. вносът е от полза както за страната вносител, така и за страната износител.

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

- ВОР -въпроси

Трябва ли държавите да защитят техните национални индустрии (чрез външнотърговски ограничения) за да подобрят платежните си баланси?

- Ако това се случи – страните търговски партньори предприемат ответни мерки.
- Така или иначе протекционизмът има за резултат по-ниска специализация и конкурентност, по-ниска ефективност, по-ограничено производство и стандарт и т.н.

Theme 11 – Валутен курс и платежен баланс

- ВОР - въпроси

Трябва ли да се ограничават или подкрепят чуждестранните инвестиции?

- Чуждестранните инвестиции имат за резултат повече капитал и работни места в страната, където се инвестира.
- Интересът на чуждестранните компании е сигнал за добра икономика.
- Обикновено чуждестранните компании правят своите инвестиции водени от икономически, а не от политически съображения
- Икономическата взаимозависимост укрепва и политическите контакти.